

Διονυσίου Δ. Τάτση
Πρεσβυτέρου

**Αναίμακτο
Μαρτύριο**

Ὁ χριστιανός πρέπει νά ἔχει καθαρά προσδιορισμένο τόν κύριο σκοπό τῆς ζωῆς του, πού εἶναι πνευματικός. Οἱ ἐπί μέρους σκοποί πού γεννάει ἡ ζωή καί ζητοῦν ἕνα μέρος τῶν σωματικῶν καί πνευματικῶν του δυνάμεων γιά τήν ἐκπλήρωσή τους, δέν ἐπιτρέπεται ν' ἀναπτύσσονται σέ βάρος τοῦ κύριου σκοποῦ. "Ὅταν λέω κύριο σκοπό δέν ἐννοῶ τήν ἠθική καί συντηρητική ζωή, ἀλλά κάτι ἀνώτερο. "Ἐνας ἀγιορείτης θά τό ἔλεγε ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό διά τῆς προσευχῆς καί βίωση στή συνέχεια πνευματικῶν καταστάσεων πού εἶναι πρόγευση τοῦ Παραδείσου.

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Διονυσίου Δ. Τάτση
Πρεσβυτέρου

**Ἀναίμακτο
Μαρτύριο**

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Τίτλος Βιβλίου: ΑΝΑΙΜΑΚΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Α' έκδοση, 1993

Β' έκδοση, 1995

Συγγραφέας: Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΑΤΣΗΣ

441 00 ΚΟΝΙΤΣΑ

Κεντρική διάθεση: Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΑΤΣΗΣ

441 00 ΚΟΝΙΤΣΑ

Τηλ.: 0655-22 788

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η κατά Χριστόν ζωή πάντα ἦταν δύσκολη, ὅπως δύσκολη ἦταν καί ἡ ὁμολογία τῆς χριστιανικῆς πίστεως πού συχνά ὀδηγοῦσε στό μαρτύριο. Στήν ἐποχή μας οἱ συνθη-
κες ἔγιναν δυσκολότερες, γιατί οἱ ἄνθρωποι θεω-
ροῦν παράξενη καί ἀπαράδεκτη τήν ἐπιθυμία τῶν
συνειδητῶν χριστιανῶν ν' ἀκολουθήσουν τόν δρό-
μο τοῦ ἀναίμακτου μαρτυρίου, δηλαδή νά παραιτη-
θοῦν ἀπ' ὅλα τά δικαιώματά τους καί ν' ἀρνηθοῦν
τόν κόσμο ζώντας μέσα στόν κόσμο. Παρ' ὅλα αὐτά
ὑπάρχουν καί στίς μέρες μας ψυχές πού δέχονται
αὐτόν τόν τρόπο ζωῆς, ὁ ὁποῖος στήν ἀρχή προκα-
λεῖ πόνο, ἀλλά στή συνέχεια γίνεται εὐχάριστος καί
χαρίζει πολλές πνευματικές ἡδονές, ὅπως λέγει κά-
ποιος ἀγιορείτης μοναχός: Σ' αὐτές τίς ψυχές ἀπεν-
θύνεται τοῦτο τό βιβλίον, γιά νά τίς διαβεβαιώσῃ ὅτι
ἡ πνευματική ζωή εἶναι ἓνα ἀναίμακτο μαρτύριο
πού καταλήγει στήν πρόγευση τοῦ Παραδείσου.

πρεσβ. δ.δ.τ.

Γ. Κόσσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΑΓΑΠΗ: Η ΙΕΡΗ ΜΕΘΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ἡ ἐντολή πού πρωτίστως πρέπει νά σέ ἀπασχολεῖ, ἀδελφέ, εἶναι τό «ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καί ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καί ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου». Στήν τήρηση αὐτῆς τῆς ἐντολῆς πρέπει νά ἐντείνεις ὅλες σου τίς πνευματικές δυνάμεις. Μὲ ποιό τρόπο ὅμως θά ἐνεργήσεις; Ἐχεις τή δυνατότητα νά τήν ἐφαρμόσεις πιστά; Οἱ ἀκόλουθες σκέψεις ἴσως σοῦ δώσουν τήν ἀπάντηση στά δύο αὐτά ἐρωτήματα.

Ἡ πρὸς τόν Θεόν ἀγάπη

Ἡ σπόρος τῆς ἀγάπης πρὸς τόν Θεό ἔχει πέσει στήν καρδιά σου, καί στήν καρδιά μου καί στίς καρδιές ὅλων τῶν ἀνθρώπων, κατά τή δημιουργία. Ὁ ἴδιος ὁ Θεός μᾶς ἔδωσε τήν κλίση καί σέ μᾶς ἀπομένει νά τήν καλλιεργήσουμε. Ἀπό τήν ἀρχή πρέπει νά σοῦ πῶ ὅτι «ἡ πρὸς τόν Θεόν ἀγάπη δέν διδάσκεται». Ὑπάρχει μέσα μας ἡ ἱερή ἔφεση ν' ἀγαπήσουμε τό Θεό. Ὅπως συμβαίνει νά χαιρόμαστε τό φῶς τοῦ ἡλίου χωρίς νά μᾶς ἔχει διδάξει κανένας καί νά ἐπιθυμοῦμε τή ζωή ἢ ν' ἀγαποῦμε τούς γονεῖς μας δίχως νά ἔχει προηγηθεῖ κάποια διδασκαλία.

Ἄν σκέφτεσαι καθημερινά ὅτι ὁ Θεός σέ δημιούργησε κατ' εἰκόνα Του καί καθ' ὁμοίωσή Του, σέ ἔκρινε ἄξιο τῆς γνώσεώς του, σέ κόσμησε μέ λογική δύναμη περισσότερο ἀπ' ὅλα τά ζῶα, σοῦ ἐπέτρεψε νά εὐφραί-

νεσαι στά κάλλη τοῦ Παραδείσου καί σέ κατέστησε ἄρχοντα ὄλων τῶν ἐπιγείων πραγμάτων, τότε θά ὀδηγηθεῖς στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μέ θερμότητα, ὅπως καί οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκτός ἀπ' αὐτόν τόν τρόπο ὑπάρχουν καί ἄλλοι. Ἄν δέν μπορεῖς νά στοχαστεῖς θεολογικά, στρέψου στή φύση. Παρατήρησε «τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου, τίς φάσεις τῆς σελήνης, τίς θερμοκρασίες τῶν ἀνέμων, τήν ἐναλλαγή τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, τό νερό πού κατέρχεται ἀπό τά νέφη, τό νερό πού ἀναβλύζει ἀπό τή γῆ, τή θάλασσα, ὀλόκληρη τή γῆ καί τά φυτά της, ὅλα ὅσα ζοῦν στά νερά, τὰ πτηνά καί τὰ ἔντομα πού ζοῦν στόν ἀέρα, τίς μύριες ποικιλίες τῶν ζώων, ὅλα ὅσα ἔχουν ταχθεῖ στήν ὑπηρεσία τῆς ζωῆς μας» (Μέγας Βασίλειος). Αὐτή ἡ προσεκτική μελέτη τῆς φύσης, ὅταν γίνεται μέ καλή προαίρεση, ὀδηγεῖ μέ ἀσφάλεια στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ

Ἡ μεγάλη ὁμῶς δωρεά τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο εἶναι ἄλλη, ἀδελφέ. Ἐγινε μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ. Ἐμεῖς λησμονήσαμε τό Θεό, ἀμαρτήσαμε, ἀποδειχθήκαμε ἀγνώμονες. Ἐκεῖνος δέν μᾶς ἐγκατέλειψε. Συνέχισε τίς εὐεργεσίες του. Καί δέν ἀρκέστηκε νά μᾶς ἐπαναφέρει στή ζωή μόνο ἀφοῦ εἶχαμε νεκρωθεῖ ἀπό τήν ἀμαρτία, «ἀλλά μᾶς χάρισε καί τή χάρη τῆς θεότητος, μᾶς ἐτοίμασε δέ καί τόπους αἰωνίου ἀναπαύσεως, πού ὑπερβαίνουν κάθε ἀνθρώπινη σκέψη ὡς πρός τό μέγεθος τῆς εὐφροσύνης». Πῶς λοιπόν νά μήν ἀγαπήσεις τό Θεό; Πῶς νά μήν τηρήσεις τίς ἐντολές Του; Ὁ Χριστός μᾶς εἶπε ὅτι «ὁ ἀγαπῶν με τάς ἐντολάς τάς ἐμάς τηρήσει». Ἀλλά καί πῶς νά μή συγκινηθεῖς ἀπό ἐκεῖνες τίς ἐκλεκτές ψυχές πού καταφλέγονται ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ἀπαρνοῦνται τά πάντα γιά τό «δριμύ καί ἀφόρητο πόθο τοῦ Χριστοῦ»;

Τό λυχνάρι τῆς ἀγάπης

Ἴσως ὅμως θά μοῦ πεῖς. Πῶς νά κατανοήσει ὁ ἀπλός χριστιανός, πού εἶναι βυθισμένος στίς βιοτικές μέριμνες, «τίς ἀστραπές τοῦ θείου κάλλους»; Πῶς θά γίνει δέκτης αὐτῶν τῶν καταπληκτικῶν μηνυμάτων τοῦ Θεοῦ γιά νά πεῖ ἡ ψυχὴ του «τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ εἰμι»; Ἐχεις δίκιο. Ὁ πολυμέριμος ἄνθρωπος ποτέ δέν θά γίνει ἰκανός. Ἐκεῖνος ὅμως πού περιορίζει τίς μέριμνες, θ' ἀρχίσει νά συλλαμβάνει καί σταδιακά νά κατανοεῖ τά μηνύματα τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμη δέν πρέπει ν' ἀπογοητεύεσαι ἄν, παρά τήν προσπάθειά σου, δέν μπορέσεις νά κρατήσεις τήν ψυχὴ σου στραμμένη πρός τόν Θεό. Πάλι θά ἔχεις ὠφέλεια, γιατί θά διατηρεῖς τό λυχνάρι τῆς ἀγάπης σου πρός τόν Θεό ἀναμμένο. Ὁ σκοπός σ' αὐτή τήν περίπτωση εἶναι νά μὴ σβήσει ἡ φλόγα. Ἀργότερα, ὅταν σταματήσουν οἱ ἄνεμοι καί ἔρθουν ἡμέρες νηνεμίας, θά δυναμώσει ἡ φλόγα του καί θά φωτίσει τό νοῦ καί τήν καρδιά σου.

Καλό εἶναι τώρα πού βρίσκεσαι στό εἰσαγωγικό στάδιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς – ὅπως βρίσκομαι κι ἐγώ βέβαια – νά θυμᾶσαι τόν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος πού λέγει ὅτι ὁποῖος κατορθώσει νά φτάσει τήν ἀγάπη, μοιάζει μέ τό Θεό, ὅσο φυσικά εἶναι δυνατό στόν ἄνθρωπο. Ἡ ψυχὴ του ζεῖ μέσα σέ ἱερή μέθη καί τόν διακρίνουν ἡ βαθιά πίστη, ἡ μεγάλη μακροθυμία καί ἡ πραγματικὴ ταπείνωση. Ἀλλά γιά τήν ἀγάπη δέν εἶναι εὐκόλο νά σοῦ μιλήσω ἀναλυτικότερα. Δέν θά προσπαθήσω, γιατί ἔχω συναίσθηση τῆς ἀμαρτωλότητάς μου, ἀλλά καί γιατί ξέρω ὅτι ἐσύ δέν εἶσαι πρόθυμος ν' ἀκούσεις κενά λόγια γιά τήν ποιότητα τῆς ἀγάπης, τίς ιδιότητές της καί τίς ἐνέργειές της. Αὐτά ἴσως θελήσει κάποιος ἅγιος νά σοῦ τά ἀποκαλύψει. Λέω τό ἴσως, διότι εἶναι σπανιότατες τέτοιες περιπτώσεις. Γνώριζε ὅμως, ἀδελφέ, ὅτι ὁποῖος πληγώθηκε ἀπό τά βέλη της, καλλιεργεῖ τήν πνευματικὴ ζωὴ καί τρέχει συνεχῶς νά συναντηθεῖ μέ τόν γλυκύτετο Ἰησοῦ· δέν ἠρεμεῖ ἀπό τήν «μακαρίαν μανίαν» πού τοῦ προξένησε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

«ΤΟ ΘΕΑΜΑ ΠΑΙΔΕΥΜΑ ΓΙΝΕΤΑΙ»

Μέ δεδομένη, ἀδελφέ, τήν ἀγάπη σου πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι χρήσιμο τώρα νὰ σοῦ πῶ ἕναν εὐκολο τρόπο γιὰ νὰ ἀφυπνίζεις τὸ νοῦ σου στὶς δύσκολες ὥρες. Θά σοῦ χρειαστεῖ πολλές φορές. Γνωρίζεις ὅτι ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς σου δέν εἶναι εὐκολὴ ὑπόθεση. Καί δέν σώζονται ὅλοι ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο. Ἐσύ θαρρῶ πῶς ζεῖς ἐρευνώντας. Διορθώνεις τὰ λάθη σου, μετανοεῖς καί φλέγεις ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ ὠφελεῖσαι πνευματικά. Εἶσαι ἕνας «ἀγαθὸς ἔμπορος» πού κερδίζει ἀπὸ παντοῦ. Ὑποθέτω ὅτι μπορεῖς νὰ συνάγεις χρήσιμα συμπεράσματα καί ἀπὸ τὶς διαφορὲς εἰκόνες τῆς φύσης. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου αὐτὲς τὶς εἰκόνες τὶς παίρνουν καί τὶς κάνουν μουσική, ποίηση, λογοτεχνία, ζωγραφικὴ χωρὶς νὰ συγκινοῦνται ἰδιαίτερα, ἢ καλύτερα χωρὶς νὰ κατεβαίνει ἡ συγκίνηση ἀπὸ τὸ νοῦ στὴν καρδιά. Γι' αὐτὸ δέν χαίρονται εἰλικρινά τῆ φύση ὅπως τῆ χαίρεται ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καί εἰδικότερα ὁ ἅγιος ἄνθρωπος. Ἄς ἐπιμείνω λίγο πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Θαλασσινὴ εἰκόνα

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἴδιος στὴν ὁμιλία του «Εἰς ἑαυτὸν, εἰς τὸν λαόν καί τοὺς ποιμένας. Ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον», ἀκολουθοῦσε τὴν ἀναγωγικὴ ὁδὸ, δηλαδή ἀπὸ τῆ φύση ἀναγόταν στὰ πνευματικὰ θέματα. Θά ἀναφερθῶ μόνο σέ δύο παραγράφους τῆς ὁμιλίας, πού εἶναι σχετικὲς μέ τὸ θέμα μας, γιὰ νὰ γνωρίσεις πῶς πρέπει ν' ἀξιοποιεῖς

πνευματικά τις φυσικές όμορφιές. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἀπευθύνεται στους χριστιανούς τῆς Κωνσταντινούπολης καί τούς λέγει μερικές ἐμπειρίες του ἀπό τή ζωή τῆς ἐρήμου, τήν ὁποία ιδιαίτερα ἀγαποῦσε καί συχνά τήν προτιμοῦσε, ιδίως ὅταν τά ἐκκλησιαστικά πράγματα ὀδηγοῦνταν σέ ὀξύτητες καί ἀντιπαραθέσεις. Στήν ἐρημο ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἔβρισκε ἀναψυχή καί ἀναλάμβανε τις πνευματικές του δυνάμεις. *Ὁ ἴδιος ἔλεγε ὅτι ἡ χορδή τοῦ τόξου δέν ἀντέχει στή συνεχή ἔνταση. Χρειάζεται νά χαλαρώνει λίγο ἀπό τά ἄκρα γιά νά μή ἀχρηστευθεῖ καί γίνει ἀνώφελη γιά τόν τοξότη. Αὐτό μοῦ θυμίζει ἕνα περιστατικό ἀπό τό Γεροντικό, πού ἴσως καί σύ νά τό ἔχεις διαβάσει. Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος κάποτε ἔπαιζε καί ἀστεειευόταν μέ τούς μαθητές του προκειμένου νά τούς προφυλάξει ἀπό τούς κινδύνους τῶν ὑπερβολῶν. Ἐλεγε ὅτι «ἂν ξεπεράσουμε τά ὅρια στήν ἄσκηση, γρήγορα θ' ἀποκάμουμε».*

Ἄς μήν ξεφύγω ὅμως ἀπό τό θέμα μας. Ὁ Γρηγόριος, αὐτός ὁ φίλος τῆς ἐρήμου καί τῆς ἡσυχίας, ἕνα ἀπόγευμα ἔκανε περίπατο στήν ἀκτὴ καί παρατηροῦσε τή θάλασσα. Βάδιζα, λέγει ὁ ἅγιος, κι ἔβλεπα τήν θάλασσα πού ἐκείνη τήν ὥρα δέν παρουσίαζε εὐχάριστο θέαμα, ὅπως τις ἄλλες φορές πού εἶναι γλυκύτατη καί λάμπει ἀπό τή γαλήνη καθώς τά νερά παίζουν ἡμερα καί ἀπαλά στίς ἀκτές. Ἐκείνη λοιπόν τή φορά ἔπνεε σφοδρός ἄνεμος μέ θόρυβο καί σηκώνονταν κύματα ἀπό μακριά, πού κορυφώνονταν λίγο λίγο καί ἔπειτα ἐλαττώνονταν γιά νά διαλυθοῦν στίς ὀμαλές ἀκρογιαλιές. Ἄλλα κύματα ἔπεφταν στους γειτονικούς βράχους, ἀποκρούονταν καί σκορπίζονταν σέ ἀφρώδη καί ψιλή ἄχνη. Τά κύματα ὠθοῦσαν πρὸς τά ἔξω τά χαλίκια, τά φύκια, τούς κοχλίες, τά ἐλαφρά ὄστρακα καί πάλι τ' ἄρπαζαν πρὸς τά μέσα. Μόνο οἱ πέτρες ἔμεναν ἄσειστες, καί ἀκίνητες, σάν νά μή τις ἐνοχλοῦσε τίποτε.

Αὐτή τήν εἰκόνα τῆς ταραγμένης καί ἀφρισμένης θάλασσας ὁ ἅγιος Γρηγόριος τήν μεταφέρει στήν πραγματικότητα τῆς ζωῆς καί κάνει μερικές σκέψεις. Λέγει ὅτι ἡ ζωή μας καί γενικά τά ἀνθρώπινα μοιάζουν μέ τή θάλασσα,

γιατί κι ἐδῶ παρατηρεῖται τό ἄλμυρό καί ἄστατο καί συχνά ἐμφανίζονται οἱ ἄνεμοι τῶν πειρασμῶν καί τῶν ἀπροσδόκητων γεγονότων. Αὐτό εἶχε κατανοήσει καί ὁ Δαβίδ, ὅταν ζητοῦσε ἀπό τόν Κύριο νά τόν σώσει ἀπό τά βαθέα ὕδατα, τή θάλασσα καί τόν καταποντισμό τῆς καταγίδας. Μέ τά παρασυρόμενα βότσαλα καί κοχύλια μοιάζουν ἐκεῖνοι πού παρασύρονται ἀπό τούς πειρασμούς καί τίς ἐνοχλήσεις, γιατί δέν ἔχουν μέσα τους στερεότητα καί βάρος σώφρονος λογισμοῦ πού ν' ἀντιβαίνει στούς πειρασμούς. Μέ τίς πέτρες μοιάζουν ἐκεῖνοι πού πιστεύουν στό Χριστό καί ὑπερβαίνοντας τήν ταπεινότητα τῶν πολλῶν, ὑπομένουν τά πάντα «ἀσείστως καί ἀτινάκτως». Θεωροῦν ντροπή τους νά περιφρονοῦν τά δεινά ὅταν ἀπουσιάζουν, ἐνῶ ὅταν εἶναι παρόντα νά ὑποτάσσονται σ' αὐτά. Δέν δέχονται δηλαδή νά φιλοσοφοῦν ὅταν λείπουν οἱ πειρασμοί κι ὅταν καλοῦνται νά τούς ἀντιμετωπίσουν ν' ἀποδεικνύονται ἀφιλοσόφητοι, ἢ ν' ἀκολουθοῦν τό παράδειγμα ἐκείνου πού νομίζει τόν ἑαυτό του ἄριστο ἀθλητή χωρίς νά κατεβαίνει στό στάδιο. Μένουν σταθεροί στήν πίστη μέ συνέπεια βίου καί δέν μοιάζουν μέ τόν πλοίαρχο πού στίς καλοκαιρίες καυχᾶται γιά τήν τέχνη του καί θέλει ν' ἀναγνωρίζεται ὡς εὐδόκιμος, ἐνῶ στίς τρικυμίες ἐγκαταλείπει τό πηδάλιο.

Ἐρεθίσματα

Ἡ φύση, ἀδελφέ, εἶναι ἓνα πολυσέλιδο βιβλίο ἀπό τό ὁποῖο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐνημερώνονται, ἀνάλογα μέ τά ἐνδιαφέροντά τους. Διδάσκει μέ ἐποπτικό καί συναρπαστικό τρόπο. Εἶδες τήν τακτική τοῦ ἁγίου Γρηγορίου; Ἀπό τήν ἀγριεμένη θάλασσα δέχτηκε ἐρεθίσματα καί ἔκανε τίς ὠραῖες σκέψεις πού σοῦ ἀνέφερα. Τό ἴδιο μπορεῖς νά κάνεις κι ἐσύ ὅταν βλέπεις τίς λίμνες μέ τά στάσιμα καί ἀκάθαρτα νερά, τά ποτάμια μέ τήν ὀρμητικότητά τους ἀλλά καί τήν ἀσημένια λάμψη τους καθῶς τά φωτίζει τό βράδυ ἢ πανσέληνος, τούς χλοερούς λειμῶνες πού θυμίζουν τή χα-

μένη Ἐδέμ, τίς πηγές τῶν ὑδάτων πού συμβολίζουν τήν πνευματική δίψα, τά ἀεικίνητα σύννεφα πού δέν ἐμποδίζονται ἀπό φύλακες συνόρων καί συνεχῶς μεταμορφώνονται, τόν λαμπρό ἥλιο πού μοιράζει δίκαια τίς ζείδωρες ἀκτίνες του, τήν ὀμορφιά τῶν ἀνθέων, τήν καταπληκτική ποικιλία τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου, τόν ὑποβρύχιο θαυμαστό κόσμο τῶν θαλασσῶν, τόν ἔναστρο οὐρανό καί πολλά ἄλλα.

Μέ τόν τρόπο αὐτό μπορεῖς πιά εὐκολά νά νικᾷς τή ραθυμία πού συχνά σέ ἐπισκέπτεται. Βέβαια ὅταν προχωρήσει κανένας στήν πνευματική ζωή, αὐτά πού σου ἀνέφερα τά θεωρεῖ περιττά. Γιά μᾶς ὅμως πού βρισκόμαστε στό πρῶτο σκαλοπάτι, εἶναι ὠφέλιμα.

Η ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΥ

Γιά νά ἐφαρμόσεις τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἀδελφέ, χρειάζεσαι πνευματική ἐγρήγορση. Τά πράγματα δέν εἶναι τόσο εὐκόλα. Ἐχεις νά κάνεις μέ τό νοῦ σου, ὁ ὁποῖος συνεχῶς διαχέεται σέ διάφορες ὑποθέσεις καί σ' ἐμποδίζει στήν προσπάθειά σου ν' αὐξήσεις τήν ἀγάπη σου πρὸς τόν Θεό καί πρὸς τόν πλησίον. Ἄν ἓνας μοναχός δοσκολεύεται νά κρατήσει τό νοῦ του ἀμετεώριστο, τότε ἐσύ κι ἐγώ, πού ζοῦμε μέσα στόν κόσμο, θά πετύχουμε ποτέ νά περιορίσουμε τό νοῦ μας; Φυσικά ὄχι. Ἐμεῖς ἄς γνωρίσουμε ἀπλά τή σχετική ἐμπειρία τῶν Ἀγίων καί ἡ ὠφέλειά μας θά εἶναι σημαντική. Καί μή ξεχνᾶς ὅτι ὁ Θεός θά βραβεύσει τήν ἀγαθή μας προαίρεση.

Ἐρημίτες ἐν τῷ κόσμῳ

Ἐκεῖνος πού ἀγωνίζεται νά τηρεῖ τό νοῦ του ἀμετεώριστο, ἔχει δεχτεῖ χωρίς ἐπιφυλάξεις τό λόγο τοῦ Χριστοῦ ὅτι δέν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καί προσπαθεῖ νά ξεχάσει τίς παλιές του συνήθειες. Ἄν δέν γίνει μοναχός, θά γίνει ἐρημίτης στόν κόσμο, δηλαδή ἓνας ἄνθρωπος πού θά προσέχει νά μή δέχεται ἐρεθισμούς γιά ἁμαρτία. Θά κλειδώσει τίς αἰσθήσεις του. Στούς «Ὁρους κατά πλάτος» ὁ Μέγας Βασίλειος δίνει σχετικές ὁδηγίες, πού εἶναι χρήσιμες κυρίως στούς μονάζοντες, ἀλλά καί στούς χριστιανούς πού ζοῦν στόν κόσμο. Σέ ἐρώτηση ἄν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀπομόνωση, εἶπε: «Ἄς ἀναζητήσουμε πρῶτα μοναχική κατοικία μακριά ἀπό τούς ἀνθρώπους, γιά νά μή δεχόμαστε

έρεθισμούς για άμαρτία ούτε μέ τά μάτια ούτε μέ τά αὐτιά, για νά μή συνηθίσουμε στήν άμαρτία χωρίς νά τό καταλάβουμε καί για νά μήν έναπομείνουν στήν ψυχή οί έρεθισμοί ώς τύποι καί εικόνες αὐτῶν πού άσκοῦμε καί βλέπουμε, γιατί προκαλοῦν καταστροφή καί άπώλεια καί δέν μπορούμε νά έπιμείνουμε στήν προσευχή».

Ὁ Χριστός εἶπε ὅτι εἰάν κάποιος θέλει νά τόν άκολουθήσει, πρέπει ν' άπαρνηθεῖ τόν εαυτό του, δηλαδή νά πετύχει «τήν παντελή τοῦ παρελθόντος λήθη καί τήν άποξένωση άπό τά προσωπικά του θελήματα». Ἀναπόφευκτα θά περιορίσει τίς έπαφές του μέ τούς ανθρώπους, γιατί οί θόρυβοι καί οί άσχολίες πού δημιουργεῖ ἡ κοινωνία τόν «άποσποῦν άπό τή μνήμη τοῦ Θεοῦ καί τοῦ στεροῦν τήν άγαλλίαση καί τήν εὐφροσύνη ἐν τῷ Θεῷ καί τήν άπόλαυση τοῦ Κυρίου καί τή γλυκύτητα τῶν λόγων του».

Ὁ πνευματικός άνθρωπος δέν ξεχνάει ὅτι ὁ κύριος σκοπός του εἶναι νά εὐαρεστήσει τό Θεό. Προσπαθεῖ νά ἔχει τή μνήμη τοῦ Θεοῦ πάντοτε καί νά εἶναι πρόθυμος νά τηρήσει τίς έντολές Του. Ὅπως κάνει κι ἕνας τεχνίτης. Ἐργάζεται μέ ιδιαίτερη προσοχή για νά κατασκευάσει ἐκεῖνο πού τοῦ παρήγγειλε ὁ πελάτης του. Προσέχει τό σχῆμα, τά μέτρα, τήν ποιότητα τῶν ὑλικῶν καί βάζει ὅλη τήν τέχνη του για ν' ανταποκριθεῖ στίς άπαιτήσεις του.

Ὁ άββάς Ἡλίας λέγει ὅτι «οί άνθρωποι τόν νοῦν ἔχουσιν ἢ εἰς τάς άμαρτίας, ἢ πρὸς τόν Ἰησοῦν, ἢ πρὸς τούς ανθρώπους». Πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού θέλουν νά τά συνδυάσουν ὅλα. Ν' άσχολοῦνται μέ τούς ανθρώπους, νά γεύονται τήν άμαρτία, νά θυμοῦνται καί τόν Ἰησοῦ. Τραγικότερη κατάσταση άπό αὐτή δέν ὑπάρχει. Μέ άφημένο τό νοῦ στούς τρεῖς αὐτούς δρόμους δέν εἶναι δυνατό νά προδεύσει κανένας πνευματικά. Καί στήν περίπτωση άκόμη πού θυμᾶται λίγο τόν Ἰησοῦ άλλά συνεχίζει τήν άμαρτία, ἔχουμε άνησυχητικό φαινόμενο. Ἡ τακτική αὐτή μαρτυρεῖ ὅτι ὁ άνθρωπος περιφρονεῖ τόν Ἰησοῦ!

Ζώντας τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ

Ἡ τήρηση τοῦ νοῦ φαινομενικά σκληρύνει τή συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου. Δέν εἶναι διαχυτικός καί κοινωνικός. Αὐτό συμβαίνει ὄχι ἀπό ἔλλειψη ἀγάπης, ἀλλά γιά λόγους ἐσωτερικῆς ἄμυνας. Ὁ ἀββᾶς Σισώης ὁ Θηβαῖος εἶχε πει κάποτε στό μαθητή του: «Πές μου τί βλέπεις σ' ἐμένα καί ἐγώ σοῦ λέγω τί βλέπω σ' ἐσένα». Τοῦ λέγει ὁ μαθητής του: «Σύ καλός εἶσαι στόν νοῦ καί σκληρός λίγο». Τοῦ λέγει ὁ γέροντας: «Σύ καλός εἶσαι, ἀλλά μαλθακός στόν νοῦ». Ὁ μαθητής ἔκανε μιά ἀπλή διαπίστωση, ἐνῶ ὁ γέροντας προχώρησε καί θέλησε ν' ἀφυπνίσει πνευματικά τό μαθητή του. Νά τόν σκληρύνει γιά νά μπορέσει νά νικήσει τή νωθρότητα τοῦ νοῦ, πού εὐκόλα ὀδηγεῖ τόν ἀνθρωποστίς παλιές ἀμαρτωλές συνήθειες.

Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι «ἡ ἀληθῶς γρηγοροῦσα καί ὑγιαίνουσα ψυχή ζώντας μέσα στή βεβαιότητα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐγκαταλείπει ποτέ τήν προσπάθεια νά πράξει κάτι γιά νά εὐαρεστήσει τό Θεό μέ σκοπό νά στραφεῖ πίσω στις ἐπιδοκίμασιές τῶν ἀνθρώπων. Οὔτε πάλι ἡ ψυχή αὐτή ἀφοῦ ἀδιαφορήσει γιά τά προστάγματα τοῦ Θεοῦ, θά ὑπηρετήσῃ ὡς δούλη ἀνθρώπινες συνήθειες ἢ θά κυριευθεῖ ἀπό τήν κοινή γνώμη ἢ θά συγκινηθεῖ ἀπό ἀξιώματα».

Μακάρι νά πλησιάσεις κάποτε, ἀδελφέ, αὐτή τήν πνευματική κατάσταση, ἀδιαφορώντας γιά ὅσα συμβαίνουν γύρω σου. Θά σέ εὐφραίνει ἡ γλυκύτετη μνήμη τοῦ Θεοῦ καί ἡ προσευχή θά εἶναι τό κύριο ἔργο σου, εἴτε ἡσυχάζεις εἴτε ἐργάζεσαι. Ὅμως πρέπει νά συνεχίσω λίγο τό θέμα.

Η ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟΣΥΝΗ ΤΟΥ ΝΟΥ

Γιά νά μπορέσεις, ἀδελφέ, νά προχωρήσεις στήν πνευματική ζωή πρέπει νά συμμαζέψεις, ὅσο εἶναι δυνατό, τό νοῦ σου. Ν' ἀγωνιστεῖς γιά τήν τήρηση τοῦ νοῦ σου, ὅπως σοῦ εἶπα στό προηγούμενο κεφάλαιο. Μόνο τότε θ' ἀσχοληθεῖς σοβαρά μέ τήν ἔρευνα τοῦ ἑαυτοῦ σου, τή μετάνοια καί τήν προσευχή. Πῶς ὅμως θά κατορθώσεις νά περιορίσεις τό νοῦ σου, ὅταν ζεῖς μέσα στόν κόσμο, ἐργάζεσαι μέ ἄλλους, ἀκούς καί βλέπεις πολλά; Εἶναι ἀλήθεια δύσκολο νά φρουρήσεις τό νοῦ σου. Ὑπάρχουν ὅμως τρόποι μέ τούς ὁποίους μπορεῖς νά βελτιώσεις τήν κατάστασή σου. Σοῦ ἀναφέρω μόνο δύο περιπτώσεις, στίς ὁποῖες ὁ νοῦς κλέπτεται καί στή συνέχεια ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ ν' ἀσχοληθεῖ μέ τά πνευματικά καί ἰδίως μέ τήν προσευχή.

Τό μοναδικό μάθημα

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης λέγει ὅτι ἡ πολυπραγμοσύνη τοῦ νοῦ περιορίζεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δέν προσέχει τούς λογισμούς του καί ἀδιαφορεῖ γιά τά μηνύματα, τίς εἰδήσεις καί τίς μεταβολές τοῦ κόσμου. Ἀλλά καί κάτι ἄλλο πνευματικότερο. Πρέπει μέ ἰδιαίτερη προσοχή ν' ἀντιμετωπίζει τήν ὑπερηφάνεια πού ἀναπτύσσεται στόν ἴδιο, καθώς ἀρχίζει νά πιστεύει ὅτι ἡ γνώμη του εἶναι ἡ καλύτερη ἀπ' ὅλες τίς ἄλλες γνώμες τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων.

Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολυπράγμων, δηλαδή ἀσχολεῖται μέ πολλά πράγματα, διαχέεται σ' αὐτά καί

γι' αυτό δέν μπορεί νά καταλάβει ὅλα ἐκεῖνα πού συντελοῦν στήν ἀληθινή ἀπονέκρωση τῶν παθῶν του. Οἱ λογισμοί πού κυριαρχοῦν συνήθως στό νοῦ του εἶναι μάταιοι, ἄτακτοι καί βλαπτικοί. Πρέπει ὅμως ν' ἀντιστραφοῦν τά πράγματα. Νά εἶναι «ὡσάν ἀποθαμένος παντελῶς, εἰς κάθε ἔρευναν τῶν ἐπιγείων πραγμάτων» καί ὁ νοῦς του νά συγκεντρώνεται στήν προσευχή. Ν' ἀδιαφορεῖ γιά τίς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου. Τά δελτία εἰδήσεων νά μή τόν ἐνδιαφέρουν. Νά ζεῖ μέσα στόν κόσμο, ἀλλά πνευματικά νά εἶναι ἐκτός κόσμου. Μέ αυτό τόν τρόπο θά εἶναι ἀμαθής κατά κόσμον καί γνώστης τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅπως τόν περιγράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος, θά εἶναι προσεκτικός ἐρευνητής τῶν πνευματικῶν καί ἐραστής τῶν οὐρανίων. Θά ἐπιθυμεῖ νά μάθει τό μοναδικό μάθημα στόν κόσμο, δηλαδή γιά τόν «Ἐσταυρωμένο, τή ζωή του καί τό θάνατό του καί τό τί ζητεῖ αὐτός ἀπό λόγου του».

Ἡ ραθυμοτόκος πληροφορηση

Αὐτά πού εἶπα, ἀδελφέ, εἶναι δύσκολο νά τά κατορθώσεις. Τονίζω καί ξανατονίζω τή δυσκολία πού θά συναντήσεις, γιατί δέν μοῦ ἀρέσει νά σοῦ ἐμφανίζω τά δύσκολα εὐκόλα. Θά περιγράψω τώρα τούς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας, οἱ ὅποιοι στή συντριπτική τους πλειονότητα εἶναι χωρίς πνευματικές ἀνησυχίες καί φυσικά δέν μποροῦν νά κατανοήσουν τήν ἀξία πού ἔχει ἡ ἀπομόνωση ἀπό τόν κόσμο. Πολύ περισσότερο ἡ τήρηση τοῦ νοῦ. Ἐσύ πιστεύω ὅτι θέλεις νά ἀπαλλαγεῖς ἀπό αὐτή τή νάρκωση. Γι' αὐτό καί κρατᾶς τοῦτο τό βιβλίο καί ἐλπίζω πώς θά ἔχεις τήν ὑπομονή νά φτάσεις καί στήν τελευταία του σελίδα. Συγχώρεσέ με, ἀλλά πρέπει νά ξέρεις ὅτι κι ἐγώ πέφτω συχνά στή νάρκωση καί χάνομαι γιά ὥρες ἢ καί μέρες κάποτε, ἀλλά δόξα τῷ Θεῷ, δέν μέ ἄφησε ποτέ ἡ καλή ἀνησυχία πού μοῦ ἀνοίγει τά πνευματικά μάτια μετά ἀπό αὐτές τίς ὥρες ὀδύνης. Γράφοντας γιά τούς ἀνθρώπους τῆς ἐπο-

χῆς μας, θέλω νά σέ προφυλάξω γιά νά μπορεῖς νά μελετᾷς τόν Ἐσταυρωμένο. Τώρα ὅλοι ἔγιναν ἐξωστρεφεῖς καί δέχονται καθημερινά πολλά μηνύματα. Τό νοῦ τους τόν ἔχουν σκορπισμένο σέ ὅλα τά σημεῖα τοῦ κόσμου. Τό πρωί μαθαίνουν γιά ἕνα σεισμό πού ἔγινε στήν Κίνα, τό μεσημέρι πληροφοροῦνται ὅτι σέ κάποια χώρα τῆς Ἀφρικῆς οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν ἀπό τήν πείνα καί τό βράδυ ἀκοῦν τά πολεμικά ἀνακοινωθέντα ἀπό τήν ἐμπόλεμη περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ὅλη αὐτή ἡ ἐνημέρωση διαχέει τό νοῦ τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων καί γι' αὐτό δέν εἶναι σέ θέση νά ἐκτιμήσουν τήν πνευματική ἀξία πού ἔχει ἡ τήρηση τοῦ νοῦ.

Ἴσως μοῦ πεῖς ὅτι ἐπιβάλλεται ὁ ἄνθρωπος πού θρησκεύει νά ἐνημερώνεται γιά τό τί συμβαίνει στόν κόσμο, γιατί μόνο τότε ἡ προσευχή του θά εἶναι θερμή. Εἶναι κι αὐτή μιᾶ ἄποψη. Δέν νομίζω ὅμως ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νά γνωρίζει κανένας τίς αἰτίες καί τίς λεπτομέρειες τῆς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀντίθετα, ἀπό τή μικρή μου πείρα ἔμαθα ὅτι ἡ πληροφόρηση αὐτή τόν κάνει ἀπρόθυμο γιά προσευχή. Ἀπλῶς διεγείρει τό συναίσθημά του, χωρίς ὅμως νά διευκολύνει τήν προσευχή του. Δέν θά ἦταν ὑπερβολή νά πῶ ὅτι δημιουργεῖ καί μιᾶ θολούρα μέσα στό νοῦ του.

Προχωρώντας ἀκόμη λίγο στό θέμα μου, θεωρῶ χρήσιμο γιά σέ ἀναφέρω κάτι ἀπό τήν καθημερινή μου ζωή. Τυχαίνει πολλές φορές νά ἔχω τό νοῦ μου συμμαζεμένο μέ καταλυτικές σκέψεις καί νά διακατέχομαι ἀπό μυστικό ἐνθουσιασμό, πού πηγάζει ἀπό τό ἱερό βίωμα τῆς προσευχῆς. Νά ἔχω ἐπίσης ἀπαλυμένα τά πάθη καί νά ἐνεργεῖ μέσα μου ἡ ἀγάπη πρὸς ὅλους τούς ἀνθρώπους, γνωστούς καί ἄγνωστους, ἐχθρούς καί φίλους. Μόλις ὅμως κατεβαίνω στήν ἀγορά, διαχέομαι. Μέ τίς συναντήσεις καί συζητήσεις σκορπίζεται ὁ νοῦς μου καί ἔχω τήν αἴσθησις ὅτι ἀδειάζω πνευματικά. Ἐκεῖνο πού μέ πολύ κόπο εἶχα μαζέψει τώρα σκορπίζεται σέ λίγα λεπτά. Βέβαια ὑπάρχει καί μιᾶ ἄλλη περίπτωση. Ὄταν ἐπικοινωνεῖς μέ καλοπροαίρετους ἀνθρώπους πού ἔχουν καί πνευματικά ἐνδιαφέροντα, δέχεσαι ὠφέλιμες σκέψεις, ὅπως συμβαίνει

καί μέ τή μελέτη ενός πατερικοῦ βιβλίου. Μόνο πού οί τέτοιες ἐπικοινωνίες εἶναι σπάνιες, γιατί σπάνιοι εἶναι καί οί ἄνθρωποι μέ πνευματικά ἐνδιαφέροντα. Τό πλῆθος ἔχει μόνο ἐπίγεια ἐνδιαφέροντα.

Ἄμποτε, ἀδελφέ, νά γίνεις ἀπερίεργος γιά κάθε μεταβλητό καί ἐγκόσμιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Η ΟΔΟΣ ΤΩΝ ΘΛΙΨΕΩΝ

Στήν πνευματική ζωή, ἀδελφέ, δέν μπορείς νά προοδεύσεις, ἂν δέν εἶσαι ἀποφασισμένος νά δέχεσαι τίς θλίψεις καί ν' ἀντιμετωπίζεις τούς πειρασμούς. Ὁ Μέγας Ἀγτώνιος εἶπε ὅτι «οὐδείς ἀπείραστος εἰσελεύσεται εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Οἱ πειρασμοί, σύμφωνα μέ τήν ἐμπειρία τῶν Ἀγίων, εἶναι ἀναπόφευκτοι, ἀλλά καί ἀναγκαῖοι γιά νά δοκιμάζεται ὁ ἄνθρωπος καί νά γίνεται ἀποφασιστικότερος σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τήν πνευματική ζωή. Γεννιέται ὅμως σέ πολλούς τό ἐρώτημα: Γιατί ἐπιτρέπει ὁ Θεός νά ταλαιπωροῦνται οἱ ἄνθρωποι πού Τόν ἀγαποῦν καί φιλότιμα ἀγωνίζονται νά τηροῦν τίς ἅγιες ἐντολές Του; Ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό, ὅσο νά θέλω καί ὅσο νά προσπαθήσω, δέν μπορεί νά εἶναι συγκεκριμένη, γιατί προϋποθέτει γνώση τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τῆς ἀνεξερεύνητης βουλῆς καί θέλησης τοῦ Θεοῦ, κάτι πού εἶναι ἀδύνατο γιά μᾶς τούς χοϊκοῦς καί ἁματωλούς. Ὡστόσο σκέψεις γύρω ἀπό τήν ἀπάντηση εἶναι ἐνδιαφέρουσες καί ὠφέλιμες.

Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ

«Οὐδέν ἄνευ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ γίνεται». Ὅ,τι συμβαίνει στόν κόσμο ἔχει τήν ἄδεια τοῦ Θεοῦ. Καί πάντα γιά κάποιο πνευματικό σκοπό, πού τίς περισσότερες φορές ὑπερβαίνει τίς δυνατότητες τοῦ νοῦ μας νά τόν κατανοήσει. Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐκδηλώνεται μέ μύριους τρόπους, φανερούς καί κρυφούς, καί φυσικά ποτέ δέν ἀστοχεῖ. Ἐνῶ

οί άνθρωποι πού φροντίζουν τόν έαυτό τους ή σάν συλλογικά ὄργανα προνοοῦν γιά τούς ἄλλους, κάνουν λάθη, προγραμματίζουν καί ἐνεργοῦν χωρίς ἐπιτυχία. Ὁ Θεός εἶναι ὁ στοργικός πατέρας πού προετοιμάζει τά παιδιά Του γιά τή Βασιλεία, ἀρκεῖ νά τό θελήσουν. Γιά τόν ἐξαγνισμό τους ἐπιτρέπει τούς πειρασμούς καί τίς θλίψεις, ἐνισχύει τούς ἀδύνατους καί δίνει πνευματικές εὐκαιρίες σέ ὅλους.

Πνευματικό ἀλεξικέραυνο

Ἐναν σχετικό μέ τό θέμα μας προβληματισμό, ὅπως θά ἔχεις διαβάσει στό Γεροντικό, ἀδελφέ, εἶχε καί ὁ Μέγας Ἀντώνιος. Προσήλωνε τή σκέψη του στό βάθος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ καί ζητοῦσε νά μάθει ἀπό τό Θεό, γιατί μερικοί πεθαίνουν νέοι καί μερικοί φθάνουν σέ βαθιά γεράματα, καί γιατί ἄλλοι πλουτίζουν ἄδικα, ἐνῶ οἱ δίκαιοι πένονται. Τότε θεία φωνή τοῦ εἶπε: – Ἀντώνιε, τόν έαυτό σου νά προσέχεις, γιατί αὐτά εἶναι κρίματα τοῦ Θεοῦ καί δέν συμφέρει νά τά μάθεις. Κι ἂν ὁ Μέγας Ἀντώνιος δέν ἔπρεπε νά μάθει τά κρίματα τοῦ Θεοῦ, ἐμεῖς πῶς εἶναι ἐπιτρεπτό νά θέλουμε ἐξηγήσεις;

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καί μιά ἄλλη περίπτωση, πού σημειώνει ὁ π. Παῖσιος στό βιβλίο του γιά τόν ἀθωνίτη γέροντα Χατζη-Γεώργη. Σχολιάζοντας τίς δοκιμασίες καί συκοφαντίες πού τόν τάλαιπωροῦσαν, παρόλο πού ἦταν ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μέ ἐξαγνισμένη ψυχή, γράφει: «Φυσικά τά κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄβυσσος· ἀλλά μιά ἀπό τίς πολλές περιπτώσεις ἴσως νά εἶναι καί αὕτη, κατά τόν λογισμό μου. Ἐάν δέν ἐπέτρεπε ὁ Θεός νά συκοφαντηθοῦν καί ὀρισμένοι δίκαιοι, πῶς θά μπορούσαν νά καλυφθοῦν ὀρισμένοι ἔνοχοι, πού δέν μπορούν νά σηκώσουν τό σφάλμα τους ἀπό ἐγωισμό; Ἡ μέν γῆ δέν τούς χωράει, καί οἱ δαίμονες εὐκαιρία ζητᾶνε νά τούς φέρουν σέ ἀπόγνωση, νά κάνουν κακό στόν έαυτό τους, νά κολασθοῦν. Ἡ πολλή ὁμως ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, γιά νά μὴν ἀπωλεσθεῖ καμιᾶ ἀδύνατη ψυχή, ἐπιτρέπει

νά κατηγοροῦνται καί νά συκοφαντοῦνται καί δίκαιοι, ἄδικοι, ἀλλά στό τέλος φανερώνεται ἡ ἀλήθεια».

Ὁ Θεός, ἀδελφέ, χρησιμοποιοῖ τούς δίκαιους γιά τή σωτηρία καί τῶν ἀδύνατων ψυχῶν. Τούς κάνει «όλόχροσο πνευματικό ἀλεξικέραυνο» ἀπό ἀγάπη πρὸς τούς ἄλλους.

Μέ ἐμπιστοσύνη

Γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν θλίψεων πρέπει νά ἔχεις αἰσιοδοξία. Νά κυριαρχεῖ στή σκέψη σου ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὅτι ὁ Θεός «οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπέρ ὃ δύνασθε». Καί νά μπορούσαμε νά βροῦμε τήν ἀπάντηση στό ἐρώτημα πού μᾶς ἀπασχολεῖ, δέν θά εἶχαμε τόση ὠφέλεια ὅση δίνει αὐτός ὁ λόγος. Ἡ διαβεβαίωση ὅτι οἱ ποικίλοι πειρασμοί πού ἐπιτρέπει ὁ Θεός νά μᾶς ἔρθουν δέν θά εἶναι ὑπεράνω τῶν δυνάμεων μας, πρέπει νά μᾶς κάνει αἰσιόδοξους καί ἀποφασιστικούς.

Ὁ ἄββας Δωρόθεος μᾶς συμβουλεύει πῶς ν' ἀντιμετωπίζουμε τούς πειρασμούς πού μᾶς παραχωρεῖ ὁ Θεός. Ἐάν, λέγει, θελήσουμε νά κρίνουμε μέ ἀνθρώπινους λογισμούς τά παρουσιαζόμενα καί δέν τά ἀναθέτουμε στό Θεό, μάταια κοπιᾶζουμε. Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ρυθμίζει τίς ὑποθέσεις μας διαφορετικά ἀπό ὅ,τι νομίζουμε ἢ ἐλπίζουμε. «Ἐν καιρῷ πειρασμοῦ μακροθυμεῖν χρή καί προσεύχεσθαι καί μὴ ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς θέλειν περιγενέσθαι (νά καταγικήσεις) λογισμῶν δαιμονικῶν».

Νά ὑπομένεις, ἀδελφέ, τούς πειρασμούς εὐχαριστώντας τό Θεό, γιατί σέ καθαρίζουν ἀπό τά πάθη καί φυσικά θά σοῦ ἐξασφαλίσουν τή Βασιλεία.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΝΗΣΙΚΑΚΙΑ

Διατηρεῖς, ἀδελφέ, μέσα σου ἓνα πλούσιο ἀρχεῖο μέ-
ξένες ὑποθέσεις, οἱ ὁποῖες συχνά σέ ἐμποδίζουν στήν πνευμα-
τική ζωή. Ἐπιμελής ἀρχαιοθέτης εἶναι ἡ ταραχοποιός μνησι-
κακία. Αὐτή διαφυλάσσει καθετί πού σέ ἔβλαψε καί σέ λύπη-
σε. Δέν ἀφήνει νά λησμονηθεῖ τίποτε. Εἶναι πρόθυμη μέ τό πα-
ραμικρό ἐρέθισμα, νά σοῦ ὑπενθυμίσει λεπτομερῶς παλιές
ὑποθέσεις, πού ὁ χρόνος ἔπρεπε νά τίς εἶχε ἐξαλείψει ὀριστικά
ἀπό τό νοῦ σου. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος δίνει ἓναν
ώραῖο ὀρισμό τῆς μνησικακίας, τόν ὁποῖο σοῦ παραθέτω σέ
νεοελληνική ἀπόδοση. Ἡ μνησικακία εἶναι «κατάληξις τοῦ
θυμοῦ, φύλαξ τῶν ἁμαρτημάτων, μῖσος τῆς δικαιοσύνης,
ἀπώλεια τῶν ἀρετῶν, δηλητήριο τῆς ψυχῆς, σαράκι τοῦ
νοῦ, ἐντροπή τῆς προσευχῆς, ἐκκοπή τῆς δεήσεως, ἀποξέ-
νωσις τῆς ἀγάπης, καρφί ἐμπηγμένο στήν ψυχή, αἰσθησις
δυσάρεστη πού ἀγαπᾶται μέσα στήν γλυκύτητα τῆς πι-
κρίας της, συνεχῆς ἁμαρτία, ἀνύστακτη παρανομία, διαρ-
κῆς κακία». Ἄς δοῦμε πῶς κυριεύει ἡ μνησικακία τόν ἄν-
θρωπο καί τί πρέπει νά κάνει γιά νά ἐλευθερωθεῖ, ὅταν τόν
κυριεύσει αὐτό τό «σκοτεινό καί δύσμορφο» πάθος.

Τό σαράκι τοῦ νοῦ

Ἡ μνησικακία γεννιέται ἀπό τούς λογισμούς πού
καλλιεργοῦμε ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔκαναν
κάποιο κακό. Ὅταν χρονίσει ἡ ὀργή μέσα μας καί συνεχῶς
ἐνθυμούμαστε μέ διάθεση ἐκδικήσεως ἐκείνους πού μᾶς

ἀδίκησαν ἢ ἀποπειράθησαν νά μᾶς βλάψουν, ἀποθρασύνεται ἡ καρδιά καί προσπαθοῦμε μέ λόγια καί μέ ἔργα ν' ἀνταποδώσουμε τό κακό πού μᾶς προξένησαν.

Ἄν δεῖς ὅτι στό νοῦ σου κυκλοφέρνουν τέτοιοι λογισμοί, εἶναι σίγουρο ὅτι ἐξορίστηκε ἡ ἀγάπη ἀπ' τήν καρδιά σου καί κατεσκήνωσε ἡ μνησικακία, ἀπ' τήν ὁποία δέν πρόκειται ν' ἀπαλλαγεῖς «ἄν δέν στάζει τό αἷμα σου». Τό παράδειγμα τῆς ἀνθρακιᾶς, πού χρησιμοποιοεῖ ὁ ἀββάς Δωρόθεος στή διδασκαλία του, διευκολύνει νά καταλάβεις καλύτερα τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἕνας λογισμός ἐξελίσσειται σέ μνησικακία: Ὁ ἀδελφός λέγει κάτι πού σέ θλίβει ἢ προβαίνει ἀκόμη καί σέ πράξεις πού σέ ἀδικοῦν καί σέ ἐξουθενώνουν. Ἀμέσως μέσα σου ὁ κακός λογισμός σοῦ προκαλεῖ ταραχή καί θυμό. Μοιάζεις μέ τά ἀναμμένα κάρβουνα. Ἄν ρίξεις ξύλα, θ' ἀνάψει μεγάλη φωτιά, ἄν ὁμως τά ἀφήσεις ἔτσι, σέ λίγο θά σβήσουν καί θά γίνουν στάχτη. Πότε ρίχνεις ξύλα; Ὅταν ἀρχίζεις νά ρωτᾶς, γιατί εἶπε ἔτσι ὁ ἀδελφός, γιατί ἐνήργησε κατ' αὐτόν τόν τρόπο, ἢ ὅταν σκέφτεσαι ὅτι πρέπει νά τοῦ πεῖς σχετικά, νά τόν ἐκδικηθεῖς κ.ἄ. Ἐτσι ἐγκαθίσταται μέσα σου ἡ μνησικακία.

Ἄμαρτὴ ἀναδρομή

Ἡ μνησικακία εἶναι τό πάθος πού δέν ἀφήνει σέ ἡσυχία τόν ἄνθρωπο. Συνεχῶς κάνει ἀναδρομή στά περασμένα. Γι' αὐτήν τίποτε δέν εἶναι ξεχασμένο. Ἀνασκαλεῦει τοὺς φακέλους τοῦ ὑποσυνειδήτου καί παρακινεῖ γιά ξεκαθάρισμα τῶν ὑποθέσεων. Κι αὐτό δέν συμβαίνει μόνο στοὺς νέους καί στοὺς μεσόκοπους. Ὅλοι σχεδόν οἱ προχωρημένης ἡλικίας εἶναι θύματα τῆς μνησικακίας. Διηγοῦνται ἱστορίες καί βάσανα, καταφέρονται μέ σκληρότητα ἐναντίον προσώπων πού κάποτε τοὺς πείραξαν καί διατηροῦν στήν ψυχὴ τους κακότητα. Ἡ ἀθεράπευτη αὐτὴ κατάσταση τοὺς ἐμποδίζει ἀπὸ τό νά ἀκολουθήσουν εὐλικρινῶς τὴ μετάνοια. Τό πάθος εἶναι βαθιά ριζωμένο στὶς καρδιές

τους. Στίς μικρές ακόμη κοινωνίες υπάρχουν μερικοί πού μέ ὄλους γενικά ἔχουν κάποια υπό ἐκδίκηση υπόθεση. Ὁ νοῦς τους σήπεται μέ τούς λογισμούς τῆς μνησικακίας καί εἶναι ἀδύνατο νά γαληνέψει.

Καταστροφή τοῦ ἀρχείου

Ἡ θεραπεία ἀπό τό πάθος τῆς μνησικακίας, ἀδελφέ, εἶναι δύσκολη. Εἶναι τέτοια ἡ κοινωνία μας πού καθημερινά τό τροφοδοτεῖ. Ἐγώ, σοῦ τό ἐξομολογοῦμαι, τό ἔχω αὐτό τό πάθος καί μάλιστα ἀποτελεῖ μιά ἀστειρευτή πηγή θλίψης. Καί νά γνωρίζεις ὅτι δέν μ' ἔχουν βλάψει πολύ οἱ ἄνθρωποι. Παλιότερα προσπαθοῦσα μόνος μου νά βρῶ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά τό καταγικοῦσα. Εἶχα διαπιστώσει ὅτι συχνά ἀγρίενα καί ἐναντίον ἐκείνων πού δέν μέ γνώριζαν, ἀλλά ἀπλῶς γιατί κάποιος τρίτος μοῦ εἶχε μιλήσει ἄσχημα γι' αὐτούς κι ἐγώ ὁ δύστυχος ἤθελα νά ... ρυθμίσω τά κακῶς κείμενα. Ἀργότερα βεβαιώθηκα ὅτι δέν πρέπει νά δίνω σημασία στούς λογισμούς μου. Νά μή διατηρῶ τήν ἀνθρακιά. Ἀντίθετα νά προσεύχομαι γιά τούς ἀδελφούς πού ἔγιναν αἰτία νά στενοχωρηθῶ. Ὁ ἀγώνας μου δέν τελειώνει ἐδῶ. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος προχωράει πιό πέρα. Μοῦ ζητάει κάτι παραπάνω. Θά καταλάβεις, λέγει, ὅτι ἀπαλλάχτηκες ἀπό τή μνησικακία, ὅταν μάθεις ὅτι κάποια συμφορά ἔπληξε τόν ἀδελφό, ψυχική ἢ σωματική, καί πονέσεις καί κλάψεις σάν νά συνέβηκε στόν ἑαυτό σου. Δέν φτάνει νά προσευχηθεῖς γι' αὐτόν, οὔτε νά τοῦ προσφέρεις δῶρα καί νά τοῦ στρώσεις τραπέζι. Πρέπει νά πονέσεις μαζί του.

Μετά ἀπό αὐτά, ἀδελφέ, νομίζω ὅτι χρειάζεται κι ἐσύ κι ἐγώ νά καλλιεργήσουμε τή στέρεη καί εἰλικρινή ἀγάπη πρὸς στούς ἀδελφούς μας, ἡ ὁποία φυσικά δέν μπορεῖ νά εἶναι μιά παρατεινόμενη ὑποκρισία. Μεγάλη τόνωση δίνει «*ἡ ἀνάμνηση τῶν παθημάτων τοῦ Ἰησοῦ*». Ὅταν θυμούμαστε «*τούς ἐμπρησμούς, τά ραπίσματα, τά κολαφί-*

σματα, τὰς ὕβρεις, τοὺς γέλωτας, τὴν πορφυρᾶν χλαῖναν, τὸν κάλαμον, τὸν σπόγγον, τὸ ὄξος, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην καὶ πρό πάντων τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον» τοῦ Γλυκυτάτου Ἰησοῦ μας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπέραντη ἀνεξικακία Του, εὐκολότερα θὰ πάρουμε τὴν ἀπόφαση νὰ καταστρέψουμε τοὺς φακέλους τῆς μνησικακίας καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψουμε νὰ σχηματιστοῦν καινούριοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΗΔΙΑ

Ἡ μνησικακία, ὅπως σοῦ εἶπα, εἶναι τό σαράκι τοῦ νοῦ καί ἀποτελεῖ μιά πτυχή τοῦ ἀναίμακτου μαρτυρίου πού ἄρχισες οἰκειοθελῶς νά ζεῖς. Τό πῆρες ἀπόφαση νά μείνεις ἀλύγιστος καί νά δοκιμάσεις ὅλες τίς πικρίες πού σοῦ ἐπιφυλάσσει. Σέ μακαρίζω, ἀδελφέ, γιατί τέτοια ἀπόφαση ἐλάχιστοι ἄνθρωποι παίρνουν. Δέν εἶναι μικρό πράγμα νά πολεμήσεις τά πάθη πού παραλύουν τό νοῦ καί γενικότερα τό σῶμα καί ὀδηγοῦν τήν ψυχή σέ ἐπικίνδυνο ἀδιέξοδο. Νομίζω ὅτι μέ ἐνδιαφέρον θά παρακολουθήσεις καί τά ὅσα θά σοῦ πῶ σέ τοῦτο τό κεφάλαιο, γιατί στήν πνευματική σου πορεία συχνά νιώθεις μιά ἀτονία χωρίς νά ξέρεις ἀπό ποῦ προέρχεται. Ἀπό τήν ἐμπειρία τῶν Ἁγίων θά προσπαθήσω νά σοῦ δώσω μιά ἐξήγηση ἢ καλύτερα νά σοῦ περιγράψω τό πάθος πού τήν προκαλεῖ.

Τό σκληρό πάθος.

Πρόκειται γιά τό πάθος πού λέγεται ἀκηδία. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναῖτης λέγει ὅτι ἡ ἀκηδία «κυριαρχεῖ ψηλά στό ἡγεμονικό τῆς ψυχῆς, δηλαδή στό νοῦ, καί περισφίγγει ὅλη τήν ψυχή καί τή σάρκα σάν κισσός, κάνοντας τήν ἀνθρώπινη φύση νωθρή, ἀδρανή καί παράλυτη». Γιά νά καταλάβεις καλύτερα τί εἶναι ἡ ἀκηδία θά σοῦ μεταφέρω κάτι πού γράφει ὁ ἅγιος Κασσιανός ὁ Ρωμαῖος στή Φιλοκαλία. Μιλáει συγκεκριμένα γιά τίς ἐπιθέσεις πού δέχεται ἕνας μοναχός ἀπό τήν ἀκηδία. Ὁ δεινός δαίμονας τῆς ἀκηδίας, λέγει, ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ μοναχοῦ τό μεσημέρι καί τοῦ προκαλεῖ ἀτονία, φόβο καί μίσος «ἐναντίον τοῦ τόπου

πού άσκειται καί έναντίον τῶν άδελφῶν πού εἶναι μαζί του καί έναντίον κάθε έργασίας, άκόμη καί τῆς άναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν». Τοῦ ὑποβάλλει άκόμη λογισμούς νά μεταβεῖ σέ ἄλλο τόπο γιά νά σωθεῖ, τοῦ προκαλεῖ μεγάλη πείνα, τοῦ δημιουργεῖ ταραχή πού νομίζει ὅτι πρέπει νά βγαίνει έξω, νά επισκέπτεται άδελφούς γιά νά τούς ὠφελεῖ κ.λπ. Ἐάν αὐτή τήν κατάσταση δέν τήν αντιμετώπισει πνευματικά, σύντομα θά γίνει ἄστατος, ὄνειροπόλος, ράθυμος, ἄεργος καί πλανόδιος. Στό νοῦ του θά ἔχει πάντα μάταιες σκέψεις, οἱ ὁποῖες θά τόν ὀδηγήσουν σέ κοσμικές άπασχολήσεις καί τελικά θά τόν απομακρύνουν ἀπό τή μοναχική ζωή.

Ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς λέγει ὅτι τό πνεῦμα τῆς άκηδίας έμφανίζεται στήν ψυχή μόλις αρχίσει νά μήν επιθυμεῖ τά ὠραῖα τῆς γῆς καί δέν τήν αφήνει νά ἔχει δυνατή επιθυμία τῶν μελλόντων αγαθῶν. Τῆς παρουσιάζει άκόμη τήν πρόσκαιρη ζωή τελείως ἄχρηστη, «γιατί δέν μπορεί νά ἔχει κανένα έργο πού νά εἶναι ἄξιο ἀρετῆς», ἀλλά καί τήν πνευματική γνώση ξευτελίζει «μέ τόν ισχυρισμό ὅτι ἔχει δοθεῖ καί σέ πολλούς ἄλλους ἤ ὅτι δέν ὑπόσχεται τίποτε τέλειο».

Ἡ άκηδία ὀδηγεῖ «στό σκοταδισμό τοῦ νοῦ καί σέ άθυμία, μέ αποτέλεσμα νά έμφανίζονται στήν καρδιά λογισμοί δειλίας καί βλασφημίας». Ὁ ὄσιος Θαλάσσιος λέγει ὅτι ὁ νοῦς πού χρονίζει στήν ἡδονή ἤ στή λύπη πολύ γρήγορα πέφτει στήν άκηδία. Ὁ ἄνθρωπος τότε άδιαφορεῖ γιά τήν ψυχή του καί δέν ένδιαφέρεται γιά τή σωτηρία του.

Πλήττει καί τούς Ἁγίους

Ὅλοι οἱ πνευματικοί άγωνιστές, άδελφέ, πέφτουν σέ άκηδία. Ἄλλος γιά λίγη ὥρα καί ἄλλος γιά μεγάλο χρονικό διάστημα. Τό φαινόμενο αὐτό δέν ἔχει καί πολλή σημασία. Ἐκεῖνο πού πρέπει νά προσέξεις εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο θά τήν αντιμετώπισεις, ὅταν σ' επισκεφθεῖ. Παρόλο πού ἡ άκηδία δύσκολα περιγράφεται κι άκόμη πῶς δύσκολα αναλύονται τά αἰτιά της, έν τούτοις ἡ αντιμετώπισή της εἶναι πολύ πρακτική, ὅπως συμπεραίνουμε ἀπό τό

παράδειγμα τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου πού ἀναφέρει τό Γεροντικό. Ἀξίζει νά σοῦ τό θυμίσω. Ὁ Μέγας Ἀντώνιος ζοῦσε κάποτε στήν ἔρημο καί βρέθηκε σέ ἀκηδία καί σέ πολύ σκοτεινίασμα τῶν λογισμῶν του. Γι' αὐτό ἔλεγε στό Θεό: «Κύριε, θέλω νά σωθῶ, ἀλλά δέν μέ ἀφήνουν οἱ λογισμοί μου. Τί νά κάνω μέσα σ' αὐτή τή θλίψη μου; Πῶς νά σωθῶ;» Ἀνήσυχος καί ταραγμένος βγῆκε γιά λίγο ἔξω ἀπό τό κελί καί βλέπει ἀπέναντί του κάποιον σάν τόν ἑαυτό του, πού καθόταν καί ἐργαζόταν. Ὑστερα ἄφηνε τό ἐργόχειρό του, σηκωνόταν καί προσευχόταν. Καί πάλι καθόταν κι ἔφτιαχνε πλεξοῦδες. Κατόπιν ξανασηκωνόταν γιά νά προσευχηθεῖ. Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος παρακολουθοῦσε τό θέαμα κατάπληκτος. Κατάλαβε ὅτι ἦταν ἄγγελος Κυρίου πού εἶχε σταλεῖ γιά διόρθωση καί ἀσφάλειά του. Ὅταν μάλιστα τοῦ εἶπε «οὔτω ποίει καί σῶζη» χάρηκε πολύ καί πῆρε θάρρος. «Καί οὔτω ποιῶν ἐσώζετο».

Οἱ Πατέρες ὁμόφωνα λένε ὅτι ἡ ἀκηδία καταπολεμεῖται μέ τό ἐργόχειρο. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀσχολεῖται μέ κάτι, γιά νά μὴ βρῖσκει ἔδαφος ὁ δαίμονας τῆς ἀκηδίας. Μπορεῖ π.χ. νά ἐργάζεται πνευματικά, νά κάνει στή συνέχεια διάλειμα μέ ἐργόχειρο, νά ἐπανέρχεται στήν προσευχή καί ψαλλοῦσα καί πάλι ἀπασχόληση μέ ἐργόχειρο. Παράλληλα πρέπει νά περιορίζει τή διάνοιά του «μέσα σέ στενά ὄρια, ὥστε νά προσηλώνεται στή μνήμη τοῦ Θεοῦ. Μόνο μέ τόν τρόπο αὐτό θά ἐπιστρέψει στήν προηγούμενη θερμότητα καί θά μπορέσει ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν παράλογη αὐτή ἀλλοίωση», ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος συμβουλεύει ὅτι μαζί μέ τό ἐργόχειρο πού κυριολεκτικά δέρνει τήν ἀκηδία, χρειάζεται καί ἡ μνήμη τῶν πταισμάτων, ἡ σκέψη τοῦ θανάτου καί ἡ προσευχή, ἐνωμένη μέ τή βέβαιη ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Μέ ἐργόχειρο καί προσευχή

Ἴσως ὅμως, ἀδελφέ μου, εἶναι ὠφέλιμο νά κατεβῶ λίγο ἀπό τόν ἄμβωνα τῆς θεωρίας καί νά σοῦ πῶ συγκε-

κριμένα τόν τρόπο μέ τόν όποιο έγώ, ό πολλάκις έν άκηδία εύρισκόμενος, άντιμετωπίζω τοῦτο τό σκληρό πάθος. Όπως όλοι οί άνθρωποι, τίς περισσότερες μέρες πνίγομαι στίς βιοτικές μέριμνες. Τά πρωινά είμαι πάντα στό Δημοτικό Σχολείο, όπου αισθάνομαι εύτυχής. Μέ τά μικρά παιδιά χαίρομαι πολύ. Έκεϊ δέν έχω άκηδία. Κι όταν άκόμη διδάσκω μαθήματα πού φαίνονται πώς είναι λίγο άταίριαστα σ' έναν ιεροδιδάσκαλο. Είναι περιττό νά σοῦ πῶ ότι καί ή γυμναστική, μ' εύχαριστεϊ. Τά άπογεύματα όμως τά πράγματα αλλάζουν. Χάνω τήν πνευματική όρεξη. Αρχίζουν οί επιθέσεις τής άκηδίας καί νιώθω μετέωρος καί άδρανής. Μήτε εύχή, μήτε σκέψη, μήτε εργόχειρο. Βρίσκομαι στό προαύλιο τής κόλασης. Τελευταία όμως έγινα «μοναχός». Μετέτρεψα ένα κοτέτσι σέ εργαστήρι. Τό καθάρισα, τό άσπρισα καί έβαλα μέσα τά εργαλεία μου. Δέν κάνω κάποιο σπουδαίο εργόχειρο. Απλῶς κολλάω πάνω σέ ξύλα εικόνες καί τίς μοιράζω εύλογία. Έτσι έκεϊ μέσα ζῶ τή γλυκύτητα τοῦ εργόχειρου. Δέω γλυκύτητα, γιατί μοῦ διαλύει τήν άκηδία αλλά καί γιατί μέ τό λίγο μου κόπο χαίρονται πολλοί άνθρωποι πού παίρνουν τίς εικόνες. Δουλεύοντας στό εργαστήρι μου, διαλύεται ή πνευματική όμίχλη καί αρχίζω νά βλέπω καί νά νιώθω τήν εύχούλα «Κύριε Ίησοῦ Χριστέ, έλεησόν με». Έκεϊ κάνω καί μερικές σκέψεις, τίς όποϊες συχνά χρησιμοποιῶ στά γραπτά μου.

Άλλοτε πάλι άνοίγω κανένα βιβλίο καί διαβάζω, βιάζοντας κάπως τόν έαυτό μου. Παίρνω κάποια ιδέα καί τή δουλεύω στό νοῦ μου. Μετά από λίγα λεπτά διαπιστώνω μέσα μου μιά άλλαγή καί θερμαίνομαι κάπως. Είναι καί αυτός ένας τρόπος καταπολέμησης τής άκηδίας. Άν μερωτήσεις ποιός από τούς δυό τρόπους είναι αποτελεσματικότερος, θά σοῦ πῶ ότι είναι ό πρώτος, ό όποϊος όπως καταλαβαίνεις είναι καί πιό εύκολος.

Αυτά, άδελφέ, γιά τό παράσιτο τής άκηδίας πού τόσο ταλαιπωρεϊ τό σῶμα σου καί τήν ψυχή σου καί σέ κάνει άπρόθυμο γιά πνευματική εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Στή δύσκολη εποχή μας οί άνθρωποι, έκτός έλαχίστων έξαιρέσεων, έχουν χαρακτηριστικό γνώρισμα τήν αναισθησία, ή όποία κατά τόν άγιο 'Ιωάννη τής Κλίμακος είναι νέκρωση τής ψυχής και θάνατος τοῦ νοῦ πρό του σωματικοῦ θανάτου. Πρόκειται, άδελφέ, γιά μιά φοβερή κατάσταση πού πετρώνει τόν άνθρωπο, άφοῦ προηγουμένως τοῦ άφαιρέσει τό φόβο τοῦ Θεοῦ. 'Εσύ φυσικά δέν ανήκεις σ' αυτή τήν κατηγορία, γιατί έχεις τήν «καλή άνησυχία» γιά τή σωτηρία σου. Όμως κινδυνεύεις πνευματικά, άν ξεχάσεις ότι ή αναισθησία είναι «σφιχτά άγκαλιασμένη μέ τήν ψευτοευλάβεια». Γιά νά σε προφυλάξω άπ' αυτό τόν κίνδυνο, θά σοῦ περιγράψω μερικές έκδηλώσεις αναισθητών ανθρώπων όπου θά δείς καλύτερα τ' αποτελέσματά της.

Τό κοινό μας γνώρισμα

Κάθε φορά πού ταξιδεύω μέ λεωφορεῖο άπό τήν ήσυχη περιοχή μου πρός διάφορες πόλεις, ιδίως τήν 'Αθήνα και τή Θεσσαλονίκη, παρατηρῶ τούς ανθρώπους μέ τούς όποίους συνταξιδεύω και διαπιστώνω ότι δέν τούς συγκινεῖ ή θρησκεία. Πενήντα άνθρωποι μέσα σ' ένα αυτοκίνητο, πού όποιαδήποτε στιγμή ένδέχεται ν' αντιμετώπισουν κινδύνους, ταξιδεύουν και κανένας δέν κάνει τό σταυρό του. Ξεχνοῦν και οί μεγάλοι στήν ήλικία. 'Αδιάφοροι οί νέοι, άδιάφοροι οί μεσήλικες, άδιάφορος και ό όδηγός. Καμιά πνευματική συγκίνηση. Τόν κληρικό επίσης τόν αντιμετώπιζουν μέ άδιαφορία και μειδιάματα.

Ἄλλοι πάλι ἀρέσκονται νά κάνουν προσκυνηματικές ἐκδρομές. Πηγαίνουν στούς Ἁγίους Τόπους, ἐπισκέπτονται μοναστήρια καί χαίρονται τή φύση. Μέ τόν τρόπο αὐτό ἀποκομίζουν πλῆθος καλῶν ἐντυπώσεων καί τέρπονται στό νά τίς διηγοῦνται στούς ἄλλους. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι κάτι σπουδαῖο, γιατί δέν ἔχει ἐπέλθει καμιά πνευματική ἀλλαγή. Ἡ σκέψη τους εἶναι ναρκωμένη καί ἡ κατανύξη τους εἶναι ἄγνωστη. Κι ἄς κρατᾶνε μακρὺ κομποσχοῖνι. Δυστυχῶς οἱ ἀπολιθωμένες καρδιές δέν μαλακώνουν εὐκόλα.

Τήν ἀναισθησία τή συναντοῦμε καί στούς κληρικούς. Ἄνθρωποι καί αὐτοί, μέ βιοτικές μέριμνες καί ἀπροθυμία γιά πνευματικά, βαδίζουν τόν ἴδιο δρόμο. Ἐχουν τά ἴδια χαρακτηριστικά μέ τούς λαϊκοὺς καί ἐπαληθεύονται τά λόγια ἑνός ἁγίου: «*Αὐτοί πού εἶναι τυφλοί, διδάσκουν τοὺς ἄλλους πῶς νά βλέπουν. Περί θανάτου φιλοσοφοῦν καί συμπεριφέρονται σάν ἀθάνατοι. Ὅμιλοῦν γιά ἐγκράτεια καί δίνουν ἀγῶνες γιά τή γαστριμαργία*».

Δέν νομίζω ὅτι χρειάζεται νά συνεχίσω καί μέ ἄλλες τέτοιες ἐκδηλώσεις. Τίς βλέπεις κι ἐσύ, ἀδελφέ καί πικραίνεσαι. Ἐκεῖνο πού πρέπει νά σέ ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ θεραπεία αὐτῆς τῆς κατάστασης. Γι' αὐτό ἐκεῖ πρέπει νά στρέψεις τήν προσοχή σου.

Ἡ Θεραπεία

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει ὅτι ἡ ἀναισθησία «*εἶναι πολυκαιρισμένη καί μονιμοποιημένη ἀμέλεια, ναρκωμένη σκέψη, γέννημα τῶν προλήψεων (κακῶν συνηθειῶν πού ὀφείλονται σέ ἁμαρτωλό παρελθόν). Εἶναι παγίδα τῆς πνευματικῆς προθυμίας, βρόχος τῆς ἀνδρείας, ἄγνοια τῆς κατανύξεως, θύρα τῆς ἀπογνώσεως. Εἶναι μητέρα τῆς λήθης (λησμοσύνης τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἐντολῶν του)*».

Ἡ ἀναισθησία δημιουργεῖται στόν ἄνθρωπο πού δέν ἔχει πνευματικό ἀγώνα. Οἱ ἁμαρτωλές συνήθειες, ἡ ζωὴ χωρὶς ἠθικούς φραγμούς καί γενικά ἡ ἔλλειψη τοῦ

Χριστοῦ στή ζωή του, τόν ἀναισθητοποιεῖ καί μετά εἶναι πολύ δύσκολο, ἄν ὄχι ἀδύνατο, ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό αὐτή. Βέβαια ἡ μελέτη τῆς κρίσης τοῦ Θεοῦ καί ἡ μνήμη τοῦ θανάτου συνδυασμένη μέ σωματική ἄσκηση καί νηστεία βοηθοῦν σημαντικά, γιατί εὐαισθητοποιοῦν κάπως τόν ἄνθρωπο καί τοῦ ἀνοίγουν τό δρόμο γιά μιά καλή ἀρχή. Ἐδῶ ὅμως θά χρειαστεῖ ὁ πνευματικός πού θ' ἀναλάβει τό δυσκολότατο ἔργο τῆς κατά Θεόν προκοπῆς τοῦ ἀρχάριου ἀνθρώπου. Εἰδικότερα γιά τό θέμα αὐτό θά μιλήσουμε πιό κάτω.

Δέν πρέπει, ἀδελφέ, νά νομίσεις ὅτι ὑποδεικνύω εὐκόλο τρόπο θεραπείας. Στήν πράξη θά δεῖς ὅτι εἶναι δύσκολος καί ἀπαιτεῖ ὑπομονή καί ἐπιμονή. Ὅπως συμβαίνει καί μέ τούς λιθοξόους πού παίρνουν τήν ἀκανόνιστη πέτρα καί τῆς δίνουν τίς διαστάσεις πού θέλουν. Τή χτυποῦν ἐπίμονα, τή σκαλίζουν ἀπ' ὅλες τίς πλευρές καί τή στολίζουν μέ κάποιο σχέδιο. Ὁ κόπος τους εἶναι μέγας καί ἡ ἀπόδοσή τους μικρή. Διατρέχουν ἐπίσης τόν κίνδυνο νά πάει ὁ κόπος τους χαμένος, ἄν ἀπό κάποιο ἀπρόσεκτο χτύπημα ἡ πέτρα χωριστεῖ στά δύο.

Ἄς προσευχόμεσθε, ἀδελφέ, ἄς προσευχόμεσθε καθημερινά νά πάρει ὁ Χριστός τό ποτιστήρι γιά νά μαλακώσει τό χωράφι τῆς καρδιάς μας. Δίχως τή θεία βοήθεια κάθε προσπάθεια μένει ἄκαρπη.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΡΙΣΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΑΛΙΑ (α')

«Μή κρίνετε, ἵνα μή κριθῆτε». Εἶναι ἐντολή του Χριστοῦ, ἀδελφέ, γνωστή σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐλάχιστοι ὁμως τὴν τηροῦν στή ζωὴ τους. Οἱ περισσότεροι κατακρίνουν τοὺς ἄλλους. Μὲ εὐκολία ἐκφέρουν γνώμη γιά πρόσωπα, τὰ καταδικάζουν, ἐνῶ παράλληλα προβάλλουν τὸν ἑαυτό τους, τίς ἀρετές τους καί τὴν «ἀκεραιότητα» γενικά τοῦ χαρακτήρα τους. Χωρίς νά ἔχουν συνειδητοποιήσει ὅτι ἡ κατάκριση εἶναι μεγάλο ἀμάρτημα, ἀνοίγουν βαθιές πληγές στοὺς ἀδελφούς καί δημιουργοῦν πνευματικὴ σύγχυση, ἡ ὁποία μεταφέρεται ὅπως ἡ ὀμίχλη. Ἐκεῖ πού ὅλα ἦταν καθαρὰ περνάει αὐτὴ καί χάνουμε τὴν πνευματικὴ ὁρατότητα. Ζώντας σέ μιά τέτοια ἀτμόσφαιρα πικρίας καί πάθους, χάνουμε ἐκείνη τὴν ἐσωτερικὴ ἰκμάδα πού δημιουργεῖ τὴν κατάνυξη. Χάνουμε δηλαδή τό σημαντικότερο.

Τὰ δύο πάθη

Ἡ κατάκριση διαφέρει ἀπὸ τὴν καταλαλιά. Καί χρειάζεται, νομίζω, νά κάνουμε αὐτὴ τὴ διάκριση σαφέστερη, γιατί ὑπάρχει κάποια σύγχυση. Καταλαλιά εἶναι ὅταν φανερώσουμε τό παράπτωμα τοῦ ἀδελφοῦ, τό κρίνουμε καί γενικά κινούμαστε ὄχι ἀπὸ ἀγνά ἐλατήρια. «Κατάκριση εἶναι, ὅταν κανεὶς ἐκφράζει σέ κάποιον ἄλλον ἢ διατυπώνει στὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό καταδικαστικὴ κρίση ὄχι γιά

τὴν κακὴν πράξιν ἑνὸς ἀδελφοῦ, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἴδιον τοῦ τό πρόσωπο». Συγκρίνοντας τὴν κατάκριση καὶ τὴν καταλαλιά ὅπωςδήποτε ἢ κατάκριση εἶναι φοβερότερη, γιὰτί καταδικάζει ἕναν ἄνθρωπον. Συνέχεια τῆς κατάκρισης εἶναι ἡ ἐξουδένωση τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ ἀββὰς Δωρόθεος λέγει ὅτι ἐξουδένωση εἶναι ἐκείνη ἡ κατάστασις πού «βδελύσσεται κανεὶς τὸν συνάνθρωπον, τὸν συχαίνεται σάν ἀηδία» καὶ τὸν ἀποχωρίζεται σάν ρυπαρό καὶ ἠθικὰ ἐπικίνδυνον.

Ὁ μυστικὸς κόσμος τῆς ψυχῆς

Ἡ κρίσις γενικὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐπισημάνουσα, γιὰτί στοιχειοθετεῖται ἀπ' ὅσα πέφτουν στὶς αἰσθησεῖς τοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τῆς συνείδησός του. Ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενο δύο ἀνθρώπων νὰ κρίνουν ἕναν τρίτον ἐντελῶς διαφορετικὰ. Ὁποῖος πιστεύει πὺς ἡ κρίσις τοῦ εἶναι ἀλάθηστη, ξεγελιέται. Μόνον ὁ Θεὸς γνωρίζει τοὺς ἀνθρώπους. Ἐμεῖς τὸ μόνον πού πετυχαίνουμε κάθε φορά πού ἐκφράζουμε τὴ γνώμη μας γιὰ ἄλλα πρόσωπα εἶναι ν' ἀμαρτάνουμε.

Ὁ πνευματικὸς ἀνθρώπος καὶ νὰ δεῖ μὲ τὰ μάτια τοῦ ἕνα σοβαρὸν ἀμάρτημα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ, δέν τὸ σχολιάζει, δέν τὸ μεγιστοποιεῖ, οὔτε φυσικὰ τὸ κοινοποιεῖ τάχα πρὸς ἀποφυγὴν καὶ τοῦτο γιὰτί δέν γνωρίζει τὰ ὅσα συνέβησαν πρὸ τῆς διαπράξεως τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ, ὅταν ἡ φωνὴ τῆς συνείδησης ἀρχίζει νὰ τὸν ἀφυπνίζει, ὅταν τὰ μυστικὰ δάκρυα τῆς μετάνοιας πολλές φορές ποτίζουν τὸν ἄγονον ἀγρό τῆς ψυχῆς τοῦ καὶ τὸν μεταβάλλουν σὲ εὐφορον.

Ἡ Ἐκκλησία ἀγαπάει ἰδιαίτερα ἐκείνους πού μετανοοῦν καὶ ἀλλάζουν ζωὴν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους πού δέν μετανοοῦν καὶ βρίσκονται σὲ μιὰ κρίσιμη γιὰ τὴ σωτηρίαν τοὺς κατάστασις, ἡ Ἐκκλησία τοὺς περιμένει, τοὺς βοηθάει, προσεύχεται γι' αὐτοὺς καὶ βέβαια ποτέ δέν τοὺς βδελύσσεται.

Νομίζω, ἀδελφέ, ὅτι ἐκεῖνος πού ἔχει πείρα μετα-

νοίας εἶναι προσεκτικός καί συγκαταβατικός. Ἀγαπάει τόν ἁμαρτωλό καί τοῦ ἀπλώνει τό χέρι, ἐλπίζοντας ὅτι κάποια στιγμή θά δεχτεῖ τό λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τόν ἀδελφό ὀδηγεῖ στό Θεό

Ἡ κατάκριση μᾶς ἀπομακρύνει ἀπό τούς ἀνθρώπους καί ἀπό τό Θεό. Ἡ σωτηρία μας ὅμως ἐξαρτᾶται ἀπό τό πῶς ἀντιμετωπίζουμε τούς ἀδελφούς. «Ὅσον ἐνοῦται τις τῷ πλησίον, τοσοῦτον ἐνοῦται τῷ Θεῷ». Εἶναι χαρακτηριστικό τό παράδειγμα μέ τό κύκλο, τό ὁποῖο ἀναφέρει ὁ ἄββας Δωρόθεος γιά νά κάνει πιο κατανοητή τήν παραπάνω ἀλήθεια. Σοῦ τό μεταφέρω: «Ὑποθέστε ὅτι ὑπάρχει στή γῆ ἓνας κύκλος, δηλαδή ἓνα στρογγυλό χάραγμα μέ διαβήτη καί κέντρο. Κέντρο λέγεται ἀκριβῶς τό μέσο τοῦ κύκλου. Δώσατε προσοχή σ' αὐτά πού λέγω. Ὁ κύκλος εἶναι ὁ κόσμος, τό μέσο τοῦ κύκλου ὁ Θεός, οἱ εὐθεῖες ἀπό τόν κύκλο ἕως τό μέσο οἱ ὁδοί, δηλαδή οἱ διαγωγές τῶν ἀνθρώπων. Ὅσο λοιπόν εἰσέρχονται οἱ ἅγιοι πρὸς τά μέσα, ποθώντας νά προσεγγίσουν τό Θεό, τόσο πλησιάζουν καί μεταξύ τους. Καί ὅσο πλησιάζουν ἀλλήλους πλησιάζουν καί τό Θεό. Μέ τόν ἴδιο τρόπο ἐννοήσατε καί τόν χωρισμό».

Τό παράδειγμα αὐτό εἶναι πολύ ἐκφραστικό. Μακάρι ν' ἀνησυχήσουμε κάποτε γιά τό κατάντημά μας, γιά τό ὅτι δηλαδή ἐμεῖς οἱ χριστιανοί ἀντί νά πλησιάζουμε ὁ ἓνας τόν ἄλλο, χωριζόμαστε μεταξύ μας. Γίνεται ἡ θρησκευτικότητά μας αἰτία χωρισμοῦ καί ὄχι ἔνωσης. Ὁ Θεός νά βάλει τό χέρι του!

Τό θέμα μας ὅμως ἔχει καί ἄλλες πτυχές πού θά τίς δοῦμε ἀμέσως πιο κάτω.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΚΑΤΑΛΑΛΙΑ (β')

*Ἡ καταλαλιά εἶναι τό γνώρισμα τῶν μικρῶν κοι-
νωνιῶν. Ἐκεῖ ὁ ἕνας ἀσχολεῖται μέ τόν ἄλλο, τά μεταφέρει ὁ
 τρίτος σέ περισσότερους καί δημιουργεῖται ἔτσι σύγχυση,
 ἐκνευρισμός καί ψυχρότητα στίς σχέσεις. Πάντοτε ὑπάρχει
 ὑπερβολή στίς κρίσεις, πονηριά στίς μεταδόσεις καί ἔλλειψη
 πνευματικῆς εὐαισθησίας στίς καρδιές τους. Παραμορφώνο-
 νται τά γεγονότα καί κατακρίνονται ἄνθρωποι φιλήσυχοι, για-
 τί ἔτυχε κάποτε νά μιλήσουν γιά μιᾶ ὑπόθεση ἤ νά ἐνεργήσουν
 γιά νά πετύχουν κάποιον σκοπό. Ἡ καταλαλιά βρίσκει πρό-
 σφορο ἔδαφος στή μεγάλη περιέργεια πού ἔχουν οἱ ἄνθρωποι
 στό νά πληροφοροῦνται γιά ὅλες τίς ὑποθέσεις.*

Ἡ τακτική τῶν Ἁγίων

Εἶναι πολύ ὠφέλιμο νά γνωρίζουμε ὅτι οἱ Ἁγιοί
 μέ τήν ἀγάπη τους σκέπαζαν κάθε ἁμαρτία τοῦ πλησίον.
 «Ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τό κακόν». Οἱ ἴδιοι μισοῦσαν τήν
 ἁμαρτία. Στούς ἁμαρτάνοντες ὅμως ἔδειχναν ἀγάπη. Οἱ
 Ἁγιοί, λέγει ὁ ἄββάς Δωρόθεος, «οὐ μισοῦσι τόν ἁμαρτάνο-
 ντα, οὐδέ κατακρίνουσιν, οὐκ ἀποστρέφονται, ἀλλά συμπά-
 σχουσι, νουθετοῦσι, παρακαλοῦσι, θεραπεύουσιν ὡς μέλος
 ἀσθενοῦν· πάντα ποιοῦσι διά τό σῶσαι αὐτόν». Μέ μακροθυ-
 μία, ὑπομονή καί ἀγάπη προσπαθοῦν νά τόν ἐλκύσουν γιά
 νά διορθωθεῖ, ἀλλά καί οἱ ἄλλοι νά μή σκανδαλιστοῦν. Μέ

τόν τρόπο αυτό ἐφάρμοζαν τήν ἀγάπη πρὸς τόν πλησίον.

Ἡ δική μου τακτική, ἀδελφέ, εἶναι διαφορετική. Μοῦ λείπει ὁ ἀγώνας καί ἡ αὐτογνωσία, γι' αὐτό ἀσχολοῦμαι μέ τούς ἄλλους. Προσωπικά ἐγώ δέν ἔχω διαρκή τήν ἔγνοια γιά τίς ἁμαρτίες μου καί τήν συναίσθηση ὅτι δίχως τήν προσευχόμενη μετάνοια δέν πρόκειται νά σωθῶ. Θέλω νά μέ ἐκτιμοῦν οἱ ἄλλοι σάν πνευματικό ἄνθρωπο, νά μέ ἐπαινοῦν καί νά μέ σέβονται, ἐνῶ εἶμαι κατάλαλος καί ἐχθρικός πρὸς τούς ἀδελφούς. Καί στήν σπανιότατη περίπτωση πού τιθασεύω τό πάθος τῆς κατακρίσεως, πάλι εἶμαι ἔνοχος, γιατί πρόθυμα ἀκούω τίς κατακρίσεις τῶν ἄλλων. Οἱ Ἅγιοι λένε ὅτι κι ἐκεῖνος πού δεχεται ν' ἀκούσει τόν κατάλαλο εἶναι κριματισμένος.

Ράθυμοι στά πνευματικά

Σχετικό μέ τό θέμα μας, ἀδελφέ, εἶναι κι ἓνα περιστατικό πού ἀναφέρεται στό Γεροντικό καί δείχνει ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι πρόθυμοι ν' ἀκούσουν ἀργολογίες καί κατακρίσεις, ἐνῶ γιά τά πνευματικά θέματα εἶναι ράθυμοι καί νυσταλέοι. «Καποτέ, λέγει ὁ ἀββάς Κασσιανός, μιλοῦσα γιά ὠφέλεια σέ μερικούς ἀδελφούς καί σέ τόσο βαθύ ὕπνο ἔπεσαν, ὥστε νά μή μποροῦν νά κινήσουν οὔτε τά βλέφαρά τους. Ἐγώ λοιπόν, θέλοντας νά δείξω τήν ἐνέργεια τοῦ δαίμονος ἐκείνα νά παρεισφρύσει ἡ ἀργολογία. Τότε, χάρηκαν καί εὐθύς ξύπνησαν. Στέναξα λοιπόν καί τούς εἶπα: Ἐως τώρα, γιά οὐράνια πράγματα μιλοῦσαμε καί ὄλων σας τά μάτια ἔκλειναν ἀπό τόν ὕπνο. Μόλις ὁμως μπῆκε στή μέση λόγος ἀργός, ὄλοι μέ προθυμία σηκωθήκατε. Ἔτσι, ἀδελφοί, σᾶς παρακαλῶ λάβετε ἐπίγνωση τῆς ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ δαίμονος καί προσέχετε τόν ἑαυτό σας, φυλάγοντάς τον ἀπό τόν νυσταγμό, ὅταν κάνετε ἢ ἀκοῦτε κάτι τό πνευματικό». Δέν χρειάζεται νά σχολιάσω τό περιστατικό. Αὐτό συμβαίνει μέ τούς περισσότερους ἀνθρώπους καί μέ χριστιανούς ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι φαίνονται ὅτι ἔχουν ἐνδιαφέροντα πνευματικά ἀλλά στήν

πραγματικότητα δέν ἔχουν. Ἐννοῶ ἐκείνους πού ἀναπαύονται στίς ἠθικολογίες καί στίς γενικές παραινέσεις, πού συνήθως ἀναφέρονται στούς ἄλλους, τούς ἀμαρτωλούς δηλαδή, καί ἀνάβουν τό πάθος τῆς κατάκρισης. Ἐτσι κρίνουν ἐλεύθερα ὅλους σχεδόν τούς ἄλλους, ἐνῶ αὐτοί βρίσκονται κλεισμένοι στόν πύργο τῆς πνευματικῆς αὐτάρκειας. Γι' αὐτούς τούς «καλούς» ἀνθρώπους θά σοῦ ξαναμιλήσω πιο κάτω. Τώρα σοῦ θυμίζω μόνο τή σοφή ἀπάντηση πού ἔδωσε ὁ ἀββᾶς Ποιμένας σέ μερικούς πατέρες, ὅταν τόν ρώτησαν ἂν πρέπει νά ἐλέγχουν τούς ἀδελφούς πού ἀμαρτάνουν. Τούς εἶπε: – Ὡς τώρα ἐγώ, ἂν ὑπάρχει ὅπως-δήποτε ἀνάγκη νά περάσω ἀπό ἐκεῖ πού βρίσκεται ὁ ἀδελφός καί ἀμαρτάνει, τόν προσπερνῶ δίχως νά τόν ἐλέγξω. Καί συνεχίζει ὁ ἀββᾶς μέ τήν πνευματικότατη συμβουλή πώς καί ὅταν ψηλαφήσουμε μέ τά χέρια μας τόν ἀμαρτάνοντα, νά μή τόν ἐλέγξουμε, γιατί ὁ διάβολος μπορεῖ νά μᾶς ἐμπαίξει.

Μέ προσευχή καί αὐτομεμψία

Ὁ χριστιανός πού ἀγρυπνεῖ καί ἀγωνίζεται νά καταπολεμήσει τό πάθος τῆς καταλαλιᾶς καί τῆς κατακρίσεως εἶναι προσεκτικός στίς κρίσεις του καί ἀποφεύγει ν' ἀναφέρει συγκεκριμένα πρόσωπα. Ὄταν παραστεῖ ἀνάγκη, λέγει γενικά τή γνώμη του καί δέν ἐπιμένει, γιατί κυριαρχεῖται ἀπό τό φόβο μήπως ἐκτιμᾶει ἐσφαλμένα. Γνωρίζει ἀκόμη ὅτι οἱ λογισμοί κατακρίσεως πού περιστρέφονται στό νοῦ του ἐπηρεάζουν τήν κρίση του, ὅπως καί οἱ ὑπόνοιες πού σταθεροποιοῦνται καί ἐνισχύονται ἀπό τό φθόνο μπορεῖ νά τόν ὀδηγήσουν σέ κρίσεις γιά τούς ἀδελφούς πού δέν θ' ἀνταποκρίνονται στήν πραγματικότητα.

Ἡ προσευχή, νομίζω, εἶναι ἐκείνη πού καθαρίζει τό νοῦ καί τήν καρδιά καί κάνει τόν ἄνθρωπο ἀπρόθυμο νά καταλαλήσει. Παράλληλα βοηθάει πολύ ἡ αὐτομεμψία, μέ τήν ὁποία θά θεωρεῖ ὅλους τούς ἄλλους ἀνώτερους ἀπό τόν ἑαυτό του.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΗΣΗ

Γίναμε εύκολοι, αδελφέ, στή διατύπωση ήθικῶν διδασκαλιῶν καί παραινέσεων. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἀγνοοῦμε τούς πρακτικούς τρόπους ἀντιμετώπισης τῶν ἐκδηλώσεων τῶν παθῶν μας, γιά τόν ἀπλό λόγο ὅτι δέν φθάσαμε σ' ἐκεῖνο τό στάδιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἀκόμη βρισκόμαστε στήν ἐνημέρωση. Μαθαίνουμε γενικά γιά τήν ἀναγκαιότητα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί τίς περισσότερες φορές δεχόμαστε ὅλα αὐτά τά «καλά πράγματα», γιατί μάς τέρπουν, ὅταν μάλιστα τ' ἀκοῦμε σέ ὠραῖες αἰθούσες, καθισμένοι ἀνάμεσα μέ ἄλλους μορφωμένους καί σπουδαίους, δίχως καμιά στέρηση. Ὅπως δηλαδή παρακολουθοῦν οἱ κοσμικοί μιά ὁμιλία ἢ μιά παράσταση. Εἶναι φανερό ὅτι αὐτό δέν φτάνει. Ἄν δέν δεχτοῦμε ὅτι πνευματική ζωή εἶναι ἕνας ἀόρατος πόλεμος, δέν πρόκειται νά σημειώσουμε καμιά πρόοδο.

Τό ἔμπόδιο

Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει σέ μεγάλη ὑπόληψη τόν ἑαυτό του. Νομίζει, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὅτι εἶναι «κάποιόν τι», δηλαδή ἔχει τό πάθος τῆς οἴησης πού γεννιέται ἀπό τή φιλαυτία. Τό πάθος αὐτό εἶναι λεπτό καί «σχεδόν πάντοτε ζῆ ἀποκρύφως μέσα στήν καρδιά του». Δημιουργεῖ τήν αἴσθησι ὅτι μέ τίς ικανότητές του ἔχει κατορθώσει πολλά καί σ' αὐτές στηρίζεται γιά τή μελλοντική του προκοπή, εἴτε αὐτή θά εἶναι ὑλική εἴτε πνευματική. Ἡ πίστη στόν ἑαυτό του ὁμως πρέπει νά κλωνιστεῖ, νά γίνει «ἐνάρετος ἀπιστία», δηλαδή ν' ἀντικατασταθεῖ

ἀπό τήν πίστη στό Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι πηγὴ κάθε καλοῦ. Γιὰ νά τό κατορθώσῃ αὐτό χρειάζεται ἐντονος ἐσωτερικός ἀγώνας καί ἐνίσχυση ἀπό τό Θεό. Ἡ καλύτερα ἐνίσχυση πρῶτα ἀπό τό Θεό γιά νά συνειδητοποιήσῃ ὅτι ἔχει τό πάθος τῆς οἴησης καί στή συνέχεια ν' ἀγωνιστεῖ γιά τή θεραπεία του.

Νομίζω, ἀδελφέ, ὅτι, ὅπως ἐγώ, κι ἐσύ ἀντιμετωπίζεις αὐτή τή δυσκολία στήν πνευματική σου ζωή. Γι αὐτό χρειάζεται νά προχωρήσω λίγο στό θέμα, τονίζοντας ιδιαίτερα τήν πρακτική ὁδὸ πού πρέπει ν' ἀκολουθήσῃς γιά νά κατανικήσῃς τήν οἴηση.

Ὁ Θεός, πρέπει νά ξέρεις, χρησιμοποιεῖ ποικίλους τρόπους γιά νά σέ ὀδηγήσῃ στή σωτηρία. Ἄλλοτε μέ φωτισμό καί ἔμπνευση καί ἄλλοτε μέ μαστιγώσεις καί θλίψεις. Συχνά καί μέ πειρασμούς ἀνίκητους, γιά νά κλονιστεῖ ἡ πίστη στόν ἑαυτό σου. Δέν εἶναι δυνατό νά σοῦ ἀναφέρω ἀναλυτικά ἐδῶ ὅλους τούς τρόπους καί τά μέσα πού χρησιμοποιοῖ ὁ Θεός γιά τή σωτηρία σου. Οὔτε καί χρειάζεσαι κάτι τέτοιο. Πρακτική ἀξία ἔχει νά γνωρίσῃς πῶς πρέπει νά μεθοδεύσῃς τόν ἐσωτερικό σου ἀγώνα γιά νά ἔχεις θετικά ἀποτελέσματα.

Ἡ πρακτική ὁδός

Δυό βασικά πράγματα πρέπει νά σκέφτεσαι κάθε φορά πού ἀτονεῖς πνευματικά καί χάνεις τήν ἐλπίδα σου στό Θεό. Πρῶτα ν' ἀναλογίζεσαι μιᾶς μόνο ἡμέρας τούς λογισμούς σου, τούς λόγους σου καί τίς πράξεις σου καί θά δεῖς ὅτι θ' ἀνανεώνεται ἡ ἰδέα ὅτι πράγματι δέν εἶσαι τίποτε δίχως τή βοήθεια καί τήν προστασία τοῦ Θεοῦ. Ἐτσι θά ταπεινώνεσαι καί δέν θά ξεθαρρεύεις στόν ἑαυτό σου. Μετά νά σκέφτεσαι τό λυτρωτικό ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος σαρκώθηκε γιά τή σωτηρία σου καί ἔδειξε ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά σένα καί γιά τόν κόσμο ὁλόκληρο.

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀναπτύσσοντας τήν ἀλήθεια ὅτι ὁ Χριστός εἶναι πάντα πρόθυμος νά βοηθήσῃ τόν ἄν-

θρωπο για τήν πνευματική νίκη, γράφει και τά ἐξῆς: «Καί πῶς εἶναι δυνατόν ὁ καλός Ποιμένας μας, ὅπου ἔτρεχε τριαντατρεῖς χρόνους ζητώντας τό ἀπολωλός πρόβατον, μέ τόσον δυνατάς φωνάς, ὅπου ἔβραγχνίασεν ὁ λάρυγξ, ὅπου ἔπεριπάτησεν σπράταν τόσον κοπιαστικήν καί ἀκανθώδη, ὅπου ἔχυσεν ὄλον του τό αἷμα, καί ἔδωκεν τήν ζωήν, πῶς εἶναι δυνατόν, λέγω, τώρα ὅπου αὐτό τό πρόβατον ἀκολουθεῖ ὀπίσω του, καί μέ ἐπιθυμίαν φωνάζει καί τόν παρακαλεῖ, νά μή γυρίση εἰς αὐτό τούς ὀφθαλμούς του, πῶς δύναται νά μήν τοῦ ἀκούση; καί νά μήν τό βάλῃ εἰς τούς θεῖους του ὤμους, κάνοντας ἑορτήν μέ ὄλους τούς Ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ».

Ἡ ἐλπίδα στό Θεό διαλύει τή θλίψη τήν ὁποία νιώθει ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι ἡ ἐλπίδα εἶναι ἐκείνη πού κάνει τόν ἄνθρωπο νά χαιρεταί. «Ἐλπίς οὖν ἐστίν ἡ τήν χαράν σύνοικον τῇ ψυχῇ τοῦ σπουδαίου παρασκευάζουσα». Ὄταν λείπει αὐτή ἡ χαρά, εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ ἐλπίδα στό Θεό δέν εἶναι σταθερή ἢ ἀτονεῖ ἀπό τή λήθη τοῦ Θεοῦ, ὅποτε κυριαρχεῖ ἡ ἐμπιστοσύνη στίς ἀνθρώπινες δυνάμεις. Αὐτές οἱ διακυμάνσεις εἶναι δυστυχῶς πολύ συνηθισμένες. Ἡ ζωντανή ἐλπίδα στό Θεό δέν εἶναι εὐκόλο νά γίνει μόνιμη κατάσταση. Ἀνάλογα μέ τήν πίστη καί ἡ ἐλπίδα. Αὐξάνεται ἡ πρώτη, ζωντανεύει ἡ δεύτερη. Ἡ πάλι, ὅταν ἡ πίστη κλονίζεται, ἡ ἐλπίδα χάνεται.

Ἐδῶ θά πρέπει νά μεταφέρω καί νά ὑπογραμμίσω, ἀδελφέ, ἐκεῖνο πού διαπίστωσε καί ὠραῖα διατύπωσε ἕνας σύγχρονος στοχαστής, ἀκολουθώντας τόν «Δρόμο τῶν ἀσκητῶν». Ἀναφέρεται στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο αποκτᾶται ἡ πίστη. «Δέν κατακτᾶ κανεῖς τήν πίστη μέ εὐσεβεῖς στοχασμούς, ἀλλά κυρίως μέ ἀγωνιστική προσπάθεια. Δέν μᾶς μαθαίνουν οἱ λέξεις καί οἱ θεωρίες τί εἶναι ὁ Θεός, ἀλλά ἡ ἐμπειρία τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Πρέπει ν' ἀνοίξουμε τό παράθυρο γιά νά μπεῖ μέσα ὁ δροσερός ἀέρας. Πρέπει νά βγοῦμε ἔξω γιά νά μᾶς λούσει στό φῶς του ὁ ἥλιος».

Ἀλλά τό θέμα εἶναι εὐρύ καί δέν ἐξαντλήθηκε. Σέ μερικές ἄλλες πτυχές του θ' ἀναφερθῶ στό ἀμέσως ἐπόμενο κεφάλαιο.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΠΕΙΝΩΣΗ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ

Ἡ ταπείνωση ὀδηγεῖ τὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια τὴν σταματᾷ, τὴν ἀνακόπτει. Ἡ πρώτη εἶναι «ἡ ὁδὸς τοῦ ὕψους» καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωση τῶν ἀρετῶν. Ἡ δεύτερη εἶναι ὁ δρόμος τῆς ὀπισθοχώρησης καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωση τῶν κακιῶν, ὁ ἐγκέφαλος τῶν παθῶν, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ διαβόλου μέσα μας. Δέν χρειάζεται ἰδιαίτερη ἱκανότητα γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν ἀλήθεια. Μιὰ προσεκτικὴ ματιὰ σέ δύο διαφορετικοὺς ἀνθρώπους, στὸν ταπεινὸ καὶ στὸν ὑπερήφανο, πείθει. Ἴσως, ἀδελφέ, τὸν ταπεινὸ νὰ μὴν τὸν συναντήσῃς εὐκόλα, γιὰτὶ δέν κάνει θόρυβο στὴν κοινωνία καὶ δέν ἀκοῦγεται τὸ ὄνομά του. Οἱ πράξεις του δέν προβάλλονται καὶ ὁ ἴδιος δέν κάνει δηλώσεις. Χρειάζεται νὰ ψάξῃς γιὰ νὰ τὸν βρεῖς. Ὅταν τελικά τὸν συναντήσῃς, νιώθεις χαρὰ. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πού ἀποτελεῖ τὸ στήριγμα τῆς κοινωνίας. Ἀντίθετα τὸν ὑπερήφανο δέν χρειάζεται κόπος νὰ τὸν συναντήσῃς. Εἶναι μπροστά σου προκλητικὸς, δραστήριος, διεκδικητικὸς, «παντογνώστης», ἀγχώδης, ἀκατάνυκτος, ἀξιολύπητος ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές. Δέν θὰ μπορέσῃς ποτέ νὰ τὸν καταλάβῃς. Οὔτε νὰ τὸν γνωρίσῃς βαθύτερα καὶ νὰ τὸν χαρεῖς.

Ἡ ταπείνωση

Δυσκολεύομαι, ἀδελφέ, νὰ σοῦ περιγράψω καὶ πολὺ περισσότερο νὰ σοῦ ἀναλύσω τὴν ἀρετὴ τῆς ταπει-

λωσης. Θά μπορούσα μέ λίγη προσπάθεια νά διατυπώσω διαφόρους όρισμούς, νά μιλήσω γιά τίς ιδιότητες καί τίς έκδηλώσεις της, αλλά στήν ούσία της δέν θά ἔφτανα, γιατί ἡ ταπείνωση εἶναι κατάσταση πνευματική καί ἀνέκφραστη. Ἦ εἶσαι ὄντως ταπεινός καί τήν γνωρίζεις, ἡ φιλολογοεῖς περί ταπεινώσεως μέ ὑπερήφανο πνεῦμα. Γιά τήν ὠφέλειά σου ὅμως, ἀδελφέ, δανείζομαι δύο τρεῖς γνῶμες τοῦ ἀββᾶ Δωροθέου. «*Ταπείνωσίς ἐστι τό ἔχειν τινά τόν ἀδελφόν αὐτοῦ συνετώτερον ἑαυτοῦ καί εἰς πάντα ὑπερέχοντα αὐτοῦ*». «*Ταπείνωσις ἐστι τό ἐπιγράφειν τῷ Θεῷ τά κατορθώματα*». Γιά τόν ταπεινό ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑπερέχουν. Ὁ ἴδιος θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ὅτι «*εἶναι ὑποκάτω πάντων*» προσπαθώντας νά κόβει τά θελήματά του καί νά μὴ ἱκανοποιεῖ τούς λογισμούς του πού τόν παροτρύνουν ν' ἀσχοληθεῖ μέ ξένες ὑποθέσεις. Καί «*κόπτων κόπτων εἰς συνήθειαν ἔρχεται τοῦ κόπτειν, καί ἐκ τῶν μικρῶν ἄρχεται καί τά μεγάλα μετά ἀναπαύσεως κόπτειν*» (ἀββᾶς Δωρόθεος).

Ὁ ταπεινός δέν ξεθαρρεῦει στίς δραστηριότητές του, οὔτε ἀναγνωρίζει δικαιώματα στόν ἑαυτό του. Ὅλες τίς ὑποθέσεις του τίς διακρινεῖ ὁ Θεός, ὅπως καί ὅλα τά κατορθώματά του τά αποδίδει στό Θεό. Οἱ Πατέρες λένει ὅτι ἡ ταπείνωση ἀποκτᾶται ἀπό τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν καί παρομοιάζουν τόν ταπεινό ἄνθρωπο μέ δέντρο πού ἔχει πολύ καρπό καί κάμπτονται οἱ κλάδοι του. Καί «*ὅσον ἐγγίζει τῷ Θεῷ, τοσοῦτον βλέπει ἑαυτόν ἀμαρτωλόν*».

Ἡ ὑπερηφάνεια

Γιά τήν ὑπερηφάνεια εἶναι εὐκολο νά σοῦ μιλήσω, αλλά δέν ἔχω καμιά διάθεση. Μέ κουράζει πολύ μιά τέτοια ἐνασχόληση. Ἴσως καί σέ σένα νά εἶναι ἀνιαρό ν' ἀκούσεις γιά τοῦτο τό πάθος, τό τόσο γνωστό καί τόσο διαδεδομένο. Ὅμως ἄς σοῦ πῶ μερικά ἀπλά λόγια γιά τήν ὑπερηφάνεια, γιά νά φανεῖ καλύτερα τό πνευματικό μέγεθος αλλά καί ἡ ἱερότητα τῆς ὑποποιοῦ ταπείνωσης. Πιστεύω νά συμφωνεῖς μαζί μου. Ἐγώ προσωπικά ἐκτίμησα

τόν Τελώνη τῆς παραβολῆς, γιατί αἰσθάνθηκα ἀποτροπιασμό ἀπό τίς ἐκδηλώσεις τοῦ Φαρισαίου.

Ὁ ἄνθρωπος πού κυριαρχεῖται ἀπό τήν ὑπερηφάνεια κατακρίνει καί ἐξουθενώνει τούς ἄλλους μέ πολύ μεγάλη εὐκολία. Δέν παραδέχεται καμιά ἱκανότητα στούς ἄλλους καί καμιά ὑπεροχή. Αὐτοεπαινεῖται καί αὐτοθαυμάζεται. Ἄν τύχει νά ἔχει καί μερικά ἰδιαίτερα χαρίσματα, εἶναι ἀνυπόφορος. Ἐκεῖνο πού ποτέ μου δέν μπόρεσα ν' ἀνεχθῶ, εἶναι ἡ ἐξουθένωση τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων ἀπό τούς ὑπερήφανους. Μέ στενοχωρεῖ πού πολλοί ἔχουν κατατάξει ἀσπλάχνως μερικούς ἀδελφούς, πού παρουσιάζουν κάποια ἀδυναμία ἢ ἔχουν κάποιο ἐμφανές ἐλάττωμα, στήν τάξη τῶν ἀχρήστων καί ἐπιζημιῶν ἀνθρώπων.

Ὁ ὑπερήφανος εἶναι ἀντίπαλος τοῦ Θεοῦ. Τά κατορθώματά του, σέ ἀντίθεση μέ τόν ταπεινό, τ' ἀποδίδει στόν ἑαυτό του καί ὄχι στό Θεό. Ἡ θεραπεία τοῦ ἀνθρωπίνως εἶναι ἀδύνατη. Μόνο μέ τήν ἐπεμβαση τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νά ἀνανήψει. Ἡ ὑπερηφάνεια ἀχρηστεύει τή λογική τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δέν μπορεῖ πιά νά ἐκτιμήσει σωστά οὔτε φυσικά ν' ἀποφύγει τίς ὑπερβολές. Τό θλιβερότερο ὅμως εἶναι ὅτι ὁ δρόμος τῆς αὐτογνωσίας εἶναι κομμένος. Ὁ ὑπερήφανος ἔχει σχηματίσει μόνος του μεγάλη ιδέα γιά τόν ἑαυτό του καί νομίζει ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλος στόν κόσμο ὅμοιός του.

Ἄλλ' ἄς μή συνεχίσω, ἀδελφέ, γιά τήν ὑπερηφάνεια. Ὁ λόγος μακραίνει μάταια. Ἡ ταπείνωση ἐξάλλου μᾶς βάζει κάποιο φραγμό καί μᾶς ὑπενθυμίζει ἕνα καθῆκον: καί ὁ ὑπερήφανος εἶναι παιδί τοῦ Θεοῦ πού ἔχει ἀνάγκη τῆς θεοπειθοῦς εὐχῆς τῆς ταπεινῶν ἀνθρώπων.

Η ΠΡΟΓΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

Ὁ χριστιανός πρέπει νά ἔχει καθαρά προσδιορισμένο τόν κύριο σκοπό τῆς ζωῆς του, πού εἶναι πνευματικός. Οἱ ἐπί μέρους σκοποί πού γεννάει ἡ ζωή καί ζητοῦν ἕνα μέρος τῶν σωματικῶν καί πνευματικῶν του δυνάμεων γιά τήν ἐκπλήρωσή τους, δέν ἐπιτρέπεται ν' ἀναπτύσσονται σέ βάρος τοῦ κύριου σκοποῦ. Ὄταν λέω κύριο σκοπό δέν ἐννοῶ τήν ἠθική καί συντηρητική ζωή, ἀλλά κάτι ἀνώτερο. Ἐνας ἀγιορείτης θά τό ἔλεγε ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό διά τῆς προσευχῆς καί βίωση στή συνέχεια πνευματικῶν καταστάσεων πού εἶναι πρόγευση τοῦ Παραδείσου. Πῶς ὅμως θά τό πετύχει αὐτό; Πῶς θά τό πετύχεις κι ἐσύ πού θέλεις πραγματικά νά προχωρήσεις σ' αὐτό τό δρόμο; Νομίζω, ἀδελφέ, ὅτι εἶναι χρήσιμο νά σοῦ διατυπώσω μερικές σκέψεις γιά μιᾶ πρακτική ἀπάντηση στό ἐρώτημα.

Ἡ ἄρνηση τοῦ κόσμου

Ἡ πνευματική ζωή γιά νά προάγεται χρειάζεται νά ὑπάρχουν μερικές προϋποθέσεις. Σημαντικότερη ἀπ' ὅλες εἶναι τό νά μήν ἀκολουθεῖ κανείς τό ρεῦμα τοῦ κόσμου, νά μήν παρασέρνεται ἀπό τίς ἀπάτες του καί νά διατηρεῖ τίς αἰσθήσεις καθαρές. Αὐτό μᾶς δίδαξαν ἀπό τήν ἀρχαία ἐποχή ὁ προφήτης Ἡλίας καί ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης λέγει σχετικά: «Ὅποιος εἶναι ἀπορροφημένος ἀπό τή θεωρία τῶν ἀοράτων πρέπει νά βγεῖ ἀπό τή σειρά τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Μέ τόν

τρόπο αυτό δέν θά συνηθίσει τίς άπάτες πού προκαλοῦν τίς αίσθήσεις καί δέν θά πάθει σύγχυση οὔτε θά πλανηθεῖ στήν κρίση του γιά τά πραγματικά άγαθά». Ἡ όδός αυτή βέβαια εἶναι τῶν μοναχῶν. Ἐνδιαφέρει ὅμως καί κάθε χριστιανό πού θέλγεται από τήν πνευματική ζωή καί εἶναι πρόθυμος ν' αφιερώσει τήν καρδιά του στό Θεό. Νομίζω ὅτι τοῦ εἶναι χρήσιμες οἱ ἐμπειρίες τῶν Ἁγίων καί θά τόν βοηθήσουν πνευματικά.

Ἔτσι λοιπόν, ἀδελφέ, τά πράγματα γίνονται πρακτικά. Πρέπει νά κόψεις τίς κοσμικές συνήθειες, νά προσφυλάγεις από τά ἄπρεπα ἀκούσματα καί θεάματα καί νά ικανοποιεῖς τίς ανάγκες σου μέ ὅ,τι βρίσκεις, χωρίς νά ἔχεις ιδιαίτερες ἀπαιτήσεις. Μέ τήν ἄρνηση αυτή τοῦ κόσμου θά φτάσεις σέ μεγάλη καθαρότητα καί γαλήνη καί θ' ἀποκτήσεις θεῖα χαρίσματα. Ὅπως οἱ Ἁγιοί πού δέν ἀπασχολοῦν τό νοῦ τους μέ καμιά βιοτική μέριμνα, γιατί ἐπιθυμοῦν νά ἐνωθοῦν μέ τό Θεό. Δέν πρέπει νά ξεχνᾶς ὅτι εἶναι ἀδύνατο «νά βαδίσεις τήν αὐθεία τῆς κατανόησης καί τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Θεοῦ» σκορπίζοντας τό νοῦ σου σέ πολλά.

Ἡ πρὸς τά ἄνω πορεία

Σου θυμίζω τό παράδειγμα πού χρησιμοποιεῖ στόν περί παρθενίας λόγο του ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, γιά νά κατανοήσεις καλύτερα τήν παραπάνω ἀλήθεια. Τό νερό, λέει, πού ἀναβλύζει από μιά πηγὴ καί δέν ἀκολουθεῖ κάποια κατεύθυνση ἀλλά διακλαδίζεται στήν τύχη σέ διάφορα ρεύματα, δέν εἶναι χρήσιμο στή γεωργία, γιατί ὁ διασκορπισμός του τό κάνει δυσκίνητο καί ἀδρανές λόγω τῆς ἔλλειψης δύναμης. Ὅταν ὅμως ὁ γεωργός συγκεντρώσει ὅλες αυτές τίς ἄτακτες διακλαδώσεις σ' ἓνα αὐλάκι, μπορεῖ νά τό χρησιμοποιήσει σέ πολλές ἐργασίες. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει καί μέ τό νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν διαχύνεται παντοῦ καί κυλάει καί σκορπίζει πρὸς αὐτό πού ἀρέσει στά αἰσθητήρια, δέν θ' ἀποκτήσει καμιά ἀξιόλογη δύναμη γιά τήν πορεία πρὸς τό ἀγαθό. Ἄν ὅμως τόν ἀνακα-

λέσουμε από παντού και μαζευτεί στον έαυτό του, θά κινηθεί προς τά άνω και «θ' άγγίζει τήν άλήθεια τών όντων». Όπως συμβαίνει μέ τό νερό πού όταν περνάει μέσα σέ σωλήνες, αναπηδά κατακόρυφα προς τά επάνω, γιατί δέν έχει διαφύγει σέ άλλες κατευθύνσεις, παρόλο πού ή φυσική του κίνηση είναι κατωφερική.

Μέ τήν έγκράτεια, άδελφέ, ό νοῦς ανεβαίνει στήν έπιθυμία τών ύψηλών, μιά και είναι αδύνατο ν' αδρανήσει. Η φύση του είναι άεικίνητη και γι' αυτό όταν δέν διασκορπίζεται στις ματαιότητες, θά «βαδίζει κατ' εύθείαν προς τήν άλήθεια».

Βέβαια, όπως σου είπα, ό άνθρωπος αναγκαστικά θ' απασχολείται στή ζωή του και μέ βιοτικές ύποθέσεις, ιδίως εκείνος πού ζει στον κόσμο και έχει ύποχρεώσεις. Σ' αυτές τίς περιπτώσεις ισχύει τό άλλο παράδειγμα του άγίου Γρηγορίου πού αναφέρεται στό γεωργό πού ποτίζει. Ο Άγιος περιγράφει τήν τακτική του ως εξής: Ο γεωργός όταν διοχετεύσει τό νερό και τό πάει σ' ένα χωράφι, αν παρουσιαστεί ενδιάμεσα κάποια ανάγκη, θ' αφήσει λίγο νερό σέ κάποιο χωράφι και γρήγορα πάλι θά τό επαναφέρει στον κεντρικό αύλακα. Αν όμως ανοίξει χωρίς γνώση και προφύλαξη τήν άπορροή του νερού, θά τό χάσει, γιατί θά βρεϊ διέξοδο άλλου, έξω από τό χωράφι.

Άς καταλήξουμε, άδελφέ. Γενικός κανόνας είναι ότι προηγούνται τά πνευματικά και ποτέ οι βιοτικές ύποθέσεις δέν πρέπει νά σέ άπορροφούν. Ν' ασχολείσαι μέ τή διεκπεραίωσή τους, χωρίς όμως νά εγκαταλείπεις τήν προσπάθεια για τήν έπιτυχία του κύριου σκοπού σου. Διαφορετικά θά φθάσεις στό φοβερό σημείο «νά πάθεις παραίτηση στήν άπόλαυση τής ήδονής» και νά θεωρείς άγαθό τήν εύχαρίστηση πού θά σου δίνουν οι βιοτικές μέριμνες, ενώ ό νοῦς σου δέν θά έπιθυμεί τά ούράνια άγαθά.

ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ: Ο ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ

Οί σημερινοί άνθρωποι όταν άκοῦν τή λέξη έγκρατεια δυσανασχετοῦν, άν δέν έξοργίζονται, γιατί δέν θελουν φραγμούς και άπαγορεύσεις στή ζωή τους, μιά και έγκρατεια σημαίνει άγώνας κατά τῶν παθῶν. Ίσχυρίζονται μάλιστα ότι δέν είναι δυνατό νά μή ικανοποιοῦν τήν ανθρώπινη φύση τους και πιστεύουν ότι είναι άνεύθυνοι ένώπιον τοῦ Θεοῦ. Είναι όμως έτσι; Ή μήπως οί ιδέες τους και τά έπιχειρήματά τους είναι μυστικοί ψίθυροι τῶν άκόρεστων παθῶν τους; Ἄς δοῦμε, άδελφέ, τό θέμα διεξοδικότερα γιά νά γίνει φανερή ή εύθύνη εκείνων πού δέν έγκρατεύονται, αλλά και σύ νά πάρεις τόνωση στόν πνευματικό σου άγώνα.

Χρήση χωρίς ύπερβολές

Ό όσιος Έφραϊμ ό Σύρος λέγει ότι ό Θεός όλα τά δημιούργησε καλά λίαν και δέν έπιτρέπεται στόν άνθρωπο νά κατηγορεϊ «τήν καλήν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ τοῦ άγαθοῦ». Ἄναλύει επίσης και τόν τρόπο μέ τόν όποιο ή συνήθεια και ή προαίρεση όδηγοῦν τόν άνθρωπο στήν άπελευθέρωση από τά πάθη, άφοῦ προηγουμένως κάνει τίς άνάλογες διαπιστώσεις. Λέγει συγκεκριμένα: «Ἄν κανείς πεινά, δέν κατηγορεϊται πού τρώγει μέ μέτρο, διότι πείνασε σύμφωνα μέ τή φύση του. Διψά επίσης κανείς. Δέν κατηγορεϊται πού ήπια κατά τήν άνάγκη του, διότι ή δίψα είναι φυσική άνάγκη. Κοιμάται κανείς; Δέν κατηγορεϊται, άν δέν κοιμάται χωρίς μέτρο, και άν δέν παραδοθεϊ στόν ύπνο, χαλαρώνοντας τόν έαυτό του».

Ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου ρέπει πρὸς τὴν ὑποδούλω-
ση στὰ πάθη, γι' αὐτὸ χρειάζονται ἡ ἀγαθὴ προαίρεση καὶ
ἡ ἐγκράτεια γιὰ νὰ τὴ χαλιναγωγήσουν. Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ
μπολιάζει στὴ φύση του ὁ ἄνθρωπος πρακτικὲς ἀρετές. Μὲ
ἀπλούστερα λόγια στὴν τροφή νὰ μπολιάζει τὴν ἐγκρά-
τεια, στὴ δίψα τὴν ὑπομονή, στὸν ὕπνο τὴν ἀγρυπνία, στὴν
ψευτιά τὴν ἀλήθεια, στὶς αἰσθήσεις τὴ σωφροσύνη κ.λπ.
Ὅταν δὲν κατορθώσει αὐτό, θὰ παραμένει στὴ χαλαρὴ ζωὴ
χωρὶς καμιὰ πνευματικὴ αἴσθησι. Θὰ εἶναι δοῦλος τῆς γασ-
τριμαργίας, τῆς πολυποσίας καὶ γενικὰ τῆς ἱκανοποίησης
ὅλων τῶν παθῶν.

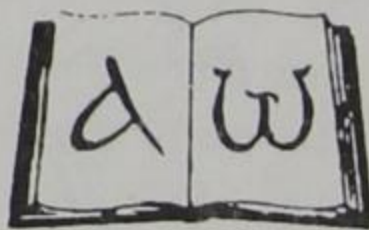
Μέ σὺνεση καὶ δύναμη

Εἶσαι ἐλεύθερος, ἀδελφέ, ν' ἀκολουθήσεις ὅποια
ὁδὸ θέλεις. Γιὰ τὴ σωστὴ ἐκλογή χρειάζεσαι συμβούλους
καὶ δασκάλους. Βασικὸ βοήθημα οἱ θεῖες Γραφές καὶ τὰ
ἔργα τῶν Πατέρων. Μελετώντας αὐτὰ τὰ κείμενα θὰ φωτί-
ζεται ὁ νοῦς σου καὶ θὰ διευρύνεται, ἐνῶ παράλληλα ἡ
προαίρεσή σου θὰ παίρνει στροφὴ πρὸς τὴν κατάκτηση
τῶν διαφόρων ἀρετῶν. Ἡ τροφή πού παρέχουν τὰ βιβλία
αὐτὰ γρήγορα θὰ διαπιστώσεις ὅτι θὰ σοῦ ὀξύνει τὸ νοῦ
καὶ θὰ ἐπηρεάζει τὴ θέλησή σου. Ὁ ὄσιος Ἐφραίμ λέγει
*ὅτι χωρὶς τὴ διδασκαλία τῶν θείων Γραφῶν, ὁ πνευματικὸς
ἀγωνιστὴς εἶναι ἀνίσχυρος καὶ ἀδέξιος, ἐνῶ ὁ κάτοχός της
ἔχει σὺνεση καὶ δύναμη.* Νομίζω ὅτι ἡ σὺνεση συνίσταται
στὴν ὀρθὴ ἐκτίμησι καὶ διάκρισι τῶν διαφόρων δυσκό-
λων καταστάσεων τῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ ἡ δύναμη
στὴ σταθερὰ θέλησή του νὰ προχωρήσει, χωρὶς συμβιβα-
σμούς, ἀπὸ τὴν ἀπιστία στὴν πίστι, ἀπὸ τὴν ἀπελπισία
στὴν ἐλπίδα, ἀπὸ τὸ μῖσος στὴν ἀγάπη, ἀπὸ τὴν ἄγνοια στὴ
γνώσι, ἀπὸ τὴν ἀμέλεια στὴν προθυμία, ἀπὸ τὴν ἀδοξία
στὴ δόξα καὶ τὸν ἔπαινο καὶ γενικὰ στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ.

Μέσο καί ὄχι σκοπός

Ἐδῶ πρέπει νά σοῦ θυμίσω τό λόγο ἑνός σύγχρονου ὀρθόδοξου στοχαστῆ: «Πρέπει νά θυμᾶσαι πάντοτε τοῦτο: δέν κάνεις τίποτε τό ἐξαιρετικό μέ τήν ἐγκράτειά σου. Μπορεῖ νά πεῖς ὅτι κάνει μιᾶ πράξη ἐνάρετη ἐκεῖνος πού παίρνει τόν κασμά καί τό φτυάρι καί δουλεύει ἐντατικά γιά νά βγεῖ ἀπό τά βάθη κάποιου μεταλλείου ὅπου ἀποκλείστηκε ἀπό ἀμέλειά του; Δέν εἶναι ἀντίθετα πολύ φυσικό νά χρησιμοποιεῖ τά ἐργαλεῖα πού τοῦ δόθηκαν, γιά νά γλιτώσει ἀπό τήν ἀσφυκτική ἀτμόσφαιρα καί τό σκοτάδι πού βρίσκεται; Τό ἀντίθετο δέν θά ἦταν μιᾶ τρέλα;»

Πολλές φορές οἱ χριστιανοί τηροῦν κάποια ἐγκράτεια πού τή θεωροῦν καί τό τέρμα τῆς πνευματικῆς πορείας. Ἔτσι πλανῶνται καί χάνουν τή σωτηρία τους. Πρέπει, ἀδελφέ, νά προσέξεις αὐτή τήν πλάνη. Δέν ἀρκεῖ ἡ ἐγκράτεια, πού εἶναι ἡ πρώτη φάση τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα καί μοιάζει μέ τήν ἐτοιμασία πού κάνουμε στό καντήλι: τραβοῦμε τό φιτίλι, καθαρίζουμε τήν ἄκρη του καί ρίχνουμε λάδι. Ἄν δέν ανάψουμε ὅμως τό φιτίλι, ὅλη ἡ προετοιμασία μας μένει ἀναποτελεσματική καί ἄκαρπη. Τό ἴδιο καί στά πνευματικά. Μετά τήν ἐγκράτεια προχωροῦμε στή δεύτερη φάση, δηλαδή στήν προσευχή, τή μετάνοια, στή νήψη, στήν «γενική ἀγάπη», στόν πόθο τοῦ Παραδείσου, στή δίψα τοῦ Θεοῦ κ.λπ. Ἐκεῖ πρέπει νά φτάσουμε, ἀδελφέ, γιά νά ἐλπίζουμε σέ μιᾶ πνευματική πρόοδο.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ

Πῶς ἐξηγοῦνται οἱ διαφορές πού ὑπάρχουν μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμηση διαφορῶν ὑποθέσεων καὶ καταστάσεων; Γιατί διατυπώνονται συγκρουόμενες ἀπόψεις καὶ γιὰ γνωστά ἀκόμη θέματα, γιατί ἀδέλφια ἔχουν ἀντίθετες γνώμες, ἐνῶ θά ἔπρεπε νά ὁμονοοῦν; Ὑπάρχουν βέβαια πολλοὶ λόγοι πού ἐπηρεάζουν τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους δέν εἶναι εὐκόλο ν' ἀναλύσω ἐδῶ. Ἄς ἀσχοληθῶ ὅμως μέ τὴ δύναμη τῆς συνήθειας, πού δέν προσέχουμε ὅσο πρέπει. Πρόκειται γιὰ ἓνα σημαντικό παράγοντα, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε ὀδηγεῖ στό ἀγαθό καὶ ἄλλοτε στό κακό, γιατί ἐπηρεάζει τὴ θέληση καὶ τὴ σταθεροποιεῖ στήν ἀνάλογη κλίση.

Ἐλξη καὶ ὠραιοποίηση

«Ἄμαχον γάρ ἐστὶν ἐπὶ παντός ἡ συνήθεια». Ἄναπτύσσει ἔλξη πρὸς τό πράγμα καὶ δημιουργεῖ τὴν ὠραιότερη εἰκόνα γι' αὐτό, πού δέν ἀνταποκρίνεται πάντα στήν πραγματικότητα. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δένεται μαζί του καὶ δημιουργεῖ σχέση πού πολύ δύσκολα μπορεῖ νά διακοπεῖ. Δύο τρία παραδείγματα θά δείξουν μέ ἐνάργεια τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἓνα πράγμα δένει τόν ἄνθρωπο.

Θυμᾶμαι τὴν περίπτωση δύο γυναικῶν, μάνα καὶ θυγατέρα, πού ζοῦσαν σέ μιὰ ἀχυροκαλύβα. Ἡ δυστυχία τους μοῦ εἶχε προκαλέσει ἐντύπωση καὶ θέλησα κάποτε νά δῶ ἀπό κοντά τί συνέβαινε. Ἦθελα νά μάθω ἂν ἡ φτώχεια τοὺς εἶχε καταδικάσει νά ζοῦν ἐκεῖ μέσα δίχως φῶς, δίχως

πόρτα, δίχως στοιχειώδεις ανέσεις, ἢ συνέβαινε τίποτε ἄλλο. Κάθισα λοιπόν μέσα στό «παλάτι» τους καί τίς ἄκουσα καί τίς δύο μέ ἐνδιαφέρον. Δέν παραπονοιόταν γιά τήν κατάστασή τους. Ἡ συνήθεια ἐκείνου τοῦ πρωτόγονου τρόπου ζωῆς ἦταν τόσο καταλυτική γι' αὐτές, πού δέν ἀποφάσιζαν νά μεταφερθοῦν στό διπλανό καινούριο σπιτάκι, τό ὅποιο τούς εἶχε χτίσει ἡ ἀγάπη καί τό ἐνδιαφέρον τῶν συγγενῶν τους. Τίς ρώτησα γιατί δέν μετακομίζουν καί μοῦ ἀπάντησαν ὅτι στό καλύβι ἦταν καλύτερα. Ὑστερα, ἄν ἔφευγαν ἀπό ἐκεῖ θά ἔπεφτε, γεγονός πού οὔτε νά τό σκεφτοῦν δέν ἤθελαν. Σκέφτηκα πολλή ὥρα καί εἶπα μάσα μου ὅτι ἡ συνήθεια πολλῶν ἐτῶν εἶναι ἀδύνατο νά κοπεῖ.

Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τ' ἀντικείμενα πού χρησιμοποιοῦμε συχνά. Δενόμαστε μαζί τους καί δυσκολευόμαστε νά τ' ἀπαρνηθοῦμε ἢ νά τά ἀντικαταστήσουμε μέ ἄλλα νεώτερα. Ἄν π.χ. ἔχεις μιά προσωπική γραφομηχανή μέ τήν ὁποία γράφεις διάφορα κείμενά σου, δέν μπορεῖς νά τήν ἀλλάξεις μέ κάποια ἄλλη, γιατί ἡ πολυετής χρήση σ' ἔχει πείσει ὅτι εἶναι ἕνα χρησιμότερο γιά σένα πράγμα καί ἀδιαφορεῖς γιά κάθε ἄλλη πού θά μπορούσε νά τήν ἀντικαταστήσει.

Στήν ἐποχή μας, ἀδελφέ, ἡ δύναμη τῆς συνήθειας ἔχει ἀτονήσει, γιατί ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζει συνεχῶς τρόπο ζωῆς καί ἀπό κενοδοξία ἀνανεώνει συχνά ὅλα τά πράγματα πού χρησιμοποιεῖ. Εὐκόλα μετακομίζει σέ ἄλλο σπίτι, καθημερινά ἀλλάζει ἐνδυμασία, ἀντικαθιστᾷ κάθε πράγμα πού δέν εἶναι τοῦ συρμοῦ κ.λπ.

Ἐπηρεάζει καί τήν κρίση τῶν ἀνθρώπων

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης λέγει ὅτι «ὁ κάθε ἄνθρωπος δέν ἔχει συνήθως γιά τό ἴδιο πράγμα τήν ἴδια κρίση, ἀλλά βλέπει τό καθετί ὅπως ἔχει συνηθίσει». Μέ ἄλλα λόγια ἡ συνήθεια ἐπηρεάζει τήν κρίση τοῦ ἀνθρώπου. Προκαλεῖ ἀκόμη καί διαμορφώνει τήν ἐπιθυμία του. Γι' αὐτό ἔχει

πολύ μεγάλη σημασία ή ποιότητα τῆς συνήθειας. Τί συνηθίζουμε; Τί χρησιμοποιοῦμε συχνά; Σέ ποιό τρόπο ζωῆς κλίνουμε; Ἄν δέν προσέξουμε αὐτά τὰ ἐρωτήματα, σίγουρα ἡ μετέπειτα πνευματική πορεία μας θά εἶναι μετ' ἐμποδίων, ἴσως δέ νά τήν ἐγκαταλείψουμε κιόλας. Ὄταν ὅμως ἀποκτήσουμε καλές συνήθειες, οἱ δυσκολίες καί γενικά οἱ μεθοδεῖες τοῦ διαβόλου ἀντιμετωπίζονται μέ ἐπιτυχία.

Εἶναι ἀληθές, ἀδελφέ, ὅτι ἡ συνήθεια εἶναι πάντα παρούσα στή ζωή σου, ὅπως καί στή δική μου. Μπορεῖ νά σέ διευκολύνει στήν πνευματική ζωή, ὅταν ἔχει περιεχόμενο καί ἀπώτερο σκοπό. Ὑπάρχει βέβαια ἀπό τήν ἄλλη μεριά καί ὁ κίνδυνος νά πέσεις στή μηχανική ἐκτέλεση μερικῶν καθηκόντων, πού δέν προάγει πνευματικά τόν ἄνθρωπο. Ἐχοντας ὅμως τό νοῦ σου ὑπεράνω τῶν τύπων καί γενικότερα τῶν βιοτικῶν πραγμάτων, μπορεῖς μέ τήν ἐπιμονή τῆς συνήθειας νά πετύχεις «τήν καλλίστην καί καθαρωτάτην ἡδονήν», δηλαδή ν' ἀλλοιώνεσαι ἱερώς καί νά ἐξαγιαζεσαι, ἀδιαφορώντας γιά τὰ μικρά καί ἀσήμαντα τοῦ παρόντος βίου.

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΓΝΩΣΗ

"Ισως, αδελφέ, νά έχει απασχολήσει καί σένα τό ἐρώτημα ποιός κατέχει τήν πνευματική γνώση. "Ισως νά έχεις ἀκούσει τόν ισχυρισμό ὅτι τήν πνευματική γνώση τήν κατέχουν μόνο ἐκεῖνοι πού ἀκολουθοῦν τήν ἀσκητική ὁδό τῆς ὀρθοδόξης παράδοσης, δηλαδή πού ζοῦν μέ νηστεία, ἀγρυπνία, προσευχή κ.λπ. Ἐγώ δέν θά προσπαθῶ νά κλονίσω τόν ισχυρισμό, γιατί ἀπλούστατα τόν δέχομαι, θέλω ὁμως νά σέ προφυλάξω ἀπό τήν ὑπερβολή, ἀλλά καί νά σέ κάνω προσεκτικό σ' ἓνα ἄλλο ισχυρισμό πού δέχεται μόνο τή φυσική γνώση ἀπορρίπτοντας τήν πνευματική γνώση, μέ τό αἰτιολογικό ὅτι εἶναι καθαρά μοναχική ἐμπειρία, ἡ ὁποία σέ τίποτε δέν χρησιμεύει τοῦς χριστιανούς, ἀφοῦ δέν μποροῦν νά τήν ἀποκτήσουν ζώντας μέσα στόν κόσμο.

Ἡ φυσική γνώση

Ἐχοντας ὁδηγό μας τόν ἅγιο Ἰσαάκ τό Σύρο καί πιά συγκεκριμένα τόν ΙΗ' ἀσκητικό λόγο του, πρέπει ἀπό τήν ἀρχή νά σοῦ πῶ ὅτι ἡ φυσική γνώση εἶναι κτῆμα ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ ἡ πνευματική εἶναι κτῆμα μόνο ἐκείνων πού προοδεύουν στήν ἐν Χριστῷ ζωή καί δέν ἔχουν φιλήδονο θέλημα.

Ὁ Θεός ἔχει προικίσει τόν ἄνθρωπο μέ τήν ικανότητα νά διακρίνει τό καλό καί τό κακό. Τήν ικανότητα αὐτή τήν ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, κι ἐκεῖνοι πού δέν πιστεύουν στό Θεό. Προηγεῖται τῆς πίστεως καί διευρύνεται

μέ τή μάθηση, στήν όποία επιδίδεται έκ φύσεως ό άνθρωπος. Αὐτή τήν ικανότητα-γνώση ό άγιος Ἰσαάκ τήν όνομάζει φυσική. Εἶναι χρήσιμη στόν άνθρωπο, γιατί τόν βοηθάει νά βρεῖ τήν όδό τοῦ Θεοῦ καί νά πιστέψει. Μέ τή φυσική γνώση δέχεται ότι ό Θεός εἶναι δημιουργός καί δέν άπορρίπτει τίς έντολές Του. Μποροῦμε νά ποῦμε ότι ή φυσική γνώση εἶναι εἰσαγωγική, προετοιμάζει τόν άνθρωπο νά βαδίσει πιό πέρα γιά νά κατακτήσει τήν πνευματική γνώση.

Μέ τή φυσική μόνο γνώση δέν πετυχαίνεις τή σωτηρία σου. Μένεις σέ στάσιμη κατάσταση. Ἐπ' αὐτή όμως όδηγεῖσαι, έφ' όσον τό θελήσεις, στήν πίστη, ή όποία γεννάει τό φόβο τοῦ Θεοῦ. Ἀρχίζει μετά ή κρυφή άλλοίωση στήν καρδιά, έμφανίζεται ή μετάνοια καί ή άπόφαση νά πράττεις στή ζωή σου τά καλά έργα σταθεροποιεῖται.

Ἡ πνευματική γνώση

Πολλοί χριστιανοί εἶναι αἰχμάλωτοι τῆς φυσικῆς γνώσης καί τηροῦν μιá χονδροειδή ήθική. Μένουν μέχρι εκεί. Δέν τροφοδοτοῦνται πνευματικά γιά νά μπορέσουν νά σπάσουν αὐτό τό φράγμα καί ν' άνοιχτοῦν στήν έδεμική περιοχή τῆς πνευματικῆς γνώσης. Δυστυχῶς άγνοοῦν τήν ύπαρξή της.

Γιά τήν πνευματική γνώση δέν εἶναι εύκολο νά μιλήσει κανείς. Καί οἱ Ἄγιοι πολλές φορές λένε ότι δέν μποροῦν νά τήν εκφράσουν. Μολοντοῦτο ύποστηρίζουν ότι εκείνος πού αρχίζει τή μετάνοια μπαίνει στήν περιοχή τῆς πνευματικῆς γνώσης, ή όποία, σύμφωνα μέ τόν άββά Ἰσαάκ, εἶναι αἴσθηση κρυπτῶν θείων μυστηρίων καί γεννά μιá άλλη πίστη, πού βεβαιώνει τήν πρώτη πίστη καί τήν όνομάζει «πίστη θεωρίας». Γίνεται θεοφώτιστος, βλέπει τή ζωή πνευματικά, διδάσκει πνευματικά, άποκαλύπτει στους ανθρώπους τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί στηρίζει τήν οἰκουμένη μέ τίς θεοπειθεῖς προσευχές του.

Ἡ πνευματική γνώση δέν άποκτᾶται μέ τή μελέ-

τη διαφόρων βιβλίων. Χρειάζεται τό προσωπικό βίωμα. Βέβαια μέ τή μελέτη τῶν ἀσκητικῶν βιβλίων μπορεῖς, ἀδελφέ, ν' ἀποκτήσεις μιά εισαγωγική «ἐμπειρία», ἀλλά δέν πρόκειται ποτέ νά γίνεις κάτοχος τῆς πνευματικῆς γνώσης σ' ὅλη της τήν πληρότητα, ὅπως συμβαίνει μέ τούς Ἁγίους πού ξεπερνοῦν τή φυσική γνώση.

Τό φιλήδονο θέλημα

Πιό συγκεκριμένα, ἀδελφέ, γιά νά ὀδηγηθεῖς ἀπό τή φυσική γνώση, τήν ὁποία κατέχεις, στήν πνευματική γνώση, πρέπει νά καταπολεμήσεις τό φιλήδονο θέλημά σου. Ἄν δέν κάνεις αὐτόν τόν ἀγώνα, θά ζεῖς δυσάρεστες ἐσωτερικές καταστάσεις, οἱ ὁποῖες ὄχι μόνο δέν θά σοῦ ἐπιτρέψουν νά πλησιάσεις τήν πνευματική γνώση, ἀλλά θά σοῦ ἀφαιρέσουν καί τή φυσική γνώση, θά στερηθεῖς μέ ἄλλα λόγια τή στοιχειώδη διάκριση τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ. Γιατί δέν εἶναι δυνατό νά διατηρεῖ ἡ λογική σου φύση τήν ἰκανότητα νά κρίνει ὀρθά, ὅταν ἡ συνείδησή σου θά σέ κεντάει ἀσταμάτητα καί ὁ φόβος τοῦ θανάτου θα σέ βασανίζει μέχρι τήν ἔσχατη ὥρα τῆς ζωῆς σου. Μόνο μέ τήν ἐκκοπή τοῦ φιλήδονου θελήματος θά ἔχεις τή δυνατότητα νά προχωρήσεις στήν πνευματική γνώση.

Ἀγιότητα καί γνώση

Οἱ χριστιανοί στή συντριπτική τους πλειοψηφία εἶναι κάτοχοι μόνο τῆς φυσικῆς γνώσης. Χρέος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νά τούς ὀδηγήσει στήν πνευματική γνώση καί νά μήν ὑπάρχει ἡ διαφορά πού προανέφερα. Ἄν δεχτοῦμε ὅτι καί οἱ θεοφώτιστοι ἄνθρωποι κάποτε πέρασαν ἀπό τό δρόμο τῆς φυσικῆς γνώσης, ἀλλά φυσικά δέν σταμάτησαν ἐκεῖ, πρέπει νά εἴμαστε μετριοπαθεῖς καί ἀνεκτικοί μεταξύ μας. Χρειάζεται νά γίνουμε λιγότερο κριτικοί καί περισσότεροι ἄνθρωποι τῆς ἀγάπης καί τῆς ἀνοχῆς.

Πρέπει νά σημειώσω καί κάτι ακόμη. Ὅσοι γνώρισαν ἀνθρώπους μέ πνευματική ζωή, δηλαδή Ἁγίους, εἶχαν ιδιαίτερη εὐλογία ἀπό τό Θεό. Θά διαπίστωσαν ὅμως ὅτι καί αὐτοί οἱ κατά Θεόν σοφοί, σάν θνητοί ἄνθρωποι, εἶναι ἐνδεχόμενο νά ἐκφράζουν διαφορετικές καί κάποτε ἀντίθετες γνώμες γιά ἓνα ὠρισμένο θέμα. Τό γεγονός αὐτό προβληματίζει, ὅταν ἀγνοοῦμε ὅτι ἡ πνευματική γνώση εἶναι ἀνάλογη μέ τήν πνευματική ζωή. Ὅσο προοδεύει ὁ ἄνθρωπος πνευματικά, τόσο ἡ κατά Θεόν σοφία ὀλοκληρώνεται. Μπήκαμε ὅμως, ἀδελφέ, σέ δύσβατους χώρους καί ὑπάρχει κίνδυνος νά πέσουμε σέ πλάνες, γιατί εἴμαστε καί οἱ δύο ἁμαρτωλοί καί αἰχμάλωτοι τῆς φυσικῆς γνώσης.

ΟΙ ΔΥΟ ΘΕΛΗΣΕΙΣ

Δύο θελήσεις μάχονται μέσα στον άνθρωπο. Από τη μιά μεριά η λογική και ανώτερη και από την άλλη η αισθητική. Ο απόστολος Παῦλος ἔλεγε χαρακτηριστικά ότι εὐχαριστιόταν πάρα πολύ από τό νόμο τοῦ Θεοῦ. Ὁνους του και ἡ καρδιά του πανηγύριζαν από τήν ἐντρύφηση σ' αὐτόν. Συγχρόνως ὁμως ἔβλεπε «ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί του», πού ἀντιστρατευόταν στό νόμο τοῦ Θεοῦ καί τόν αἰχμαλώτιζε στήν ἁμαρτία. Ζοῦσε μ' ἄλλα λόγια ὁ Παῦλος αὐτή τήν ἀδιάκοπη πάλη τῶν δύο θελήσεων. Κίβαν, ἀδελφέ, ἀναπτυσσόταν τέτοια πάλη στόν Παῦλο, τόν διαλεγμένο καί μεταμορφωμένο από τόν ἴδιο τό Χριστό ἀπόστολο, σέ μᾶς τί συμβαίνει; Ὅλοι ἔχουμε τή σχετική πείρα καί γι' αὐτό ζητοῦμε λόγο παρηγορίας καί στηριγμοῦ.

Ἡ ἐπώδυνη πάλη

Ἡ λογική θέληση εἶναι ὁ ἀπόηχος τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ αισθητική θέληση εἶναι ἡ φωνή τῆς σαρκός καί τῶν παθῶν. Ἡ πρώτη εἶναι ανώτερη καί θέλγεται από τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ δεύτερη εἶναι κατώτερη καί φιλήδονη. Αὐτές οἱ δύο θελήσεις συγκρούονται καί εἶναι ἀπαραίτητος ὁ λεπτός καί «ἀόρατος πόλεμος» γιά νά κυριαρχεῖ ἡ λογική θέληση καί νά μένει ἀνικανοποίητη ἡ θέληση τῆς σαρκός, πού ὁδηγεῖ στήν ἁμαρτωλή ζωή.

Γιά νά ἐπιτευχθεῖ αὐτή ἡ νίκη χρειάζεται ἐντονος καί πολυχρόνιος ἀγώνας. Οἱ πνευματικές καταστάσεις δύ-

σκολα κατακτῶνται καί μετά ἀπό πολύ χρόνο σταθεροποιούνται, γιατί πάντα ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νά παρασυρθεῖ ὁ ἄνθρωπος καί ν' ἀρχίσουν οἱ κλυδωνισμοί. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης λέγει ὅτι περισσότερο κόπο καταβάλλουν ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἔξω στό κακό καί τήν ἁμαρτία καί ἀποφασίζουν ν' ἀλλάξουν ζωή, νά ἐγκαταλείψουν δηλαδή τήν κοσμική νοοτροπία καί γενικότερα τίς ἐπιθυμίες τῆς σαρκός. *Ὄντας ὁμως γενναῖοι, ἀποφασίζουν σταθερά, κάνουν τή στροφή καί ἀναπτύσσουν στή συνέχεια ταχύτατη πορεία πρὸς τήν ἀρετή. Τρέχουν ἀσταμάτητα, ἀφήνοντας πίσω τους τό παρελθόν καί ἀδιαφορώντας γιά ὅσα μηχανεύεται ὁ διάβολος προκειμένου νά τούς ἐμποδίσει.*

Ἄρετή καί ἀδυναμίες

Προχωρώντας στό θέμα μας, ὡς ἀναφέρω μερικές ἀδυναμίες τῶν θρησκευομένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι παράλληλη τήν ἀγαθή τους διάθεση «*δέν ἀγαποῦν τήν ἀληθινήν ἀρετήν*». Δυστυχῶς στίς μέρες μας χάθηκε ἡ ἀκρίβεια καί νοθεύτηκε ἡ ζωή. Οἱ χριστιανοί ἔγιναν ἄνθρωποι τῆς ἀνεσης καί τῆς εὐμάρειας. Διατηροῦν βέβαια μερικές «*ἀρχές*» πού τούς εἶναι ἀπαραίτητες γιά νά πείθουν τούς ἄλλους ὅτι αὐτοί εἶναι οἱ συνειδητοί χριστιανοί, χωρίς αὐτό νά εἶναι κάτι σπουδαῖο. Ὁ ἅγιος Νικόδημος στό βιβλίο του «*Ἀόρατος Πόλεμος*» ἐπισημαίνει τίς ἀδυναμίες τῶν θρησκευομένων. Μερικοί, λέγει, δέν παίρνουν ξένο πράγμα, ἀγαποῦν ὁμως ὑπερβολικά τό δικό τους. Ἄλλοι δέν ἐπιζητοῦν τιμές μέ ἀθέμιτα καί ἄπρεπα μέσα, ἀλλά τίς ἐπιθυμοῦν καί τίς πετυχαίνουν μέ ἄλλους τρόπους. Ἄλλοι νηστεύουν κατά τίς καθορισμένες ἀπό τήν Ἐκκλησία νηστεῖες, ἀλλά τίς λοιπές ἡμέρες κυριεύονται ἀπό τή γαστριμαργία καί τή λαιμαργία. Ἄλλοι ζοῦν μέ ἐγκράτεια, ἀλλά δέν ξεκολλᾶνε ἀπό κάποιες συναναστροφές πού τούς ἀρέσουν καί «*οἱ ὁποῖες προξενοῦν μέγαν ἐμπόδιον εἰς τήν πνευματικήν ζωήν καί εἰς τήν ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ*».

Ἐκτός ἀπό αὐτές τίς ἀδυναμίες, ὑπάρχουν οἱ φυ-

σικές αδυναμίες και τὰ ἐλαττώματα πού πρέπει ἐπίσης νά καταπολεμηθοῦν, γιατί γίνονται αἰτία νά μή μπορεῖ κανεῖς νά προχωρήσει στήν τελειότητα. Τέτοια ἐλαττώματα εἶναι ἡ μικρότητα καί ἡ μελαγχολία, τό ὀξύθυμο τοῦ χαρακτήρα, ἡ ἐλαφρότητα στό λογισμό, τό πεῖσμα, ἡ ἐπιθυμία νά θέλει κανεῖς ν' ἀποκτήσει φίλους κ.λπ.

Κλείνοντας, ἀδελφέ, τοῦτο τό κεφάλαιο, θέλω νά σοῦ μεταφέρω καί μιᾶ ἄλλη διαπίστωση τοῦ ἀγίου Νικοδήμου, τήν ὁποία πρέπει νά ἔχεις σταθερό ὁδηγό γιά νά μή πέσεις στήν πνευματική αὐτάρκεια πού ἰσοδυναμεῖ μέ θάνατο πνευματικό. Πολλοί «καταγίνονται ὡς ἐπί τό πλεῖστον, εἰς ἐκείνους τούς ἀγῶνας, ὁποῦ κλίνει ἡ ὄρεξις των, καί ἀφί-
νουν τούς ἄλλους, ὁποῦ ἐναντιώνονται ζωντανά εἰς τήν φυσικήν τους κλίσιν, καί εἰς τās αἰσθητικὰς ὀρέξεις των, εἰς τās ὁποίας ἔπρεπε μέ κάθε δίκαιον νά στρέφουν τόν πόλεμον μέ ὅλας των τās δυνάμεις».

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Ἡ διάκριση εἶναι δυσκατόρθωτη ἀρετή. Πρέπει προηγουμένως νά ἔχεις ἀποκτήσει ἄλλες ἀρετές γιά νά φτάσεις στό σημεῖο νά διακρίνεις τό καλό καί τό κακό, τήν ἐνάρετη πράξη ἀπό τήν μή ἐνάρετη καί ἀκόμη περισσότερο νά ἐρευνᾷς τίς προθέσεις καί τίς ἐπιθυμίες σου, τόν ἴδιο τόν ἑαυτό σου σ' ὄλο τό βάθος, ἀλλά καί τούς ἄλλους ἀδελφούς πού ζοῦν κοντά σου. Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι διάκριση εἶναι ἡ γνώση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ «σέ κάθε καιρό καί τόπο καί περίπτωση» (Ἰωάννης τῆς Κλίμακος). Οἱ ἄνθρωποι στήν ἐποχή μας ζοῦν μέσα στή σύγχυση. Δέν μποροῦν οὔτε νά κρίνουν οὔτε νά διακρίνουν. Κρίνουν ὑποκειμενικά καί γι' αὐτό δέν διακρίνουν τά ὄρια. Ἐτσι ἔχουμε ἀσυνεννοησία καί ἐκτιμήσεις διαφορετικές. Τό φαινόμενο εἶναι συνηθέστατο καί κάθε προσπάθεια γιά ἀνάλυσή του εἶναι χρήσιμη.

Τά συναισθήματα

Ἡ αἰτία πού οἱ ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά διακρίνουν τά διάφορα πράγματα καί τίς πνευματικές καταστάσεις εἶναι ὁ σκοτισμένος νοῦς του. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης λέγει ὅτι αἰτία πού δέν κρίνουν ὀρθά εἶναι ὅτι ἐξετάζουν τά πάντα ἐπιφανειακά καί εἶναι ἐπηρεασμένοι ἀπό τό συναίσθημά τους. Οἱ παιδαγωγοί ἐπίσης λένε ὅτι τό συναίσθημα δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ψυχική διάθεση τοῦ ἀνθρώπου πού προκαλεῖται ἀπό τίς ἐκάστοτε ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος καί ἐκδηλώνεται ἄλλοτε μέ ἀπλή

εὐαρέστηση μέχρι ὑπέρμετρη χαρά καί ἄλλοτε μέ ἐλάχιστη δυσθυμία μέχρι ἄφατη λύπη. Ὑποστηρίζουν ἀκόμη ὅτι τά συναισθήματα τά ζοῦμε σάν διαθέσεις, οἱ ὁποῖες ἐπενεργοῦν καί ἐπηρεάζουν ὥστε ν' ἀντιμετωπίζουμε τόν ἀντικειμενικό κόσμο καί τή σειρά τῶν γεγονότων ὄχι ἀδιάφοροι, δηλαδή ἀπλῶς καταγράφοντας αὐτά, ἀλλά ἐπιδοκιμάζοντας ἢ ἀποδοκιμάζοντας. Αὐτή τή διαπίστωση τήν ἔχει κάνει καί ὁ ἅγιος Νικόδημος, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι εὐκολα πιάνουμε ἀγάπη ἢ μίσος μέ τά πράγματα καί ἡ ἀγάπη αὐτή ἢ τό μίσος σκοτίζει τό νοῦ καί δέν μπορεῖ νά κρίνει ὀρθά.

Ν' ἀναφέρω δύο παραδείγματα γιά νά φανεῖ καλύτερα τό πῶς ἐπηρεάζουν τά συναισθήματα τήν κρίση τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνας ὀκνηρός ὑπάλληλος μαθαίνει ὅτι τό πρωί τῆς ἐπόμενης μέρας θά τόν ἐπισκεφθεῖ ὁ προϊστάμενος γιά ν' ἀξιολογήσει τήν ἀποδοτικότητα του. Ἐπειδή αὐτή ἡ ἀποστολή τοῦ προϊσταμένου εἶναι δυσάρεστη γι' αὐτόν, ἀρχίζει ν' ἀντιδρᾷ κατηγορώντας τόν προϊστάμενο, χωρίς φυσικά νά στηρίζει πουθενά τίς κρίσεις του. Ἀπλῶς τό συναίσθημα τοῦ σκοτίζει τό νοῦ καί τοῦ προκαλεῖ σύγχυση καί πικρία. Ὁ ἴδιος ἄνθρωπος ἄλλη φορά τυχαίνει νά πληροφορηθεῖ ὅτι πρόκειται νά γίνει κάποια κοσμική ἐκδήλωση, ἡ ὁποία θά ικανοποιήσει τίς αἰσθήσεις του. Ἀμέσως μιλάει μέ ἐνθουσιασμό γι' αὐτήν, γιά τήν ἄριστη ὀργάνωσή της, γιά τό πολιτισμένο περιβάλλον της κ.λπ., χωρίς βέβαια νά προχωράει σέ βαθύτερη ἐξέταση τῆς ἐκδήλωσης. Εἶναι εὐκολο ἀπό τά παραπάνω παραδείγματα νά συμπεράνουμε ὅτι κάθε ὀδυνηρό καί ἀντίθετο στή φυσική μας κλίση τό μισοῦμε καί τό κατηγοροῦμε, ἐνῶ ἐκεῖνο πού μᾶς ικανοποιεῖ τά πάθη, τό δεχόμαστε καί τό ἐπαινοῦμε.

Ἡ ἐλευθερία τοῦ νοῦ

Βασικό καθῆκον τοῦ ἄγρυπνου χριστιανοῦ εἶναι νά διατηρεῖ τό νοῦ του ἐλεύθερο καί καθαρό, πού σημαίνει ὅτι πρέπει νά χαλιναγωγεῖ τά συναισθήματά του. Μόνο

τότε θά είναι σέ θέση νά γνωρίζει σέ κάθε περίπτωση τήν ἀλήθεια. Ὁ ἅγιος Νικόδημος λέγει χαρακτηριστικά: «Μή ὄντας ὁ νοῦς ἐσκοτισμένος ἀπό τό πάθος (τῆς ἀγάπης ἢ τοῦ μίσους), εἶναι ἐλεύθερος καί καθαρός καί ἠμπορεῖ νά γνωρίσῃ τήν ἀλήθειαν καί νά διαπεράσῃ μέσα εἰς τό βάθος τοῦ πράγματος, ὅπου τό κακόν εἶναι κεκρυμμένον ὑποκάτω εἰς τήν ψεύτικην ἡδονήν, ἢ ὅπου τό καλόν εἶναι σκεπασμένον ὑποκάτω εἰς τήν ἐπιφάνειαν τοῦ κακοῦ».

Τό θέμα προσφέρεται γιά διατύπωση ποικίλων θεωριῶν καί ἀναλύσεων. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει ἀξία, ἀδελφέ, καί πρέπει νά τό ἔχεις ὑπόψη σου, συνοψίζεται στό λόγο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος: «Διάκριση σημαίνει συνείδηση ἀμόλυντη καί καθαρότης αἰσθήσεων». Γιάν' ἀποκτήσεις διάκριση δέν πρέπει νά σέ ἐλέγχει ἡ συνείδηση γιά μή τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα νά ἔχεις προσεκτικό βίο, νά εἶσαι πρόθυμος στή μετάνοια καί νά διατηρεῖς τίς αἰσθήσεις σου καθαρές, ὅσο φυσικά αὐτό εἶναι κατορθωτό. Χρειάζεται ἐσωτερική καί ἐξωτερική καθαρότητα. Διαφορετικά μάταια θά κοπιᾶζεις.

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Οι άνθρωποι με τόν περιορισμένο νοῦ τους δέν μποροῦν νά συλλάβουν καί νά κατανοήσουν τά σχέδια τοῦ Θεοῦ καί τούς τρόπους πού χρησιμοποιεῖ ἡ φιλανθρωπία Του γιά τή σωτηρία τους. Προβληματίζονται ἔντονα ὅταν βλέπουν στήν κοινωνία νά προοδεύουν οἱ ἁμαρτωλοί, οἱ ὁποῖοι ἀποτολμοῦν τά πάντα, ἀρκεῖ νά πετύχουν τόν σκοπό τους, ἐνῶ οἱ θεοφοβούμενοι συχνά δυστυχοῦν καί ὑποφέρουν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος διατυπώνει τήν ἴδια ἀπορία μέ ἄλλα λόγια: «Ὁ μὲν πλουτίζει καί μετέρχεται βία, ἀρπάζει, εἶναι πλεονέκτης καί καταπίνει κάθε μέρα τίς περιουσίες τῶν φτωχῶν καί δέν πάσχει κανένα κακό. Καί ὁ δέ πού ζεῖ μετριοπαθῶς, πού εἶναι κοσμημένος μέ σωφροσύνη, δικαιοσύνη καί μέ ὅλα τά ἄλλα ἀγαθά, ὑποφέρει ἀπό τή φτώχεια, τίς ἀσθένειες καί τά χειρότερα δεινά». Γύρω ἀπ' αὐτόν τόν προβληματισμό θά κάνω μερικές σκέψεις, ἀδελφέ, καί ἐλπίζω νά σ' ἐνδιαφέρουν, γιατί κι ἐσύ σέ πολλές τέτοιες περιπτώσεις δέν θά βρῖσκεις διέξοδο μέ τή λογική μόνο, γεγονός πού μπορεῖ νά σέ ὀδηγήσει σέ δυσάρεστες πνευματικές καταστάσεις.

Ἡ ἀναγκαία προϋπόθεση

Εἶναι ματαιοπονία νά προσπαθήσουμε νά δώσουμε κάποια ἀπάντηση στόν προβληματισμό πού προανέφερα, ἂν δέν ἔχουμε πίστη στή μέλλουσα ζωή καί δέν ἐλπίζουμε «εἰς ἑτέραν ἀποκειμένην ἀμοιβήν». Μέ τήν προϋπόθεση αὐτή ἀλλά καί μέ δεδομένο ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά γνωρί-

σουμε τό ἄπειρον τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ καί νά διερευνη-
σουμε μέ τό νοῦ μας τά ἀνεξερεύνητα κρίματα καί τίς ἀνε-
ξιχνίαστες ὁδοῦς Του, θά προχωρήσουμε στό θέμα μας
παίρνοντας λίγο κουράγιο ἀπό τή διαπίστωση τοῦ ἁγίου
Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι καί ἀπό τά
λίγα πού βλέπουμε ἐνισχύεται ἡ πίστη μας καί δεχόμαστε
ὅτι ὁ Θεός εἶναι καί δίκαιος, πού σημαίνει ὅτι μᾶς ἐπιφυ-
λάσσει μιά ἄλλη ἀμοιβή ἀνάλογη μέ τά ἔργα μας.

«Ποικίλα τῆς σωτηρίας ἡμῶν τά φάρμακα»

Τή φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι δύσκολο νά τήν
περιγράψω, ἀδελφέ, γιατί μοιάζει μέ τά σώματα ἐκεῖνα πού
γλιστροῦν καί δέν μπορεῖς νά τά πιάσεις. Ὁ γόος μου ἀδυ-
νατεῖ ν' ἀναλύσει τήν κηδεμονία τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄν-
θρωπο, γιατί ὁ Θεός «εὐμήχανος γάρ ἐστὶ καί ποικίλα ἔχει
τῆς σωτηρίας ἡμῶν τά φάρμακα».

Ἐδῶ πρέπει νά ὑπογραμμίσω ὅτι ἡ φιλανθρωπία
τοῦ Θεοῦ δέν δίνει μόνο, ἀλλά καί ἀφαιρεῖ ἀπό τοὺς ἄν-
θρώπους ὅσα εἶχαν καί ἀπολάμβαναν. Πίσω ἀπό αὐτή τή
στέρηση κρύβεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού στοχεύει νά μᾶς
καταστήσει ἄξιους τῆς βασιλείας Του. Δέν εἶναι σπάνιοι
καί σκληρότεροι τρόποι, δηλαδή μέ τιμωρίες καί κολά-
σεις. «Οὐκ εὐεργετῶν μόνον, ἀλλά καί κολάζων, ἀγαθός ἐστὶ
καὶ φιλάνθρωπος ὁ Θεός καὶ γὰρ αἱ κολάσεις αὐτοῦ καὶ αἱ τι-
μωρίαι μέγιστον εὐεργεσίας μέρος, μέγιστον προνοίας εἶδος
εἰσιν». Τό βλέπουμε αὐτό στοὺς πρωτόπλαστους. Ὁ Θεός
τούς ἔβαλε στόν Παράδεισο, ἀλλά ἐκεῖνοι παρέβησαν τήν
ἐντολή μέ ἀποτέλεσμα νά ἐκδιωχθοῦν. Ὁ Θεός ὅμως δέν
ἀδράνησε. Τούς εὐεργέτησε σέ μέγιστο βαθμό μέ τό νά
τούς δώσει τή δυνατότητα ν' ἀνέλθουν στόν οὐρανό!

«Ἀνάπτυξον τό σαυτοῦ συνειδός»

Ὁ Θεός διά τῆς φιλανθρωπίας του σκόπευε νά
μᾶς ἐξυψώνει συνεχῶς καί νά μᾶς δίνει μεγαλύτερη τιμή.

Ἡ ραθυμία μας ὅμως κατέστησε ἀναγκαῖες καί τίς τιμω-
ρίες. Ἐάν ὁ Θεός δέν μᾶς τιμωροῦσε ἢ δέν μᾶς τιμοῦσε, οἱ
φαῦλοι θά γίνονταν φαυλότεροι καί οἱ χρηστοί θά γίνονταν
ράθυμοι. Ἐπιπλέον θά κατηγορούσαμε τό Θεό ὅτι ἀδιαφο-
ρεῖ γιά τά ἀνθρώπινα.

Ἡ «ἄδικη» ἐπίσης μεταχείριση τῶν ἐναρέτων ἐκ
μέρους τοῦ Θεοῦ ἔχει πολλά εὐεργετικά ἀποτελέσματα.
Τονώνει τήν πίστη στήν κοινή ἀνάσταση τῶν ἀνθρώπων καί
σταθεροποιεῖ τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ Θεός θ' ἀποδώσει τό δίκαιο. Οἱ
δίκαιοι γίνονται σωφρονέστεροι μέ τίς δοκιμασίες πού ἐπιτρέ-
πει ὁ Θεός, ἐνῶ οἱ ἄδικοι ἀφυπνίζονται βλέποντάς τους.

Ἐπάρχει ὅμως καί τό ἐρώτημα. Ποιός μπορεῖ νά
ἰσχυριστεῖ ὅτι εἶναι δίκαιος, ὅτι ἐφαρμόζει πιστά τό θέλη-
μα τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡ ἀμαρτία—ἄλλοτε ἐμφανῶς καί ἄλλοτε
ἀφανῶς— δέν τόν ἔχει αἰχμάλωτο; Καί ἄν κανένας δέν μπο-
ρεῖ νά ἰσχυριστεῖ κάτι τέτοιο, πῶς ἔχει παρρησία νά πεῖ τό
«γιατί, Θεέ μου;» Δυστυχῶς ὅμως βλέπουμε τῶν ἄλλων τίς
ἀμαρτίες, ἐνῶ τίς δικές μας δέν θέλουμε νά τίς προσέξου-
με. Ἐάν ὅμως διερευνήσουμε τή συνείδησή μας καί θυμη-
θοῦμε τίς ἀμαρτίες μας, θά σταματήσῃ νά μᾶς ταλαιπωρεῖ
ἡ σκέψη πῶς ὁ Θεός μᾶς ἀδικεῖ.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

Πολλοί χριστιανοί αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα και θέλουν νά τ' ανακοινώσουν σέ άλλους πιά έμπειρους, γιά νά πάρουν ενίσχυση και παρηγορία. Τίς περισσότερες όμως φορές απογοητεύονται, γιατί δέν βρίσκουν κατανόηση. Έκει πού περίμεναν κάποια βοήθεια, βλέπουν νά τούς αφαιροῦν και τήν ὅποια δύναμη πού τούς είχε απομείνει, μέ θλιβερό έπακόλουθο τήν απόγνωση, ή ὅποια τραυματίζει θανάσιμα τήν ψυχή. Πρόκειται γιά ἕνα σοβαρότατο θέμα, πού δυστυχῶς δέν έχει απασχολήσει ὅσο πρέπει τούς περισσότερους κληρικούς. Δέν έχει γίνει πιστευτό ὅτι στά πνευματικά δέν ἐπιτρέπεται ή τακτική τῆς μονοκοντυλιᾶς και τῶν στερεότυπων συμβουλῶν.

«Έσοπτρον μορφῆς ἀλλοτρίας»

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει ὅτι ἐκεῖνο πού δέν ἔπαθε κανείς, δέν μπορεῖ νά τό πιστέψει οὔτε στόν ἄλλο. Ένω ὁ παθών εἶναι «εἰς συγκατάθεσιν ἐτοιμότερος, μάρτυς ἀόρατος ἀοράτου πάθους, μορφῆς ἀλλοτρίας οἰκειῶν ἔσοπτρον», δηλαδή εἶναι ἔτοιμος νά παραδεχτεῖ, γιατί εἶναι μάρτυς ἀόρατος τοῦ κρυφοῦ πάθους τοῦ ἀδελφοῦ και καθρέφτης τῆς μορφῆς του. Αὐτή εἶναι ή βασική προϋπόθεση γιά νά κατανοήσεις τόν ἄλλο.

Θυμᾶμαι ἕνα περιστατικό ἀπό τό Περιβόλι τῆς Παναγίας σχετικό μέ τό θέμα μας. Εἶχα ἐπισκεφθεῖ μαζί μέ ἄλλους ἀδελφούς ἕνα φημισμένο Γέροντα στά Κατουνάκια. Πᾶνε τώρα κάμποσα χρόνια. Ὁ Γέροντας μᾶς εἶχε

δείξει μεγάλη αγάπη. Μερικοί ένθουσιάστηκαν και ζήτησαν να τους εξομολογήσει. Έκείνος όμως αρνήθηκε λέγοντάς τους: Καλύτερα, αδελφοί, να πάτε σ' έναν πνευματικό που ξέρει από κοσμικούς. Εγώ έχω πενήντα χρόνια στην έρημο και δεν γνωρίζω τα προβλήματά σας. Πώς να σας βοηθήσω αφού δεν έχω πείρα; Εγώ γνωρίζω μόνο τα καλογερικά.

Μου έκανε έντύπωση ή διστακτικότητα του Γέροντα, γιατί νόμιζα ότι μπορούσε ν' αντιμετωπίσει όλα τα προβλήματά μας. Μέ τον καιρό όμως διαπίστωσα ότι είχε ενεργήσει πολύ σωστά. Αφού του έλειπε ή σχετική πείρα, πώς θ' αναλάμβανε να εξομολογήσει ανθρώπους που ζούσαν μέσα στον κόσμο;

Η διάκριση είναι δυσεύρετη, αρετή. Δυστυχώς λείπει και από αρκετούς κληρικούς, γι' αυτό αναλαμβάνουν εύκολα να λύσουν τα ποικίλα προβλήματα που απασχολούν τους άλλους. Ξεχνούν όμως ότι «τό θράσος είναι παράγωγο τής αμάθειας». Δεν είναι επιτρεπτό στην εποχή μας ν' αποφαίνονται οι άνθρωποι για όλα τα προβλήματα. Ούτε γίνεται κανείς σοφός με τή δημοσιογραφική ενημέρωση, που συνήθως αγγίζει μόνο τήν επιφάνεια και αγνοεί τήν ουσία και τό βάθος. Χρειάζεται κάτι παραπάνω. Να γνωρίζεις όλες τις πτυχές του θέματος και να τό κρίνεις με βάση τό λόγο του Θεού, που προϋποτίθεται ότι τόν γνωρίζεις και δεν τόν παρανοεῖς.

Είναι αποκαρδιωτικό ν' ακούς άσχετους και άστοιχείωτους ανθρώπους να μιλάνε για πνευματικά θέματα ή για τήν οικογένεια, τήν παιδεία, τή γλώσσα, τήν πολιτική κ.λπ. Δεν ξέρουν που καταλήγουν, ούτε έχουν συγκεκριμένη λύση. Τό μόνο που πετυχαίνουν όλοι αυτοί, κληρικοί και λαϊκοί, είναι να προκαλοῦν σύγχυση και τίποτε περισσότερο. Δεν άντέχουν στό διάλογο και δεν έχουν ύπομονή ν' ακούσουν τό συνομιλητή τους. Αν τύχει να κατέχουν και κάποια κοινωνική θέση, ή δραστηριότητά τους τότε δημιουργεί σωρεία προβλημάτων με αντίκτυπο στην ευρύτερη κοινωνία ανθρώπων.

Αὐτογνωσία καί ἀγάπη

Ἡ αὐτογνωσία εἶναι τό μεγάλο σχολεῖο. Γνωρίζοντας τόν ἑαυτό σου, ἀδελφέ, γνωρίζεις ὅλο τόν κόσμο. Ἐννοῶ τούς ἀνθρώπους καί τά προβλήματα τους. Ἄγνοώντας τόν ἑαυτό σου, ἀγνοεῖς ὅλους τούς ἀνθρώπους. Δέν μπορεῖς νά τούς συμπονέσεις, νά τούς καταλάβεις, νά τούς κάνεις ἀδελφούς. *Μέ τήν αὐτογνωσία γίνεσαι ἰκανός νά χρησιμοποιήσεις τούς φακέλους τῆς πείρας σου. Νά βρεῖς χρήσιμα στοιχεῖα γιά νά βοηθήσεις ἐκείνους πού ἔχουν πνευματική ἀνάγκη.*

Ἡ αὐτογνωσία φέρνει στή μετάνοια κι ἐκεῖνος πού λούστηκε μέ τά δάκρυά του εἶναι ὁ πῖο κατάλληλος ἄνθρωπος γιά ν' ἀγαπήσει. Δέν ξεχνάει ὅτι τά προβλήματα τῶν ἀδελφῶν ἦταν, ἢ καί εἶναι ἀκόμη, καί δικά του προβλήματα πού πρέπει νά λύνονται μέ ἀγάπη καί κατανόηση. Μόνο ἔτσι, ἀδελφέ, θά γίνεις καταφύγιο γιά τούς πονεμένους ἀδελφούς καί αὔριο θά βρεῖς κι ἐσύ καταφύγιο στή θερμή τους πνευματική ἀγκάλη.

Η ΖΩΗ ΣΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

*Εἶναι ὠφέλιμο νά γνωρίζεις, ἀδελφέ, ἐσὺ πού ζεῖς
στόν κόσμο, τόν τρόπο ζωῆς ἑνός μοναχοῦ, ὁ ὁποῖος καταφλέ-
γεται ἀπό τήν πρὸς τόν Θεόν ἀγάπη. Ἴσως νά ἔχεις γνωρίσει
πολλά μοναστήρια καί νά σ' ἔχουν ἐνθουσιάσει τά μεγάλα τους
κτίρια, ἡ νοικοκυροσύνη τους, ἡ φιλόξενη διάθεση τῶν μονα-
χῶν καί ἡ προθυμία τους νά ἐπιλύουν κάθε πρόβλημα τῶν
ἐπισκεπτῶν. Ἴσως ἀκόμη νά ἔχεις συμφωνήσει μέ τό καύχη-
μα μερικῶν μοναζόντων ὅτι τό μοναστήρι τους προσελκύει
πολλούς προσκυνητές, ὅτι ἔχουν ἔσοδα ὄχι εὐκαταφρόνητα ἢ
ὅτι σχεδιάζουν τήν ἀνέγερση νέων πτερυγῶν μέ κελιά καί ξε-
νῶνες κ.ἄ. Θά πρέπει ὅμως νά γυρίσουμε δεκαεφτά αἰῶνες
πίσω γιά νά γνωρίσουμε τόν ἀσκητικό βίο πού ἀκολουθοῦσε ὁ
Μέγας Βασίλειος μέ τούς συνασκητές του στό ἐρημικό κοινό-
βιο τοῦ Πόντου, πού ὀπωσδήποτε θά τόν ζήλευαν οἱ σημερι-
νοί μοναχοί καί λαϊκοί. Αὐτή τήν ἀναδρομή στό ἔνδοξο παρελ-
θόν τήν πετυχαίνουμε εὐκόλα, ἔχοντας ὑπόψη δύο ἀριστουρ-
γηματικές ἐπιστολές τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς τόν φίλο
του Γρηγόριο τό Θεολόγο.*

Τό μοναστήρι τοῦ Πόντου

Μέ βάση τήν πρώτη ἐπιστολή τοῦ Μεγάλου Βα-
σιλείου μπορούμε νά κάνουμε μιά περιγραφή τῆς ἐρημικῆς
τοποθεσίας τοῦ Πόντου, ὅπου βρισκόταν τό ἀσκητήριο
τοῦ Ἁγίου. Ἄν βέβαια εἶσαι σέ θέση νά διαβάσεις τό

πρωτότυπο κείμενο τῆς ἐπιστολῆς, σοῦ συνιστῶ νά τό ἀπολαύσεις. Εἶναι ἓνα θαυμάσιο κείμενο πού θά σέ μεταφέρει στόν ὁμορφο Πόντο. Διαφορετικά πρόσεξε τήν ἀκόλουθη περιγραφή, πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μιά ἐλεύθερη ἀπόδοση τοῦ κειμένου τῆς ἐπιστολῆς.

Τό μοναστήρι ἦταν χτισμένο σ' ἓνα ψηλό βουνό τοῦ Πόντου. Στό βόρειο μέρος ὑπῆρχαν πυκνό δάσος καί καθαρές πηγές μέ ἄφθονα νερά. Στούς πρόποδες τοῦ βουνοῦ ἐκτεινόταν μιά ὁμαλή πεδιάδα πού ποτιζόταν ἀπό τά νερά τοῦ βουνοῦ. Ἐνα ἄλλο δάσος ἀπό πολυειδή καί αὐτοφυή δέντρα ὑπῆρχε γύρω ἀπό τήν πεδιάδα, πού ἀποτελοῦσε φυσικό φράχτη. Ἡ ὅλη περιοχή ἔμοιαζε σάν ἓνα νησί, ἀφοῦ ἀπό παντοῦ περιβάλλονταν μέ σύνορα, δηλαδή ἀπό τίς δύο πλευρές ἀνοίγονταν βαθιά φαράγγια, ἀπό τήν τρίτη περνοῦσε ποτάμι πού γινόταν συνεχές τεῖχος καί ἦταν δυσκολοδιάβατο καθώς ἔρρεε στό βάθος τοῦ κρημνοῦ, ἐνῶ ἀπό τήν τέταρτη πλευρά τό βουνό ἐνώνονταν μέ τά φαράγγια καί ἀποτείχιζε τίς διαβάσεις. Μιά μόνο εἴσοδος ὑπῆρχε πού ἀγῆκε στήν κυριότητα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Συνέχεια τοῦ μοναστηριοῦ, ἀπό τό πίσω μέρος, ὑπῆρχε ἓνας λαίμος πού κατέληγε σέ μιά ψηλή ράχη, ἀπ' ὅπου μπορούσες νά δεῖς τό ἄπλωμα τῆς πεδιάδας καί τό ποτάμι μέ τήν ὀρμητική του ροή, καθώς περνοῦσε μέσα ἀπό βραχώδη κοίτη. Τό ποτάμι αὐτό ἔπεφτε ἀπό βράχους, σχηματίζοντας καταρράχτες μέ πολλούς ἀφρούς καί σπειροειδή κίνηση τῶν νερῶν, παρέχοντας ἔτσι ἐξαιρετικῶς εὐχάριστη θέα σέ κάθε καλό θεατή, ἐνῶ παράλληλα εἶχε «ἀμύθητον πλῆθος ἰχθύων». Στήν περιοχή θαύμαζε κανεῖς τό πλῆθος τῶν λουλουδιῶν καί ἀπολάμβανε τά ὠδικά πουλιά. Παρόλο πού ἦταν κατάλληλος τόπος νά παράγει παντός εἴδους καρπούς, ἐπικρατοῦσε μεγάλη ἡσυχία, ἦταν ἀπαλλαγμένος ἀπό ἀστικούς θορύβους καί δέν προσεῖλκυε ὁδοιπόρους, ἐκτός ἀπό μερικούς κυνηγούς πού ἐμφανίζονταν κατά περιόδους γιά νά κυνηγήσουν, μιά καί ὑπῆρχαν πολλά ἐλάφια, ἀγριόγιδα, λαγοί καί ἄλλα θηράματα.

«Τά ἔνοικα πάθη»

Σ' αὐτό τόν ἡσυχαστικό τόπο μόναζε ὁ Μέγας Βασίλειος καί προσπαθοῦσε νά πείσει καί τό φίλο του Γρηγόριο νά πάει ἐκεῖ γιά νά ἐπιδοθοῦν σέ κοινούς ἀσκητικούς ἀγῶνες. Στή δεύτερη ἐπιστολή του ὁ Μέγας Βασίλειος κάνει λόγο γιά τό καθημερινό πρόγραμμα τῶν μοναχῶν, τόν πνευματικό τους ἀγῶνα, τή διατροφή τους, τήν ἐξωτερική ἐμφάνισή τους, τούς τρόπους συμπεριφορᾶς κ.ἄ. Ὁ ἴδιος λέγει, μέ ταπεινοφροσύνη, ὅτι δέν μπόρεσε ν' ἀξιοποιήσει πνευματικά τήν ἔρημο, γιατί τά πάθη τόν ταράσσουν μέρα καί νύχτα. Μοιάζει μ' ἐκείνους πού πηγαίνουν στή θάλασσα καί λόγω τῆς ἀπειρίας στή θαλασσοπλοΐα εἶναι ἀνήσυχτοι καί τούς πιάνει ναυτία. Στενοχωροῦνται κι ὅταν βρίσκονται σέ μεγάλο πλοῖο κι ὅταν πάλι βρίσκονται σέ βάρκα. Ἡ ναυτία καί ἡ πίκρα τούς ἀκολουθεῖ παντοῦ. Μέ ἄλλα λόγια αὐτό σημαίνει ὅτι δέν φτάνει ἡ ἔρημος, χρειάζεται καί ἀσκητικός ἀγῶνας. Μεταφέρω ἐδῶ τή γνωστή φράση τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, στήν ὁποία βλέπουμε πόσο δύσκολο εἶναι νά ἐγκαταλείψει ὁ ἄνθρωπος τόν ἑαυτό του: «*Κατέλιπον μὲν γάρ τὰς ἐν ἄστει διατριβάς ὡς μύριων κακῶν ἀφορμάς, ἑμαυτόν δέ οὐπω ἀπολιπεῖν ἠδυνήθη*». Ὅμως ὁ Ἅγιος δέν ἀρκεῖται στή διαπίστωση. Γνωρίζει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θ' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς συνήθειες τοῦ ἑαυτοῦ του.

«Νοῦς μή σκεδαννύμενος ἐπί τά ἔξω...»

Τό πιό σημαντικό γιά τό μοναχό εἶναι νά κρατήσει τό νοῦ του σέ κατάσταση ἡσυχίας. Κάτι πού δέν πετυχαίνεται ἀμέσως καί μέ εὐκολία. Ὅπως τό μάτι πού συνεχῶς κινεῖται καί στρέφεται πάνω, κάτω, πλάγια, δέν μπορεῖ νά δεῖ καθαρά ὅ,τι βρίσκεται μπροστά του, ἀλλά πρέπει σταθερά νά σταθεῖ σ' αὐτό, ἔτσι καί ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ὅταν περισπᾶται ἀπό μύριες κοσμικές φροντίδες εἶναι ἀνίκανος νά ἀτενίσει τήν ἀλήθεια. Ἡ ἡσυχία, ἡ ζωή δηλαδή

στό έρημικό μοναστήρι, βοηθάει πολύ στό νά άφοσιωθεῖ ὁ ἄνθρωπος στόν ἀπόκτηση τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, πού, κατά τόν Μέγα Βασίλειο, αὐτό σημαίνει ἀπόκτηση ἀρετῶν πού ἰκανῶνουν τόν ἄνθρωπο γιά νά ἐπιτελεῖ ὅλα τά καθήκοντα τῆς ζωῆς. Στήν ἡσυχία ἡ γλώσσα δέν συζητεῖ τίς ἀνθρώπινες ὑποθέσεις, τά μάτια δέν κοιτάζουν τούς ἄλλους, τά αὐτιά δέν προσελκύουν τήν προσοχή τῆς ψυχῆς στόν ἀκρόαση μελωδιῶν ἢ σέ λόγους εὐτράπελους καί ὁ νοῦς ἀφοῦ δέν διασκορπίζεται πρὸς τά ἔξω καί δέν διαχέεται διά τῶν αἰσθητηρίων πρὸς τόν κόσμο, ἐπιστρέφει πρὸς τόν ἑαυτό του καί ἀπό τόν ἑαυτό του ἀνεβαίνει στόν ἔννοια τοῦ Θεοῦ. Καθῶς δέ περιαιγάζεται καί φωτίζεται ἀπό ἐκεῖνο τό κάλλος, λησμονεῖ καί τή φύση του, ἀδιαφορεῖ γιά τήν τροφή, τήν ἐνδυμασία, γίνεται ἐλεύθερος ἀπό γήινες φροντίδες καί ἀφοσιώνεται στόν ἀπόκτηση τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν. «Νοῦς μή σκεδαννόμενος ἐπί τά ἔξω, ὑπό τῶν αἰσθητηρίων ἐπί τοῦ κόσμου διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτόν, δι' ἑαυτοῦ δέ πρὸς τήν περί Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει· κάκεινῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενός τε καί ἐλλαμπόμενος καί αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τήν ψυχὴν καθελκόμενος, ἀλλά, σχολήν ἀπό τῶν γήινων φροντίδων ἄγων, τήν πᾶσαν ἑαυτοῦ σπουδὴν ἐπί τήν κτῆσιν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν μετατίθησι...».

Ο χωρισμός ἀπό τόν κόσμο δέν σημαίνει μόνο σωματική μετακίνηση, ἀλλά καί ἀπόσπαση τῆς ψυχῆς ἀπό τό σῶμα, ὥστε νά γίνει «ἄπολις, ἄοικος, ἄφιλος, ἀκτῆμων, χωρίς προσωπική περιουσία, χωρίς μέσα συντήρησης, χωρίς ἐπιχειρήσεις, χωρίς κοινωνικές συναναστροφές, ἀμαθῆς κατά τά ἀνθρώπινα διδάγματα, ἔτοιμη νά δεχθεῖ ἐντυπώσεις, οἱ ὁποῖες γεννιοῦνται ἀπό τή θεία διδασκαλία». Παράλληλα ἡ ἔρημία κατευνάζει τά πάθη καί δίνει τήν ἄνεση στό λογικό νά τά ξεριζώσει τελείως ἀπό τήν ψυχή, γιατί δέν ὑπάρχει ὁ συνεχῆς ἐρεθισμός καί γίνονται εὐκαταγώνιστα.

Τό καθημερινό πρόγραμμα τοῦ μοναχοῦ

Ὁ Μέγας Βασίλειος μέ λίγες γραμμές μᾶς δίνει τό πνευματικό πρόγραμμα πού τηροῦσαν στό κοινόβιο τοῦ Πόντου. Εἶναι ἐνδιαφέρον νά τό ἀναφέρω ἐδῶ, γιατί κι ἐμεῖς τοῦ κόσμου οἱ χριστιανοί ὠφελούμαστε ἀπό τή ζωή τῶν μοναχῶν, ἀφοῦ ἐκεῖνοι μέ πλήρη ἀφιέρωση λατρεύουν τό Θεό καί τά βιώματά τους πρέπει νά εἶναι δικοί μας ὁδηγοί.

Ὁ μοναχός μέ τήν αὐγή ἀρχίζει τήν προσευχή γιά νά αἰνέσει τόν Κτίστη μέ ὕμνους καί ᾠδές. Ὄταν ὁ ἥλιος προβάλλει, ἀρχίζει τήν ἐργασία (τό διακόνημά του) χωρίς νά ἐγκαταλείπει τήν προσευχή, ἡ ὁποία μέ τόν τρόπο αὐτό «ἀρτύει τίς ἐργασίες του μέ ὕμνους σάν τό ἄλας». Ἐτσι οἱ παρηγορίες τῶν ὕμνων πλημμυρίζουν τήν ψυχή μέ χαρά. Διακόπτοντας τίς ἐργασίες μελετάει τίς θεοπνευστες Γραφές ὅπου πληροφορεῖται γιά τούς βίους τῶν μακαρίων ἀνδρῶν πού εἶναι «ἔμψυχες εἰκόνες τῆς κατὰ Θεόν πολιτείας». Τήν ἀνάγνωση διαδέχεται ἡ προσευχή, πού ἐνισχύει τή μνήμη τοῦ Θεοῦ καί εἶναι ἡ κυριότερη πνευματική ἀπασχόληση τοῦ μοναχοῦ. Ἡ προσευχή κορυφώνεται τίς βραδυνές ὥρες, κατὰ τό «μεσονύκτιον τῆς εὐσεβείας», ὅταν δηλαδή «ἡ νυκτερινή ἠσυχία χαρίζει στήν ψυχή ἄνεση, διότι τότε οὔτε οἱ ὀφθαλμοί οὔτε τά ὦτα μεταδίδουν στήν καρδιά βλαβερὰ ἀκροάματα καί θεάματα, ἀλλά ὁ νοῦς μόνος καθ' ἑαυτόν ἐπικοινωνεῖ μέ τό Θεό καί διορθώνει τόν ἑαυτό του μέ τήν ἀνάμνηση τῶν ἁμαρτημάτων».

Γιά μιά γόνιμη συζήτηση

Ὁ μοναχός ἐκτός ἀπό τήν ἐσωτερική ἐργασία προσέχει νά ἔχει ἀπέριττη ἐξωτερική ἐμφάνιση καί νά μή δημιουργεῖ προβλήματα στους ἄλλους, ιδίως μέ τίς συζητήσεις. Ὁ Μέγας Βασίλειος καθορίζει μέ σοφία καί ἀκρίβεια τούς κανόνες πού πρέπει νά διέπουν μιά συζήτηση, γιά νά μή προκαλεῖται δυσαρέσκεια καί γενικότερα πνευματική ζημία στους συνομιλητές. Οἱ κανόνες αὐτοί εἶναι

χρήσιμοι καί στούς λαϊκούς, οί όποιοι συνήθως δέν ξέρουν νά συνομιλήσουν. Τούς μεταφέρω μέ κάποια εϋρύτερη ἀνάλυση.

α. Νά μή φέρεται ἀμαθῶς στή συζήτηση, ἀλλά νά ρωτάει χωρίς ἐριστικότητα καί ν' ἀπαντάει χωρίς ὑπεροψία.

β. Νά μή διακόπτει τό συνομιλητή του, ὅταν λέγει κάτι χρήσιμο καί νά μή ἐπιθυμεῖ νά παρεμβάλλει τό δικό του λόγο ἐπιδεικτικά. Πρέπει νά τηρεῖται ἰσοζύγιο λόγου καί ἀκοῆς.

γ. Νά δείχνει πνεῦμα μαθητείας γιά νά μαθαίνει χωρίς ντροπή.

δ. Νά διδάσκει χωρίς φθόνο καί ὅταν χρησιμοποιεῖ γνῶμες ἄλλων, πρέπει νά φανερώνει τήν πατρότητα τους νά μή τίς ἐμφανίζει ὡς δικές του.

ε. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς πρέπει νά εἶναι μέτριος. Οὔτε πολύ χαμηλός πού νά μή ἀκούγεται καλά, οὔτε ψηλός πού νά κουράζει τό συνομιλητή καί νά γίνεται φορτικός.

στ. Νά ἐξωτερικεύει τό λόγο του, ἀφοῦ πρῶτα ἐξετάσει μέσα του τί πρόκειται νά πεῖ.

ζ. Νά εἶναι εὐπροσήγορος, νά μιλάει δηλαδή μέ καλό καί γλυκύ τρόπο, χωρίς νά προσπαθεῖ νά γίνει εὐχάριστος μέ εὐτράπελα λόγια, ἀλλά νά διατηρεῖ τή χάρη τοῦ λόγου του μέ τήν εὐγενή παραίνεση.

η. Νά μή συνομιλεῖ μέ τραχύτητα κι ὅταν ἀκόμη εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐπιτιμήσει κάποιον. Γιατί μέ τή μετριοφροσύνη καί ταπεινοφροσύνη γίνεται εὐπρόσδεκτη ἡ ἐπιτίμηση ἀπό τόν ἄλλον.

Αὐτός εἶναι ὁ κώδικας γιά μιά καλή συζήτηση, πού πάντα πρέπει νά καταλήγει σέ ψυχωφελή συμπεράσματα.

Γνώρισες, ἀδελφέ, σέ γενικές γραμμές τή ζωή στό κοινόβιο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου στόν Πόντο. Ζωή θαυμαστή γιά τήν αὐστηρότητα της καί τόν ἔντονο πνευματικό ἀγώνα. Ζωή πράγματι μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΩΡΕΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Τά συναζάρια τῶν Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας μας περιέχουν πολλές πληροφορίες ὄχι μόνο γιά τήν ἀγία βιοτή τους, ἀλλά καί γιά τίς δυσκολίες πού πέρασαν ὄντας κι αὐτοί θνητοί ἄνθρωποι. Συνήθως στίς μνηῆμες τῶν Ἀγίων τονίζεται τό μαρτυρικό ἢ ὀσιακό τους τέλος, γι' αὐτό καλλιεργεῖται στούς ἀνθρώπους ἡ αἴσθησις ὅτι οἱ Ἅγιοι ὑπῆρξαν φωτεινές προσωπικότητες μέ ἔκτακτα χαρίσματα πού δέν ἀντιμετώπισαν πόνους, θλίψεις, ἀγωνίες κ.λπ. Ἐδῶ ὑπάρχει κάποια σύγχυσις καί ἄγνοια. Πρέπει νά γνωρίζεις, ἀδελφέ, ὅτι καί οἱ Ἅγιοι ἀντιμετώπισαν ἀσθένειες, λύπες ἀπό τό θάνατο προσφιλῶν προσώπων, κακουχίες, διωγμούς καί πολλά ἄλλα. Ὅλα αὐτά παρηγοροῦν καί τούς σημερινούς χριστιανούς, γιατί καί σήμερα ἔχουμε πολύ πόνο πού πρέπει νά τόν ἀντιμετωπίσουμε μέ τόν ἴδιον τρόπο πού τόν ἀντιμετώπισαν κι ἐκεῖνοι.

Ἀπό τίς ἐπιστολές του

Ὁ Μέγας Βασίλειος ἦταν ἀσθενικός ἄνθρωπος καί εἶχε πολλές ἐμπειρίες ἀπό τό μαστίγιο τοῦ πόνου. Διαβάζοντας κανεῖς τίς ἐπιστολές του, βλέπει σέ πολλά σημεῖα νά τίς ἐκφράζει μ' ἓνα ἰδιαίτερο τρόπο, χωρίς ὅμως νά γογγύζει. Τίς ἀσθένειες τίς θεωροῦσε δεδομένες καί δέν ἤλπιζε ὅτι κάποτε θά ἐλευθερώνονταν ἀπ' αὐτές. Ἀπλῶς ἤθελε νά τίς ἀντιμετωπίζει μέ λιγότερο πόνο καί ἀνησυχοῦσε, γιατί τόν ἐμπόδιζαν νά ἐπισκέπτεται τίς χειμαζόμενες ἀπό τούς αἰρετικούς τοπικές Ἐκκλησίες.

Ἄπό τίς ἐπιστολές του στόν Εὐσέβιο, ἐπίσκοπο Σαμοσάτων, τόν ὁποῖο ἰδιαίτερα ἀγαποῦσε καί σεβόταν ὁ Μέγας Βασιλείος, ἀντλοῦμε πολλές χρήσιμες πληροφορίες γιά τό θέμα μας. Πρέπει ν' ἀναφέρω ὅτι στίς ἐπιστολές αὐτές «*παρελαύνει ὀλόκληρος σχεδόν ὁ βίος τοῦ Βασιλείου ἀφ' ὅτου ἦτο πρεσβύτερος μέχρι τοῦ θανάτου του περίπου. Ἐκδηλώσεις ἀγάπης καί σεβασμοῦ, περιγραφαί τῆς τρομερᾶς ἀσθενείας ἀπό τήν ὁποία κατετρύχετο κάθε χειμῶνα ἕως τά μέσα τῆς ἀνοιξέως...*» καί πολλά ἄλλα θέματα παρουσιάζονται στίς σύντομες ἀλλά περιεκτικές αὐτές ἐπιστολές.

Ἐνα μικρό ἀνθολόγιο τῶν περικοπῶν ἐκεῖνων πού ἀναφέρονται στή χρόνια ἀσθένεια τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, στό θάνατο τῆς μητέρας του, στόν πόθο του νά δεῖ τό φίλο του Εὐσέβιο, ἀλλά καί στίς καιρικές συνθήκες πού ἐπικρατοῦσαν κατά τήν περίοδο τοῦ χειμῶνα στήν περιοχή, θά μᾶς βοηθήσει νά γνωρίσουμε τίς ἀνθρώπινες ὥρες τοῦ Βασιλείου καί νά γίνουμε οἰκείοι μέ τή μορφή του, ζητώντας του παράλληλα νά πρεσβεύει καί ὑπέρ ἡμῶν.

Ἐνδιαφέρον ἀνθολόγιο

«*Εἶχα λιώσει τελείως ἀπό τόν πυρετό, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ δέν εἶχε πλέον ὕλη νά τόν θρέψει περιτυλισσόμενος στήν ξηρή σάρκα μου πού ἔμοιαζε μέ καμμένο φυτίλι, μοῦ ἔφερε μαρασμό καί χρόνια ἔξασθένηση. Ἐν συνεχείᾳ δέ ἡ παλιά μου πληγή, δηλαδή τό συκῶτι πού διαδέχτηκε τόν πυρετό, μέ ἀπέκλεισε ἀπό τήν τροφή, ἀπεμάκρυνε τά μάτια μου ἀπό τόν ὕπνο καί μέ κράτησε στά μεθόρια ζωῆς καί θανάτου, ἐπιτρέποντάς μου νά ζῶ τόσο μόνο ὅσο ἀρκοῦσε γιά νά αἰσθάνομαι τή στενοχώρια πού προκαλοῦσε».*

«*Τό μόνο πού λέγω εἶναι ὅτι ἀπό τήν ἡμέρα τοῦ Πάσχα μέχρι τώρα πυρετοί, διάρροιες καί διαταραχές τῶν σπλάγχνων, πού μέ καταβρέχουν σάν κύματα, δέν μέ ἀφήνουν νά σηκῶσω κεφάλι».*

«*Γνώριζε ὅτι ὅταν ἔγραφα αὐτά ἐδῶ, ἤμουν τόσο ἄσχημα, ὥστε εἶχα χάσει ὅλες μου τίς ἐλπίδες ὅτι πρόκειται νά ἐπιζήσω. Δέν εἶναι δυνατό ν' ἀπαριθμήσω ὅλα τά ὀδυνηρά συμπτώματα πού δοκίμασα καί νά περιγράψω τήν ἀσθένεια καί τήν ἔνταση τῶν πυρετῶν καί τήν κακοδιαθεσία. Θ' ἀναφέρω ὅμως ὅτι ἀπ' ὅλα αὐτά ἕνα μόνο συνάγεται, ὅτι συμπληρώσαμε ἤδη τό χρόνο τῆς παραμονῆς μας στό δυστυχισμένο καί ὀδυνηρό τοῦτο βίος».*

«Πάλι γύρισαν οι άρρώστιες και πάλι είμαι ξαπλωμένος στο κρεβάτι, συγκρατούμενος από μία ελάχιστη δύναμη περιμένοντας κάθε στιγμή τό αναπόφευκτο τέλος τής ζωής».

«Έχασα τή μοναδική παραμυθία πού είχα στή ζωή μου, τή μητέρα μου. Τήν έχασα εξαιτίας τών άμαρτιών μου. Και μή γελάσεις σέ βάρος μου πού κλαίω τήν όρφάνια μου σέ τέτοια ήλικία. Συγχώρησέ με πού δέν έχω τή δύναμη νά υποφέρω εύκολα τό χωρισμό μιās ψυχής, γιατί δέν βλέπω κάτι άντάξιο μεταξύ αυτών πού έμειναν έδω».

«Γνωρίζω τούς μύριους κόπους πού ανέλαβες υπέρ τών Έκκλησιών του Θεού και δέν άγνοώ τό πλήθος τών άσχολιών πού έχεις... Άλλ' ό πόθος είναι τόσο ισχυρό συναίσθημα, ώστε νά όδηγεϊ αυτόν πού τόν έχει και στό νά έλπίζει τά άπίθανα και στό νά έπιχειρεϊ τά αδύνατα, μάλλον δέ ή έλπίδα στον Κύριο είναι ισχυρότερη άπ' όλα. Γιατί δέν είναι κάποια άλογος έπιθυμία αλλά δύναμη πίστεως αυτό πού μέ κάνει νά έλπίζω ότι και πόρος στά άδιέξοδα θά φανεϊ και όλα τά εμπόδια θά υπερπηδήσεις εύκολα για νά δείς τήν φίλτατη Έκκλησία (τής Καισαρείας) και νά σέ δοϋν, γιατί αυτό είναι τό πολυτιμότεο αγαθό, τό ν' άτενίσουν τό πρόσωπό σου και ν' άκούσουν τή φωνή σου».

«Οι άνθρωποι έδω τρέμουν τό χειμώνα τόσο πολύ, ώστε δέν τολμοϋν οϋτε για λίγο νά ξεμυτίσουν από τά δωμάτιά τους. Πράγματι τόσο πολύ μās έπνιξε τό χιόνι πού επί δύο μήνες τώρα ζοϋμε στίς φωλιές μας, σάν νά έχουμε καταχωθει μαζί μέ τά σπίτια μας».

Έχοντας υπόψη αυτές τίς δοκιμασίες του Μεγάλου Βασιλείου, οι όποιες κατά τήν έκφρασή του αποτελοϋν «ίστορία άπεράντου μήκους», νιώθεις τόν "Άγιο πολύ κοντά σου, παίρνεις πνευματική τόνωση και δέν αποθαρρύνεσαι. Δέν χάνεις τό ένδιαφέρον για τή σωτηρία τής ψυχής σου. Η όδός του Μεγάλου Βασιλείου άς γίνει και δική σου όδός, άδελφέ, όταν βρεθείς σέ παρόμοιες καταστάσεις.

«ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΣΕΜΝΥΝΟΝΤΕΣ»

Πολλοί ἄνθρωποι παραπονοῦνται γιατί δέν τούς δίνονται οἱ δυνατότητες γιά νά ἐργαστοῦν ἀποδοτικότερα στή θέση πού κατέχουν στήν κοινωνία. Ἔχουν ζῆλο καί ὄρεξη γιά ἐργασία, ἀλλά ἐξαρτοῦν τή δραστηριότητά τους καί ἀπό ἄλλους ἐξωτερικούς παράγοντες. Γι' αὐτό, ὅταν διαπιστώσουν ὅτι δέν τούς συντρέχουν οἱ ἄλλοι, ἀπογοητεύονται καί διακόπτουν κάθε εὐγενική προσπάθεια ἢ στρέφονται σέ ἄλλες ἀσχολήσεις. Τό φαινόμενο παρατηρεῖται σέ ὅλες τίς κοινωνικές τάξεις, ἰδίως στούς κληρικούς, ἐκπαιδευτικούς, γιατρούς καί γενικά σ' ἐκείνους πού ἀσχολοῦνται μέ τόν ἄνθρωπο. Στό παρόν κεφάλαιο θ' ἀσχοληθῶ μέ τούς κληρικούς, παίρνοντας ἀφορμή ἀπό μιᾶ θαυμάσια παρατήρηση τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Πιστεύω νά μὴν μειωθεῖ τό πνευματικό σου ἐνδιαφέρον, ἀδελφέ.

Τό παράδειγμα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου

Ὅπως εἶναι γνωστό ὁ Μέγας Βασίλειος διατηροῦσε πυκνή ἀλληλογραφία μέ διάφορα πρόσωπα, κληρικούς καί λαϊκούς. Σ' ἓνα γράμμα του πρὸς τόν Εὐσέβιο, ἐπίσκοπο Σαμοτάτων, ἀναφέρεται καί στό Γρηγόριο Θεολόγο, ὁ ὁποῖος εἶχε χειροτονηθεῖ ἐπίσκοπος γιά μιᾶ ἀσημαντη κωμόπολη τῆς Καππαδοκίας, τὰ Σάσιμα. Προφανῶς ὁ Εὐσέβιος ζητοῦσε νά τοποθετήσῃ τόν Γρηγόριο σέ κάποια μεγαλύτερη ἐπισκοπή, ἀνάλογη μέ τὰ πολλά του προσόντα. Καί ὁ Βασίλειος ἀπάντησε ὡς ἐξῆς: «Ἦθελα κι ἐγώ

νά διοικεῖ ὁ Γρηγόριος μιά Ἐκκλησία σύμμετρη μέ τά προσόντα του. Αὐτή δέ θά ἦταν ἂν ὅλη ἡ ὑφήλιος ἦταν συγκεντρωμένη σέ μία. Ἐπειδή δέ τοῦτο εἶναι ἀδύνατο, ἄς εἶναι ἐπίσκοπος πού δέν θά παίρνει ἀξία ἀπό τόν τόπο, ἀλλά θά δίνει ἀξία στόν τόπο. Διότι γνώρισμα τοῦ μεγάλου δέν εἶναι νά ἐπαρκεῖ μόνο στά μεγάλα, ἀλλά καί τά μικρά νά μεταβάλλει σέ μεγάλα μέ τήν ἰκανότητά του».

Μέσα στόν ἱερό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας δυστυχῶς συμβαίνουν πολλές φορές γεγονότα πού προδίδουν τήν ἀναξιότητα μερικῶν κληρικῶν. Ἐχω τή γνώμη ὅτι ἂν κατανοοῦσαν καί ἀποδέχονταν τόν λόγο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὅλοι οἱ κληρικοί, ἀλλά κι ἐκεῖνοι πού στό μέλλον θά γίνουν κληρικοί, πολλά ζητήματα θά εἶχαν διορθωθεῖ. Σέ ἀρκετές περιπτώσεις ἡ κατάσταση εἶναι θλιβερή. Ἄς κάνομε ὅμως ἕνα σύντομο σχολιασμό στίς ἀρετές πού, σύμφωνα μέ τόν Βασίλειο, εἶχε ὁ ταπεινός Γρηγόριος ὡς ἐπίσκοπος, γιατί πιστεύουμε ὅτι σήμερα πολλοί κληρικοί δέν τίς ἔχουν καί χρειάζεται κάποια υπενθύμιση.

«Μή ἐκ τοῦ τόπου σεμνυνόμενος»

Ὁ κληρικός δέν παίρνει ἀξία καί κύρος ἀπό τόν τόπο. Δέν μπορούμε νά δεχτοῦμε ὅτι ὁ ἐφημέριος ἑνός μητροπολιτικοῦ ναοῦ ἔχει περισσότερη ἀξία ἀπό τόν ἱερέα τοῦ χωριοῦ, εἴτε αὐτό βρίσκεται στόν κάμπο εἴτε στό βουνό. Βέβαια βλέπουμε μιά ἐξωτερική διαφορά, γιατί ὁ πρῶτος ἔχει κάποια ὑποκριτική ἰκανότητα, μιλάει πιά ὡραῖα, ἔχει ἕναν ἀέρα κοσμικό, ἐνῶ ὁ δεύτερος εἶναι ἀπλός καί εὐθύς, χωρίς προσόντα. Στά μάτια τοῦ Θεοῦ ὅμως ἀξία δέν ἔχουν τά ἐξωτερικά, τά κενά λόγια καί οἱ ἐντυπωσιακές ἐκδηλώσεις, ἀλλά ἡ πνευματική ἀξία τοῦ καθενός. Δέν εἶναι ὑπερβολή ἂν ποῦμε ὅτι οἱ ταπεινοί κληρικοί ἀρέσκονται νά ζοῦν στήν ἀφάνεια, μακριά ἀπό τήν προβολή, γιατί δέν εἶναι φιλόδοξοι. Αὐτό δέν εἶναι εὐκολο νά τό πετύχει κανείς. Ἀπαιτεῖ σταθερή γνώμη, ἀκαμψία μπορούμε νά ποῦμε. Ἄν ὅμως ὁ κληρικός ὑπερεκτιμᾷ

τά προσόντα του, δέν ἀναπαύεται καί ἐπιδιώκει νά βρεῖ μεγάλη ἐνορία σύμμετρη μέ τήν ἀπληστία του.

«Τόν τόπον σεμνύνων»

Πῶς μπορεῖ νά δώσει ἀξία σ' ἕναν τόπο ἄσημο κι ἐρημικό ὁ κληρικός; Ποιό ποιμαντικό ἔργο μπορεῖ ν' ἀναπτύξει, ὅταν δέν ἔχει χιλιάδες ἐνορίτες, ἀλλά λίγες δεκάδες; Ἐπειδή συνηθίσαμε ὅλα νά τά ὑπολογίζουμε μέ τά μεγέθη, δηλαδή τόσοι ἐκκλησιάζονται, τόσοι ἐξομολογοῦνται, τόσα χρήματα συγκεντρώνει τό παγκάρι καί τόσα τό φιλόπτωχο ταμεῖο κ.λπ., πιστεύουμε ὅτι ὁ κληρικός πού βρίσκεται μακριά ἀπό τά πολυπληθῆ κέντρα τῶν πόλεων εἶναι καταδικασμένος σέ ἀδράνεια. Αὐτό ὅμως ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τό λόγο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀλλά καί τήν τακτική πολλῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας. Νομίζω ὅτι ἡ πνευματική ζωή τοῦ κληρικοῦ καί ἡ πρός πάντας ἀγάπη του πραγματικά δίνει ἀξία σ' ἕνα τόπο, δηλαδή οἰκοδομοῦνται οἱ ἄνθρωποι κατά Χριστόν. Ἡ θεοφιλῆς αὐτή διακονία του συχνά διαδίδεται καί στή γύρω περιοχή, συζητεῖται ευρύτερα καί προκύπτει μέγιστη πνευματική ὠφέλεια. Ὅπως συμβαίνει καί μ' ἐκείνους τούς γέροντες, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ζοῦν στήν ἐρημο ἀποφεύγοντας κάθε προβολή, γίνονται οἱ πνευματικές πηγές ὅπου ξεδιψοῦν πολλοί χριστιανοί.

Μεγάλα καί μικρά προβλήματα

Ὁ κληρικός καλεῖται μερικές φορές ν' ἀντιμετωπίσει σοβαρά καί δυσεπίλυτα προβλήματα τῆς ἐνορίας του. Χρειάζεται νά ἔχει εὐαισθησία ἀλλά καί διάκριση. Συνήθως αὐτά τά προβλήματα δημιουργοῦνται μεταξύ τῶν χριστιανῶν κι ἐπιβάλλεται νά ἐπέμβει ἡ ἀγάπη τοῦ ποιμένα, ὄχι γιά νά ὀξύνει ἀλλά γιά νά ἐξομαλύνει τίς διαφορές. Σύμφωνα ὅμως μέ τό λόγο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, γνώρισμα τοῦ μεγάλου δέν εἶναι μόνο νά ἐπαρκεῖ στήν ἀντιμετώ-

πιση τῶν μεγάλων προβλημάτων, ἀλλά νά μεταβάλλει καί
τά μικρά σέ μεγάλα, δηλαδή ἐκεῖνα πού ἀπασχολοῦν μεμο-
νωμένα ἄτομα ἢ οἰκογένειες, νά τά ἀντιμετωπίζει μέ προ-
σοχή καί σοβαρότητα, νά εἶναι ἕτοιμος νά δείξει τήν ἀγάπη
του, ν' ἀπαλύνει τόν πόνο, νά δώσει πνευματική διέξοδο.

Ἄς εὐχηθοῦμε νά δώσει ὁ Θεός τέτοιες ἱερατικές
μορφές στήν δεινοπαθοῦσα σήμερα Ἐκκλησία Του.

Η ΕΞΩΘΕΝ ΚΑΛΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Ὁ κάθε χριστιανός ἐκτός ἀπό τόν προσωπικό του ἀγώνα γιά ἐξαγιασμό, ἔχει καί τό μεγάλο καθῆκον νά δίνει καλή μαρτυρία στήν κοινωνία μέ τήν ἐν γένει παρουσία του. Ἴσως κάποιος ἰσχυρισθεῖ ὅτι ἀφοῦ ἔχει πνευματική ζωή, δέν χρειάζεται ἰδιαίτερη φροντίδα γιά τήν καλή μαρτυρία. Τό πράγμα δέν εἶναι τόσο ἀπλό καί οὔτε μπορούμε νά δεχτοῦμε ὅτι πάντα ἔτσι συμβαίνει, γιατί πολλές φορές καί πνευματικοί ἄνθρωποι μέ συναίσθηση τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ, χωρίς νά τό θέλουν καί οὔτε κἀν νά τό ὑποψιάζονται, δέν δίνουν αὐτή τήν μαρτυρία. Καί οἱ λόγοι φυσικά εἶναι πολλοί καί δύσκολα ἐπισημαίνονται. Ἄς διατυπώσω ὅμως, ἀδελφέ, μερικές σκέψεις πού θά σέ κάνουν προσεκτικότερο στίς ἐκδηλώσεις σου, γιά νά μή ἐρεθίζονται οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀσθενεῖς στήν πίστη καί ἀμαθεῖς στά τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ἐνα πνευματικό πρόβλημα

Ἄν ὁ καθένας μας παρακολουθήσει μόνο μιά μέρα τή συμπεριφορά του μέσα στήν κοινωνία καί θελήσει νά μάθει πόσοι ἄνθρωποι δέχτηκαν θετικά μηνύματα καί πόσοι ἀντέδρασαν, γιατί δέν συμφωνοῦσαν, εὔκολα θά διαπιστώσει ὅτι οἱ δυσκολίες εἶναι μεγάλες καί θά αἰσθανθεῖ ὡς ἕνα βαθμό καί ἔνοχος, γιατί ὁ πνευματικός του ἀγώνας εἶναι ὑποτονικός καί αὐτό ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τήν μερική ἀποτυχία του.

Ἄς σημειώσω ὅμως μερικά πολύ συνηθισμένα

περιστατικά, τά όποια δίνουν μιά πληρέστερη περιγραφή του πνευματικού προβλήματος. Ζώντας κανένας πνευματική ζωή προσπαθει νά διατηρει μέσα στην ψυχή του τήν αγάπη προς τούς αδελφούς και νά τήν εκδηλώνει σέ κάθε περίσταση. Όταν λοιπόν έρχεται σέ έπαφή μέ τούς άλλους, όδηγούμενος και από τήν αγάπη, αντιμετωπίζει πειρασμούς τούς όποιους πρέπει ν' αποκρούσει μέ έπιτυχία, χωρίς νά υποστει βλάβη. Τότε χρειάζεται δύναμη και τέχνη. *Είναι δεδομένο ότι οί άλλοι είναι διαφορετικοί άπ' αυτόν και έξηγοϋν τή συμπεριφορά του έχοντας ποικίλα κριτήρια ως βάση.* Και γεννιέται τό έρώτημα: Είναι δυνατό νά είναι άρεστός σ' όλους τούς ανθρώπους; Νά έχουν όλοι καλή μαρτυρία γι' αυτόν; Άς μή βιαστοϋμε νά δώσουμε απάντηση προτου παρακολουθήσουμε και μιά άλλη περίπτωση.

Όταν έχεις στην καρδιά σου τήν ευχή «Κύριε Ίησου Χριστέ, έλέησόν με» και αναγκαστείς νά συναντήσεις έναν άσχετο άνθρωπο για κάποια βιοτική υπόθεση, νιώθεις μιά άπροθυμία κι ένα δισταγμό ν' ασχοληθείς μέ τήν υπόθεση, ή όποία θά σέ αποσπάσει από τήν μυστική σου άπασχόληση. Ό αδελφός άμέσως θά έξηγήσει τή στάση σου αυτή άν όχι εχθρική, τουλάχιστον άδιάφορη και ψυχρή. Ποϋ νά ξέρει όμως ότι δέν συμβαίνει κάτι τέτοιο, αλλά αντίθετα βρίσκεσαι σέ κατάσταση κατανυκτική και ζεις τή χαρά του Παραδείσου: Νά καθίσεις τώρα νά του έξηγήσεις αυτές τίς πνευματικές έμπειρίες είναι ματαιοπογία, γιατί δέν είναι σέ θέση νά τίς κατανοήσει και άρα νά τίς δεχτεί. Υπάρχει ακόμη και ό κίνδυνος νά έξοργιστεί άν τίς έξωτερικεύσεις, γιατί δέν θά είναι σύμφωνες μέ τίς έπιθυμίες και έπιδιώξεις του.

Άλλά υπάρχουν και πολλές άλλες περιπτώσεις. Χωρίς νά τό θέλεις έρεθίζεις τούς αδελφούς μέ τά ψώνια πού κάνεις στην αγορά, μέ τήν όδήγηση, μέ τό νέο σπίτι σου, μέ τήν πρόοδό σου, μέ τό χαιρετισμό, μέ τό χαμόγελο ή μέ τό σοβαρό και αγέλαστο ύφος σου και γενικά μέ τήν κάθε σου κίνηση και έκφραση.

Άγνή και καθαρή καρδιά

Μετά από τὰ παραπάνω βγαίνει ἀβίαστα ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα πού τέθηκε. Εἶναι ἀδύνατο νά ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καλή μαρτυρία γιά ἓνα πρόσωπο. Γι' αὐτό ὁ πνευματικός ἀγώνας δέν πρέπει νά στοχεύει στήν ἔξωθεν καλή μαρτυρία, ἀλλά νά ἔχει ἐσωτερικό στόχο, δηλαδή νά γίνει ἡ καρδιά ἀγνή και καθαρή ἀπέναντι ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Παράλληλα βέβαια χρειάζεται ἡ συναίσθηση τῆς ἀμαρτωλότητας, ἡ ὁποία προδιαθέτει στό νά βλέπει κανεῖς τόν ἀδελφό του ὡς ἀνώτερον πνευματικά ἢ ὡς ἔχοντα δυνατότητα αὔριο νά γίνει ἅγιος.

Τόν ἴδιο προβληματισμό εἶχε και ἡ ἀμμάς Σάρρα, ἡ ὁποία εἶχε καταλήξει σέ μιά ικανοποιητική και παρήγορη συνάμα λύση, πού εἶναι ὠφέλιμο ν' ἀποτελέσει τήν κατακλείδα σέ τοῦτο τό κεφάλαιο. Εἶπε λοιπόν ἡ ἀμμάς Σάρρα: «Ἄν ζητήσω ἀπό τόν Θεό νά ἔχω καλή μαρτυρία γιά μένα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, θά βρεθῶ ἔξω ἀπό τοῦ καθενός τῆ θύρα ζητώντας συγχώρηση. Καλύτερά θά νά νά προσευχηθῶ νά ἔχω ἀγνή και καθαρή καρδιά ἀπέναντι ὅλων».

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΕΠΑΙΝΟΙ:
ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΜΕΓΕΘΟΥΣ

Καθημερινά διαπιστώνουμε ότι στις σχέσεις τους οι άνθρωποι καλλιεργοῦν ἓνα κλίμα ἐντυπώσεων και ὑποκρισίας. Προσπαθοῦν νά ἐμφανίζονται οἱ ἴδιοι ἀνώτεροι και σπουδαῖοι, ἀλλά και τούς δικούς τους νά τούς προβάλλουν μέ τούς ἐπαίνους και τά ὑπερβολικά λόγια ὡς ἐπίσης σπουδαίους και ἐκλεκτούς. Μέ τήν τακτική αὐτή δημιουργεῖται σύγχυση και ψεύτικη εἰκόνα τῆς κοινωνίας, μέ ἀποτέλεσμα νά νομίζουν ὅλοι ὅτι πᾶνε καλά. Ἔτσι χαλαρώνουν τόν πνευματικό ἀγῶνα ἢ και τόν ἐγκαταλείπουν. Τό φαινόμενο εἶναι συνηθέστατο και στόν ἱερό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτό ἀξίζει ν' ἀσχοληθῶ ἐκτενέστερα κάπως, ἀδελφέ, γιά νά σέ προφυλάξω ἀπό τόν κίνδυνο που διατρέχεις, δηλαδή νά γίνεις θύμα μέ τόν ἄλφα ἢ βῆτα τρόπο αὐτῆς τῆς μή θεάρεστης κριτικῆς.

Ἡ ὁδός τῶν ἐπαίνων ὀδηγεῖ στήν ὑποκρισία

Ὁ ἄνθρωπος ρέπει πρός τήν ὑπερβολή. Θέλει νά ἐμφανίζει τά πράγματα μεγαλύτερα ἀπό ὅ,τι εἶναι γιά νά προκαλεῖ ἐντυπώσεις. Οἱ ἐπαινοὶ εἶναι ἡ πρόχειρη μέθοδός του. Ἐγκωμιάζει τό πρόσωπο πού σκοπεύει νά προβάλει και ἐπιδοκιμάζει ἄκριτα ὅλες γενικά τίς πράξεις του. Ἡ πρόθεση τοῦ ἐγκωμιαστή δέν εἶναι πάντα φανερή. Συνήθως κάτι ἐπιδιώκει, πού εἶναι κρυμμένο μόνο στό δικό του νοῦ. Κάποτε και στο νοῦ τοῦ ἐγκωμιαζόμενου· ὅταν παίζεται κάποιο ... θέατρο.

Πρέπει νά διακρίνουμε δύο κατηγορίες ἐγκωμισ-
στῶν. Εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπαινοῦν ὅσους κατέχουν ἀξιώμα-
τα καί ἐπιδιώκουν νά πετύχουν ἴδια ὀφέλη, κι ἐκεῖνοι πού
ἐπαινοῦν κατωτέρους τους μέ σκοπό νά τούς αἰχμαλωτί-
σουν γιά νά τούς κάνουν πειθήνια ὄργανά τους, γνωρίζο-
ντας ὅτι οἱ ἔπαινοι δημιουργοῦν ὑποχρεώσεις. Ἐδῶ χρειά-
ζεται ν' ἀναφέρω δύο παραδείγματα ἀπό τή σύγχρονη ἐκ-
κλησιαστική ζωή πού θά μᾶς διευκολύνουν νά κατανοή-
σουμε τήν πικρή αὐτή ἀλήθεια.

Γνωστή εἶναι ἡ τακτική τῶν φιλόδοξων ἐκείνων
ἀγάμων κληρικῶν, οἱ ὅποιοι, ὅταν δραστηριοποιηθοῦν
προκειμένου νά πετύχουν τήν ἄνοδό τους στό ἐπίσκοπικό
ἀξίωμα, ἐγκωμιάζουν τόν ἀρχιεπίσκοπο καί τούς ἄλλους
ἀρχιερεῖς, τούς κάνουν δῶρα, ὁμιλοῦν γιά τίς ἀνύπαρκτες
πολλές φορές ἀρετές τους καί πολλά ἄλλα. Μέ τόν τρόπο
αὐτό θέλουν νά ἐπηρεάσουν τήν κρίση τους γιά ν' ἀναδει-
χθοῦν. Τό φαινόμενο εἶναι ἀπαράδεκτο καί προδίδει ἠθική
χαλάρωση.

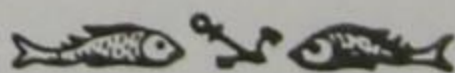
Ἔχουμε καί τή δευτέρα περίπτωση ὅπου ὑψηλά
ιστάμενα πρόσωπα ὁμιλοῦν γιά τίς ἀρετές καί τά κατορθώ-
ματα τῶν ἰδικῶν τους ἀνθρώπων, γιά δύο κυρίως λόγους:
Πρῶτα γιά νά προβληθοῦν οἱ ἴδιοι πού ἔχουν τέτοιους
σπουδαίους συνεργάτες ἢ πνευματικά τέκνα βαθιᾶς εὐσέβειας
κ.λπ. καί δεύτερο γιά νά τούς καθιστοῦν ὑποχειρίους τους καί
ἀβούλους διεκπεραιωτές τῶν προσωπικῶν τους σχεδίων καί
φιλοδοξιῶν. Καί ἐδῶ ἔχουμε μιᾶ ὄχι καλή τακτική.

Στήν πρώτη περίπτωση οἱ ἔπαινοι γίνονται ὑπο-
πτοι, χωρίς νά προσθέτουν τίποτα στά πρόσωπα ἐκεῖνα
πού ἀπευθύνονται, ἐνῶ στή δευτέρα οἱ ἔπαινοι προσθέτουν
«φαντασία μεγέθους» στούς μικρούς καί ἀσήμαντους ἀνθρώ-
πους, ὅπως θά ἔλεγε ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης. Πρέπει
νά γνωρίζουμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν χριστιανική συ-
νεΐδηση καί διεξάγουν πνευματικό ἀγῶνα, δέν ἔχουν ἀνά-
γκη ἀπό τούς δημόσιους ἐπαίνους, ὅπως ὁ λαμπρός ἥλιος
δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό τή συνηγορία τῶν λόγων. Ἀντίθετα
ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νά μειωθοῦν παρά νά προβληθοῦν σ'

ὄλη τους τήν ἀξία. Δέν πρέπει ἐπίσης νά λησμονοῦμε ὅτι ὁ θαυμασμός πού προκαλοῦν τά ἐγκώμια εἶναι πλαστός καί γρήγορα διαλύεται. Ἄς θυμούμαστε τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης πού ἔλεγε ὅτι «πρέπει νά φοβόμαστε μήπως μέ τή βία τῶν ἐπαίνων φθείρει κανεῖς τό μεγαλεῖο τοῦ ἀξιώματος προκαλώντας στούς ἀκροατές μικρότερη ἐντύπωση ἀπό αὐτήν πού εἶχαν προηγουμένως».

Ἐπαινος καί ψόγος

Ὡστόσο ὁ ἔπαινος χρειάζεται στήν πνευματική ζωή, ὅπως χρειάζεται καί ὁ ψόγος, ὑπό τίς ἀνάλογες προϋποθέσεις καί κυρίως ὅταν δέν διατυπώνονται δημοσίως. Διαφορετικά ὁ μὲν ἔπαινος ἐκτροχιάζεται, ὁ δέ ψόγος προκαλεῖ ἀντιδράσεις. Στήν ἐν Χριστῷ ζωή ὁ κατ' ἰδίαν ἔπαινος ἐνισχύει στόν ἀγῶνα, δίνει ἐσωτερική χαρά καί ἱκανοποίηση. Ὁ ἔπαινος δέν περιορίζεται μόνο σ' ἓνα ἐπίτευγμα καθ' ἑαυτό, ἀλλά ἀσχολεῖται καί μέ «τό ὀπισθεν ἰστάμενον φρόνημα», δηλαδή θεραπεύει ἐσωτερικά τόν ἄνθρωπο. Τό θέμα ὅμως εἶναι εὐρύτερο καί χρειάζεται κάποτε νά γίνει περισσότερη ἀνάλυση. Πρός τό παρόν ἄς εἶμαστε προσεκτικοί καί ἄς μὴ λησμονοῦμε τήν ἐμπειρία τῶν παιδαγωγῶν ὅτι «ἡ κρίση, ἡ ὁποία ἐμπεριέχεται ἐκάστοτε σ' ἓναν ἔπαινο ἢ ἓνα ψόγο, ἐξαρτᾶται καί ἀπό τήν ὑποκειμενική τοποθέτηση τοῦ παιδαγωγοῦ καί μάλιστα ἀπό τίς ἀξιώσεις του, ὅπως καί ἀπό τή συμπάθεια ἢ ἀντιπάθεια, προκατάληψη, ἐπιείκεια κ.λπ.».

ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ:
«ΤΟ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΣ ΖΗΝ»

Εύκολα οί άνθρωποι κρίνουν τήν ανώτερη κοινωνία καί παραπονοῦνται, γιατί βρίσκεται πολύ χαμηλά ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις. Οί κρίσεις καί τά συμπεράσματα αὐτά εἶναι κοινοί τόποι καί δέν ἔχουν κάποια ἰδιαίτερη ἀξία, γιά τόν ἀπλούστατο λόγο ὅτι δέν καταβάλλεται καμιά προσπάθεια διόρθωσης τῶν κακῶς κειμένων καί βελτίωσης τῶν χαρακτήρων τῶν ἀνθρώπων. Ἐνας χριστιανός ὅμως δέν περιορίζεται στίς διαπιστώσεις, ἀλλά προσπαθεῖ νά βρεῖ τρόπο γιά ν' ἀλλάξει κάτι, ἀναζητάει τόν πλησίον γιά νά τόν βοηθήσει οὐσιαστικά. Οί παρακάτω σκέψεις ἴσως σοῦ δώσουν μερικά ἐρεθίσματα, ἀδελφέ, γιά νά μπορέσεις νά προχωρήσεις σέ μιά πρακτική προέκταση τῆς ἀγαπῆς σου γιά τήν τύχη τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων.

Θυσία γιά τόν πλησίον

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὅτι «μηδεὶς τό ἑαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλά τό τοῦ ἑτέρου ἕκαστος» (Α' Κορ. ι' 24). Μὲ ἀπλά λόγια σημαίνει αὐτό ὅτι πρέπει νά φροντίζει ὁ καθένας γιά τό συμφέρον καί τήν πνευματική ὠφέλεια τοῦ ἄλλου καί ὄχι τή δική του. Ὁ δέ ἱερός Χρυσόστομος σχολιάζοντας λέγει ὅτι «ὑπεύθυνος ἕκαστος ἡμῶν τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας ἐστί». Ἀπό τά δύο αὐτά χωρία συμπεραίνουμε ὅτι οί χριστιανοί ἔχουν ἓνα καθῆκον πρός τόν πλησίον, πού γιά νά γίνει πράξη ἀπαιτεῖ θυσία, καί ἡ μή τήρηση αὐτοῦ τοῦ καθήκοντος συνεπάγεται εὐθύνη τήν ὅποια θά μᾶς ζητήσῃ ὁ Θεός.

Δυστυχῶς ἐλάχιστοι κατανοοῦν τί θά πεῖ θυσία. Ἄκατανόητη εἶναι καί σ' ἐκείνους οἱ ὅποιοι μιᾶνε συνεχῶς γιά κοινωνική δραστηριότητα καί προσφορά. Καί ὁ λόγος εἶναι προφανής. Δέν διαπνέονται ἀπό πνεῦμα προσφορᾶς, ἀλλά ἀπό πνεῦμα πληρωμένης κενοδοξίας. Ἐπιζητοῦν δηλαδή εὐκαιρίες γιά νά εὐημερήσουν καί νά προβληθοῦν ὡς ἄνθρωποι τῆς προσφορᾶς ἐνῶ εἶναι ἀποδεδειγμένο ὅτι δέν κουνᾶνε οὔτε τό δαχτυλάκι τους δίχως ἀμοιβή.

Προσφορά θά πεῖ νά δώσεις χωρίς νά πάρεις. Κι ὅταν λέμε νά δώσεις, δέν ἔχουμε στό νοῦ μας μόνο τά υλικά ἀγαθά ἢ τά χρήματα, ἀλλά ὅ,τιδήποτε θά βοηθήσει τόν ἄνθρωπο στό νά ζήσει καλύτερα καί στό νά ὁδηγηθεῖ στή γνώση τοῦ Θεοῦ καί στή διόρθωση τοῦ βίου του.

Δυνατότητες καί προσφορά

Ἴσως κάποιος ἀντεῖπει ὅτι δέν εἶναι ὅλοι σέ θέση νά κάνουν τέτοια προσφορά στήν κοινωνία, καί κατά συνέπεια εὐθύνη γιά τήν ἀδράνεια πού δείχνουν οἱ πολλοί δέν ὑπάρχει. Εἶναι ἕνας ισχυρισμός ἀληθοφανής, πού ὅμως δέν μπορεῖ νά πείσει, γιατί ἡ ἀτομική μας εὐθύνη εἶναι ἀνάλογη μέ τίς δυνατότητές μας.

Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει δυνατότητες νά προσφέρει. Δέν ἔχει σημασία ἂν εἶναι μεγάλες ἢ μικρές. Ἡ διάθεση θά τοῦ ὑπαγορεύσει τούς τρόπους καί τό εἶδος τῆς προσφορᾶς. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὑποδεικνύει μορφές προσφορᾶς στίς ὅποιες ὅλοι μποροῦν ν' ἀνταποκριθοῦν. Πιό συγκεκριμένα εἶναι: Χρήματα σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκη. Φροντίδα καί προστασία στούς ἀδύνατους. Νουθεσίες καί λόγοι παρακλήσεως. Καί γενικότερα κάθε ἐκδήλωση ἐνδιαφέροντος γιά τόν πλησίον. Ὅπως γιά τίς ἀτομικές μας ὑποθέσεις εἴμαστε ἐφευρετικοί, ἔτσι καί γιά τούς ἀδελφούς πρέπει νά ἐκδηλώνουμε τό ἀνάλογο ἐνδιαφέρον. «Διά τοῦτο λόγον ἡμῖν ἔδωκεν ὁ Θεός, καί χεῖρας καί πόδας καί σώματος ἰσχύν καί νοῦν, καί σύνεσιν ἵνα πᾶσι τούτοις καί

εἰς τὴν ἡμῶν αὐτῶν σωτηρίαν καὶ εἰς τὴν τῶν πλησίον ὠφέλειαν χρησώμεθα».

Πρέπει στὸν κάθε ἄνθρωπο νὰ κυριαρχεῖ ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ ζεῖ κοινωφελῶς. Τότε δὲν θ' ἀντιμετωπίζει διλήμματα οὔτε καὶ θά δυσκολεύεται στὸ νὰ βρῖσκει τρόπους μὲ τούς ὁποίους θά βοηθᾶει τούς ἀδελφούς.

Ἡ περίπτωση τοῦ ἀββᾶ Ἀγάθωνα

Στὸ Γεροντικό διαβάζουμε πολλές περιπτώσεις ἀββᾶδων οἱ ὅποιοι, παρόλη τὴ φτώχεια τους καὶ τὴν ἔλλειψη κάθε στοιχειώδους ὑλικοῦ ἀγαθοῦ, ἐκδήλωναν συνεχῶς τὴν ἀγάπη τους πρὸς τούς κοσμικούς ἐπισκέπτες ἀλλὰ καὶ τούς συμμοναστές τους. Μιλᾶνε μάλιστα πολλές φορές γιὰ τὴν μεγάλη ἀξία τῆς ἐλεημοσύνης καὶ γενικότερα τῆς ἔμπρακτης πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, πού συχνά προσεγγίζει τὰ ὅρια τῆς ὀλοκληρωτικῆς θυσίας κάθε προσωπικῆς τους ἀνεσης καὶ ἀπασχόλησης.

Ἄς θυμηθοῦμε τὸν ἀββᾶ Ἀγάθωνα, ὁ ὅποιος μιά φορά εἶχε πάει στὴν πόλη γιὰ νὰ πουλήσει διάφορα ἀγγεῖα καὶ βρῆκε ἕναν ξένο ἄνθρωπο, πού ἦταν ἄρρωστος καὶ ἐγκαταλειμμένος σὲ κάποια πλατεία, χωρὶς νὰ ἔχει κάποιον νὰ τὸν περιποιηθεῖ. Ὁ ἀββᾶς τὸν λυπήθηκε, νοίκιασε κάποιο κελί κι ἔμενε μαζί του, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἐργόχειρό του ἐξασφάλιζε τὸ ἐνοίκιο καὶ τὰ ἐξοδα τοῦ ἀρρώστου. Ἡ κατάσταση αὐτὴ κράτησε τέσσερις μῆνες, μέχρι πού θεραπεύτηκε ὁ ἄρρωστος. Μόνο τότε ξαναθυμῆθηκε τὴν ἡσυχία τοῦ κελλιοῦ του καὶ ἐπέστρεψε. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν πάσχοντα ἀδελφό εἶχε ἀναστείλει κάθε ἄλλη πνευματικὴ δραστηριότητα. Τὸν ἀνάγκασε νὰ ζήσει μέσα στὴν πολυθόρυβη καὶ ἀμαρτωλὴ πόλη, γιὰ νὰ θεραπευτεῖ ὁ ἀδελφός.

Δυστυχῶς στὴν ἐποχὴ μας ξεχάσαμε τὸ καθῆκον τοῦ «κοινωφελῶς ζῆν». Τὸ ἀντικαταστήσαμε μὲ τὸ ἀτομικῶς ζῆν, γι' αὐτὸ καὶ σωρεύτηκαν τόσα δυσεπίλυτα προβλήματα στὴν κοινωνία μας.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΩΣΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Στις μέρες μας παρατηρείται μεγάλη θεολογική παραγωγή. Κυκλοφορούν πολλά βιβλία και άνετα επιλέγει κανείς εκείνα τά κείμενα πού τόν αναπαύουν πνευματικά. Έκτός από τά καθαρῶς ἐπιστημονικά βιβλία, τά ὅποια συνήθως ἐνδιαφέρουν ἐλάχιστους ἀνθρώπους, βλέπουν τό φῶς τῆς δημοσιότητας καί πολλά ἄλλα βιβλία, περιοδικά, ἐφημερίδες, πού στοχεύουν στό νά μορφώσουν κατά Θεόν τούς ἀναγνώστες τους. Ὅσο καλοπροαίρετος κι ἂν εἶναι κανείς, εἶναι ἀδύνατο νά τά παρακολουθεῖ ὅλα. Χρειαζέται ἐπιλογή. Διαφορετικά θά περνάει ὁ χρόνος του ἀνόφρα, γιατί εἶναι παρατηρημένο ὅτι ὅπου ὑπάρχει πληθώρα, ἐκεῖ παρατηρεῖται χαλάρωση καί ἀδιαφορία. Οἱ ἀκόλουθες σκέψεις ἔχουν σά σκοπό νά σέ βοηθήσουν στήν ἐπιλογή τῶν κατάλληλων βιβλίων καί στόν τρόπο μελέτης τους.

Τό κριτήριο ἐπιλογῆς

Δέν εἶναι σωστό νά καταδικάζουμε τά βιβλία πού δέ μᾶς ἐνδιαφέρουν. Πάντα μιλάμε γιά τά θεολογικά, μέ τήν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου. Ὅπως δέν εἶναι θεάρεστο νά ζητᾶμε ν' ἀποκτήσουν ὅλοι τά ἴδια μέ μᾶς ἐνδιαφέροντα. Ἴσως στό σημεῖο αὐτό χωλαίνουμε. Παρατηροῦμε μερικούς πού ἔχουν συνηθίσει στά καθαρῶς ἀσκητικά βιβλία, νά μιλᾶνε περιφρονητικά γιά τα βιβλία ἐκεῖνα πού ἀναλύουν τό λόγο τοῦ Θεοῦ ἢ τόν προσφέρουν μέ τή μορφή διηγήματος, ποιήματος κ.λπ. Φοβᾶμαι ὅτι τό φαινόμε-

νο προδίδει ἔλλειψη ἀγάπης καί κατανόησης. Βέβαια τά πρῶτα ἀποτελοῦν τή στερεά τροφή, ἐνῶ τά δεύτερα εἶναι περισσότερο γάλα. Ἄλλά ποιός μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ τό γάλα σέ κάποιον πού ἀδυνατεῖ νά γευθεῖ στερεά τροφή; Ἄν δέν προηγηθεῖ ἡ πνευματική ὠρίμανση καί δέν διψάσουν οἱ ἄνθρωποι ἡ στερεά τροφή, δηλαδή τά ἀγιοπνευματικά βιβλία, θά εἶναι σφραγισμένα γι' αὐτούς. Ὅπως πάλι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ εὐπεπτη τροφή πού προσφέρει ἡ δεύτερη κατηγορία τῶν βιβλίων πού ἀναφέραμε, γιατί αὐτά θά καλλιεργήσουν τόν ἄνθρωπο καί θά τόν κάνουν νά ζητήσῃ μόνος του τά βιβλία ἐκεῖνα πού πολλές φορές τοῦ προσφέραμε καί δέν τά ἤθελε. Δέν μπορούμε νά δεχτοῦμε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι σέ θέση νά δεχτοῦν κατ' εὐθείαν τή στερεά τροφή τῶν ἀσκητικῶν βιβλίων. Χρειάζεται εἰσαγωγική ἐνημέρωση καί προδιάθεση.

Ὡστόσο ἕνας χριστιανός πρέπει νά ἔχει κάποιο κριτήριον, γιά νά μπορεῖ νά ἐπιλέγῃ τά βιβλία πού θά τόν οἰκοδομοῦν πνευματικά. Ἄς ἀρχίσῃ ἀπό ἐκεῖνα πού διαβάζοντάς τα μπορεῖ νά τά κατανοήσῃ. Δεύτερο, ἄς προτιμᾷ ἐκεῖνα πού ἔχουν βιωματικό χαρακτήρα περισσότερο καί λιγότερο πληροφοριακό. Ὄταν ὁ συγγραφέας ἐνός βιβλίου ἔχει ζήσει πνευματικές καταστάσεις καί τίς σημειώνει, τό βιβλίο αὐτό λέγεται βιωματικό, εἶναι δηλαδή ἔκφραση πνευματικῆς ἐμπειρίας. Σ' αὐτά τά κείμενα βρίσκεις μεγάλη ἀναπαυση καί γαλήνη. Δέν ἀμφιβάλλεις γιά τίς προθέσεις καί τά κίνητρα τοῦ συγγραφέα. Τέτοια βιβλία στίς μέρες μας, δόξα τῷ Θεῷ, υπάρχουν ἀρκετά. Τρίτο, πρέπει τά βιβλία νά στηρίζονται στήν Ἁγία Γραφή καί τούς Πατέρες.

Ἡ ἀξία τῶν ποιημάτων

Ἐδῶ χρειάζεται μιά παρένθεση κάπως ἐκτενῆς σχετικά μέ τήν ἀξία τῶν ποιημάτων. Πολλοί χριστιανοί θυμοῦνται μερικά ποιήματα ἀπό τά παιδικά τους χρόνια καί αὐτά ἐπαναλαμβάνουν σέ κάθε εὐκαιρία. Ἐχουν προκατάληψη γιά τούς σύγχρονους ποιητές, οἱ ὅποιοι ἔχουν γράψει

πολύ πιά ώραϊα ποιήματα. Ίσως αυτό όφείλεται στό ότι παλιά είχαμε έπαινέσει ύπερβολικά, και όχι έπάξια, μερικους από τούς ποιητές του περασμένου αιώνα και τών αρχών του παρόντος. Άλλοι πάλι δέχονται μόνον ένα χριστιανό ποιητή και έπαναλαμβάνουν τά ποιήματά του ευκαίρως άκαίρως, περιφρονώντας τούς μετέπειτα ποιητές, οί όποιοι προχώρησαν πέρα από τόν ιερό ένθουσιασμό κι έφθασαν στό βάθος και τήν εύρυχωρία τής μετάνοιας. Σήμερα έχουμε ανάγκη από πνευματικούς και περιεκτικούς στίχους. Πρέπει νά ξεπεράσουμε τά τείχη τών προκαταλήψεων για νά προχωρήσουμε στά όμορφα κομμάτια τής λογοτεχνίας και τής ποίησης, όχι φυσικά τής κοσμικής αλλά τής όρθόδοξης. Για νά γίνει πιά παραδεκτή ή άποψή μου θά αναφέρω δειγματοληπτικά μερικές «σφραγίδες» από τήν όμώνυμη ποιητική συλλογή, οί όποιες φέρνουν ένα μήνυμα άφυπνιστικό και λυτρωτικό συνάμα.

- α. Για τούς έξοπλισμούς και τό έξοντωτικό τους έργο υπάρχουν οί στίχοι: «Οί πυρηνικές βόμβες – τί θαυμάσιο άπορρυπαντικό!».
- β. Για τήν εκκοσμίκευση τής Έκκλησίας:
«Πολυέλαιοι, χρυσοποίκιλτες μίτρες,
φορέματα Ντιόρ...
Πώς νά κατέβεις ανάμεσά μας
άνυπόδητος;»
- γ. Για τήν ψυχοκτόνα επίδραση τών συγχρόνων μέσων ένημέρωσης, ιδίως στά παιδιά:
«Οί βάρβαροι
δέν θά ξανάρθουν άπ' τά σύνορα.
Όρμοϋν άπ' τίς τηλεοράσεις
στά παιδικά δωμάτια».
- δ. Για τήν ανάπαυση πού χαρίζει ό Σταυρός:
«Δέν είχε νόημα
νά φυτεύω λουλούδια στήν άσφαλτο...
Έμπηξα ένα σταυρό
και κάθισα στόν ίσκιό του».

- ε. Για τήν ἀγάπη:
*«Μή μέ ρωτᾶς,
 ποιό εἶναι τό μέτρο τῆς Ἀγάπης.
 Δές τό Σταυρό!»*
- στ. Για τή μετάνοια:
*«Βραβεῖο Νομπέλ Φυσικῆς
 στό Ληστή τοῦ «Μνήσθητι»...
 Ὑπερνίκησε πρῶτος τή γήινη
 βαρύτητα!»*
- ζ. Καί λίγοι στίχοι πού ταιριάζουν σ' ὄλους μας:
*«Ἴσως πρέπει κάποτε νά κλαῖς, ποιητές, ἐκδο-
 τες, ἱεροκήρυκες... –ἀδιάβροχους, σάν τά πιθά-
 ρια, πού μέσα τους κρασί περνάει χιλιόχρονο κι
 αὐτά μένουνε πάντ' ἀμέθυστα...»*

Ἡ ἀξία τῶν πνευματικῶν βιβλίων

Ἡ ἀξία τῶν βιβλίων δέν χάνεται μέ τόν καιρό. Παραμένει γιά πάντα. Ἀπλῶς οἱ διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων ἀλλάζουν καί μερικά θεωροῦνται ξεπερασμένα, ἰδίως ἐκεῖνα πού ἐξυπηρετοῦν ἐφήμερους σκοπούς. Τά πνευματικά βιβλία ὅμως ἔχουν τό προνόμιο τῆς μόνιμης ἐπικαιρότητας. Καί ἐκεῖνα πού ἐπί χρόνια εἶναι σκονισμένα στό ράφι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ σπιτιοῦ μας περιέχουν γονιμότητα πνευματικά σπέρματα πού ὅταν, μετά ἀπό μιά καλή μελέτη, πέσουν στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου δίνουν πολλούς καρπούς. Αὐτό περισσότερο ἰσχύει γιά τούς ἀπλούς καί καλοπροαίρετους ἀναγνώστες. Οἱ μορφωμένοι, πού ἔχουν ἀναπτυγμένο τό κριτικό πνεῦμα καί κυριαρχοῦνται ἀπό οἴηση, τά καταδικάζουν, γιατί δέν ἐκφράζουν ἴσως αὐτό πού θέλουν. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι αὐτοί ἔχουν δυσκολία στό νά ἀφομοιώσουν τό λόγο τοῦ Θεοῦ παρόλο πού τόν γνωρίζουν ἀπ' ἔξω.

Κάθε βιβλίο περιέχει πολλά στοιχεῖα καί προκαλεῖ περισσότερα ἐρεθίσματα. Στήν πρώτη ἀνάγνωση συνή-

θως άντλεῖς τά έμφανή στοιχεῖα, γιατί περιορίζεσαι στην έπιφάνεια. Στή δεύτερη, τρίτη κ.λπ. αρχίζεις τήν έρευνα του βάρους τών νοημάτων και δρέπεις πολλά στοιχεία που δέν τά είχες ύποψιαστεί όταν πρωτοδιάβασες τό βιβλίο.

Οι κίνδυνοι

Όταν δέν έχουμε τίς προϋποθέσεις για νά κατανοήσουμε ένα κείμενο, είναι καλύτερο νά μή τό διαβάσουμε. Υπάρχουν πολλοί κίνδυνοι. Νά τό παρερμηνεύσουμε, νά βλαφτούμε πνευματικά, νά φυσιωθοῦμε, αλλά και νά παρασυρθοῦμε από ιδέες που κλονίζουν τήν πίστη και καταλύουν τήν κατά Θεόν ευσέβεια. Οι πολλοί που συνήθως έχουν τή διάθεση αλλά δέν έχουν τή δυνατότητα νά έντρυφήσουν σέ όλα τά πνευματικά βιβλία, ας θυμούνται τή συμβουλή του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου που έλεγε ότι πρέπει νά στηρίζονται στα άπλά λόγια και νά διασώζονται πάνω σ' αυτά «*ώσπερ επί λεπτής σχεδίας*». Έτσι θά προφυλάγονται από εκείνους που έχουν δεινότητα λόγου αλλά κενώνουν τό σταυρό του Χριστού και πάσχουν από τήν ασθένεια τής αποδείξεως, ή οποία είναι μείωση τής αλήθειας.

Άν, αδελφέ, αποδεχτείς αυτές τίς άπλές σκέψεις νομίζω θά διευκολυνθείς στην έπιλογή τών κατάλληλων βιβλίων. Δέν πρέπει νά ξεχνάς ότι ή μελέτη είναι ένας από τούς αποδοτικότερους τρόπους για νά μπορέσεις νά προοδεύσεις στην πνευματική ζωή.

ΕΝΑΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Πολλοί είναι οί τρόποι προσευχῆς. Οί ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανοί δέν ἔχουν τό χρόνο καί τίς κατάλληλες συνθήκες γιά νά προσεύχονται ὅπως οί μοναχοί. Οί πάμπολλες ἀπασχολήσεις τους τούς στεροῦν τή γλυκύτητα τῆς προσευχῆς. Ὡστόσο πρέπει καί αὐτοί νά προσεύχονται τό κατά δύναμη. Οί περισσότεροι νομίζουν ὅτι προσευχή εἶναι νά ζητήσεις ἀπό τό Θεό νά σοῦ δώσει ἐκεῖνο πού σοῦ χρειάζεται. Τίποτε περισσότερο. Αὐτό μάλιστα γίνεται μέ ἕνα τρόπο τυπικό καί ὑποκριτικό, πού ἐξοργίζει τό Θεό καί γι' αὐτό δέν ἱκανοποιεῖ τό αἶτημα. Μερικές σκέψεις γύρω ἀπό τόν τρόπο τῆς προσευχῆς ἴσως νά σέ βοηθήσουν, ἀδελφέ, ἂν μάλιστα ἔχεις διάθεση ἀλλά δέν μπορείς νά προσευχηθεῖς σωστά, γιατί εἶσαι ἀπασχολημένος μέ τίς καθημερινές βιοτικές μέριμνες, ἤ γιατί ἀγνοεῖς τό περιεχόμενο πού πρέπει νά ἔχει ἡ προσευχή σου.

Δοξολογία, εὐχαριστία, αἶτηση

Ἡ προσευχή πρέπει ν' ἀκολουθεῖ μιά σειρά. Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι στήν ἀρχή τῆς προσευχῆς πρέπει νά κάνουμε μιά πνευματική προετοιμασία. Συγκεκριμένα πρέπει νά λησμονήσουμε τόν ἑαυτό μας, τή γυναίκα μας καί τά παιδιά μας, ν' ἀφήσουμε τή γή καί νά πετάξουμε στόν οὐρανό, ν' ἀφήσουμε ὅλη τήν ὄρατή καί ἀόρατη κίνηση.

Σημαντικό ἐπίσης εἶναι νά δημιουργηθεῖ στήν ψυχή ἡ κατάλληλη διάθεση. Χρειάζεται ὀλιγόλεπτη μελέτη ἑνός ψυχωφελοῦς βιβλίου, ἡ ὁποία θά θερμάνει τό νοῦ

για τήν προσευχή. Τό ίδιο βοηθοῦν καί μερικές καταλυτικές σκέψεις πού μπορεῖς νά κάνεις, ἀδελφέ, ἀναλογιζόμενος τά πάθη τοῦ Χριστοῦ μας.

Μετά θ' ἀρχίσεις τήν προσευχή σου εἴτε ἀπό προσευχητάριο εἴτε ἀπ' ἔξω. Στή δεύτερη περίπτωση πρέπει νά χρησιμοποιοεῖς σύντομες προτάσεις πού θά τίς ἐπαναλαμβάνεις πολλές φορές. Καλό εἶναι νά ἀποφεύγεις τίς ἐκτενεῖς αὐτοσχέδιες προσευχές, γιατί ὁ νοῦς στήν προσπάθεια νά διατυπώσῃ τά νοήματα σκορπίζεται καί χάνει τήν ἡρεμία, ἐνῶ ὅταν ἐπαναλαμβάνει μιά φράση παραμένει συγκεντρωμένος.

Ἡ προσευχή πρέπει ν' ἀρχίζει μέ δοξολογία. Συνηθίζουν μερικοί νά λένε τό «Δόξα σοι, ὁ Θεός» πολλές φορές. Εἶναι μιά καλή ἀρχή πού ἀνυψώνει στό μακρόθυμο καί ἀνεξίκακο Θεό. Μέσα σέ λίγα λεπτά ἀρχίζει νά ἔρχεται ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ καί θά αισθάνεσαι τόν ἑαυτό σου σάν τόν ἀμαρτωλότερο ἄνθρωπο τοῦ κόσμου. Θά εὐχαριστεῖς τό Θεό πού παρόλες τίς ἀμαρτίες σου δέχεται τήν προσευχή σου. Ὁ Μέγας Βασίλειος ὑποδεικνύει τήν ἀκόλουθη εὐχαριστήρια προσευχή: «Σ' εὐχαριστῶ, Κύριε, γιατί μακροθύμησες γιά τὰ παραπτώματά μου καί μέ ἄφησες ἀτιμώρητο μέχρι τώρα γιατί ἐγώ ἤμουν ἄξιος νά πάθω ἤδη πολλά δεινά καί ν' ἀπορριφθῶ ἀπό τό πρόσωπό σου, ἀλλά ἡ ἀνεξίκακη φιλανθρωπία σου μακροθύμησε πρός ἐμένα· σ' εὐχαριστῶ, ἄν καί δέν εἶμαι ἰκανός νά εὐχαριστήσω τήν ἀνεξίκακία σου».

Μετά τή δοξολογία καί τήν εὐχαριστία μπορεῖς νά προχωρήσεις στήν αἴτηση. Βέβαια ὁ Θεός γνωρίζει τίς ἀνάγκες τοῦ προσευχομένου, χρειάζεται ὅμως νά τίς ζητήσῃ, ἰδίως τίς πνευματικές. Ἡ πίστη, οἱ πράξεις ἀρετῆς, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι πνευματικά ἀγαθά πού τά δίνει ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο πού τά ἔχει ἐπιθυμήσει καί ἀγωνίζεται νά τ' ἀποκτήσῃ. Προϋποθέσεις γιά νά ἰκανοποιηθοῦν τά αἰτήματά σου εἶναι ἡ σταθερή πίστη, ἡ ὑπομονή καί ἡ συνείδηση, πού σέ καταδικάζει γιά φυγόπονη αἴτηση. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι πολλοί δέν ἔχουν τήν τελευταία προϋπόθεση. Ὅταν δυσκολεύονται, ζητοῦν ἀπό τό Θεό

βοήθεια, χωρίς ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν ἀμέλεια καί χωρίς ν' ἀποφασίσουν τήν ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου ζωῆς. Διατηρώντας τίς ἀμαρτωλές συνήθειες καί τήν κοσμική νοοτροπία, ζητοῦν ἀπό τό Θεό νά τοὺς βοηθήσει. Αὐτό ὅμως δέν γίνεται. Δέν εἶναι σοβαρό νά θέλουν τό Θεό συνεργό στήν ἀμαρτωλή ζωὴ τους.

Ἄκατάπαυστη προσευχή

Ὁ Θεός συχνά ἀναβάλλει τήν ἐκπλήρωση τῶν αἰτημάτων μας γιά νά παραμένουμε πλησίον του διά τῆς συνεχοῦς προσευχῆς. Ὅπως ὁ φιλάσθενος ἐπισκέπτεται συχνά τό νοσοκομεῖο γιά νά παρακολουθεῖ τήν πορεία τῆς υγείας του, ἔτσι καί ὁ προσευχόμενος ἄνθρωπος κρούει καθημερινά τή θύρα τοῦ Θεοῦ ἐπαναλαμβάνοντας τά αἰτήματά του. Ὅταν μετὰ ἀπό ἐπίμονη προσευχή ὁ Θεός τοῦ τά ικανοποιήσει, φροντίζει «νά μὴ τὰ χάσει, γιατί θ' ἀποβεῖ μάταιος ὁ κόπος του, θά γίνει δέ καί ἀνάξιος τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀφοῦ θά ἔχει περιφρονηθεῖ τή χάρη τοῦ Θεοῦ».

Τά ὅσα προανέφερα εἶναι πρακτικῆς φύσεως. Ἄπλως δείχνουν ἓνα τρόπο προσευχῆς. Δέν φανερώνουν ὅμως τή γλυκύτητα τῆς προσευχῆς, γιατί αὐτό εἶναι ἀδύνατο. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει ὅτι «δέν μπορούμε νά γνωρίσουμε μέ τή διδασκαλία τοῦ ἄλλου τό κάλλος τῆς προσευχῆς». Χρειάζεται νά προσευχηθεῖ κανεὶς γιά νά γνωρίσει τί εἶναι ἡ προσευχή, ἢ καλύτερα νά προσεύχεται ἀκατάπαυστα, σέ κάθε τόπο καί κάθε ὥρα.

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΙΣΑΚΟΥΟΝΤΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ ΜΑΣ;

Ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει στή ζωή του πολλές δοκιμασίες. Ὁ θρησκευόμενος εἶναι φυσικό νά καταφεύγει με τήν προσευχή στό Θεό, ζητώντας ν' ἀπαλλαγῆ ἀπό αὐτές. Πόσο ὅμως εἰσακούεται; Ἔχουμε πάμπολλες περιπτώσεις ὅπου οἱ προσευχές δέν πείθουν τό Θεό καί οἱ δοκιμασίες συνεχίζονται. Κάπου προφανῶς ὑπάρχει τό ἀδύνατο σημεῖο, τό ὁποῖο δέν εἶναι πάντα ἐμφανές. Ἄς κάνουμε μερικές σκέψεις γύρω ἀπό τήν ἀπάντηση τοῦ ἐρωτήματος: γιατί ὁ Θεός δέν δίνει ἐκεῖνο πού τοῦ ζητοῦν οἱ ἄνθρωποι; Τό ἐρώτημα γίνεται ὀξύτερο, ὅταν θυμηθοῦμε τή διαβεβαίωση τοῦ Κυρίου: «πάντα ὅσα ἐάν αἰτήσετε ἐν τῇ προσευχῇ νηστεύοντες, λήψεσθε» (Ματθ. κα' 22).

Γιά τό πνευματικό μας συμφέρον

Δέν μπορούμε νά ζητᾶμε ἀπό τό Θεό ὅ,τι θέλουμε. Κάθε τι πού δέν μᾶς συμφέρει πνευματικά, πρέπει ν' ἀποκλείεται ἀπό τίς αἰτήσεις μας. Δέν εἶναι ὅμως πάντα εὐκολο νά γνωρίζουμε τό πνευματικό μας συμφέρον. Συχνά ὑπάρχει μιᾶ ὁμίχλη σύγχυσης καί ταραχῆς γύρω ἀπό τίς διάφορες ἀνάγκες μας, ἡ ὁποία δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά τίς δοῦμε μέ νηφαλιότητα. Γι' αὐτό ζητᾶμε στίς προσευχές νά ικανοποιήσῃ ὁ Θεός ὅλες τίς βιοτικές μας ἀνάγκες, ἐνῶ λησμονοῦμε ὅτι οἱ αἰτήσεις κυρίως πρέπει νά ἔχουν πνευματικό περιεχόμενο.

Ἡ προσευχή μας ἐπιβάλλεται νά εἶναι ἐπίμονη. Ὁ Θεός δέν διεκπεραιώνει ἀμέσως τίς ὑποθέσεις μας, γι'

αυτό πρέπει να έχουμε υπομονή. Αφήνει ένα χρονικό διάστημα να περάσει, για να δοκιμαστεί ή πίστη μας και για να εξαγνιστούμε, γιατί με την προσευχή μαλακώνει ή σκληρή καρδιά μας και κατανοούμε καλύτερα τό θέλημά Του. Καί γι' άλλους λόγους πού δέν γνωρίζουμε. Είναι αδύνατο σέ μᾶς νά ἐρευνήσουμε καί νά ἐξηγήσουμε τούς τρόπους μέ τούς όποιους ἐνεργεῖ ή πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιά νά μᾶς ὀδηγήσει στή σωτηρία. "Όσοι μιλοῦν μέ σιγουριά γιά τό πῶς ἐνεργεῖ ὁ Θεός προκειμένου νά ἀφυπνίσει τούς ἀνθρώπους, ἄς ἀνησυχήσουν μήπως τούς ἐγκατέλειψε ή ταπείνωση.

"Όχι κόντρα μέ τή φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ

Εἶναι κοινή πεποίθηση ὅτι ή προσευχή ἐνός ἐνάρετου πείθει τό Θεό, γιατί ἔχει παρησία, ἀγνότητα στίς προθέσεις, ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη, βαθιά ταπείνωση καί καθημερινή μετάνοια. Γι' αὐτό πολλοί καταφεύγουν σέ ἀγίους κληρικούς καί μοναχούς καί ζητοῦν τίς προσευχές τους. Ἡ συνήθεια αὐτή εἶναι εὐλογημένη ἀλλά λειψή, ὅταν οἱ ἴδιοι δέν προσευχόνται ὅπως πρέπει ἢ δέν ἔχουν χριστιανική ζωή.

Νά μὴν περιμένουμε νά δώσει ὁ Θεός ὅσα τοῦ ζητᾶμε, ὅταν συνεχίζουμε νά μένουμε στή ραθυμία καί βασιζομαστε στίς κοσμικές ἀπολαύσεις. Χρειάζεται νά δείξουμε καλή προαίρεση καί νά πάρουμε ὀριστικές ἀποφάσεις γιά καινούρια ζωή, φωτισμένη ἀπό τό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου.

• Ἐδῶ θ' ἀναφέρω μιά ἄλλη περίπτωση ἐξίσου σημαντική, τήν ὁποία ἀγνοοῦμε ἢ δέν θέλουμε νά δεχτοῦμε. Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ἐνεργεῖ μ' ἓνα τρόπο πού δέν μπορεῖ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου νά συλλάβει, οὔτε καί νά ἐξηγήσει μέ τή λογική. Πολλές φορές ὁ Θεός ἐπιτρέπει νά μᾶς ἔρθουν δοκιμασίες γιά κάποιο πνευματικό σκοπό καί ὄχι φυσικά γιά τιμωρία κι ἐκδίκηση, ὅπως ἀπερίσκεπτα πιστεύουν οἱ πολλοί. "Όταν τώρα ἐμεῖς μέ τήν προσευχή μας θέλουμε νά ματαιώσουμε τό σκοπό αὐτό, ζητᾶμε νά

μᾶς ἐγκαταλείπει ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ζητᾶμε δηλαδή τὴν καταδίκη μας. Αὐτό φυσικά εἶναι φοβερό. Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι «ἐάν κάποιος δέν γνωρίσει τό λόγο γιά τόν ὁποῖο περιέπεσε στόν πειρασμό κι ἐνῶ πρέπει νά ὑπομείνει μέχρι τέλους, προσπαθεῖ ν' ἀποτρέψει τή συμφορά, δέν εἰσακούεται, γιατί δέν συμφωνεῖ μέ τό σκοπό τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ». Μιά τέτοια περίπτωση βλέπουμε στόν ἀπόστολο Παῦλο, πού, ὅπως εἶναι γνωστό, ὑπέφερε ἀπό κάποιο σωματικό πόνο καί δέν μπορούσε νά δραστηριοποιηθεῖ ὅσο ἤθελε. Ζήτησε ἀπό τόν Κύριο τρεῖς φορές ν' ἀπαλλαχτεῖ ἀπό τό σκόλοπα αὐτό τῆς σάρκας, ἀλλά τελικά τοῦ δόθηκε ἡ ἀπάντηση: «ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γάρ δύναμίς σου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορ. ιβ' 9). Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος διηγούμενος στούς Κορινθίους τή σωματική του ἀσθένεια ἐξηγεῖ ὅτι τοῦ δόθηκε γιά νά μή ὑπερηφανεῖται. Μάταια λοιπόν προσευχόταν ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐπιθυμία του δέν μπορούσε νά πραγματοποιηθεῖ, γιατί ἐρχόταν σέ ἀντίθεση μέ τό σκοπό τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ.

Μέ θερμή προσευχή

Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν γνωρίζει ὅτι πρέπει ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό κάποια δοκιμασία, ἄς προσεύχεται θερμά καί ὁ Θεός θά τοῦ ἱκανοποιήσῃ τό αἴτημα, ὅπως ἔγινε μέ τούς τυφλούς καί τούς λεπρούς τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅταν ὅμως δέν τοῦ δίνει αὐτό πού ζητάει, ἄς μή γογγύζει. Ὁ Θεός δέν τόν ἐγκατέλειψε. Ἄς θυμᾶται τό λόγο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου: «Πρέπει νά γνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν πολλοί καί διάφοροι λόγοι ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων προκαλοῦνται οἱ σωματικές συμφορές μας ἢ ἐκεῖνες πού ἔρχονται ἀπ' ἔξω· γιατί ὁ Θεός τίς ἐπιφέρει ἢ τίς ἐπιτρέπει γιά κάποιο θεϊκό σκοπό πού εἶναι καλύτερος ἀπό τήν ἀπαλλαγή μας ἐξ αὐτῶν».

Εἶθε νά φτάσουμε στό θαυμαστό σημεῖο πού οἱ προσευχές μας θά εἰσακούονται ἀπό τό Θεό καί θά γεμίζουν τήν ψυχή μας μέ παρηγοριά, γιά νά μπορούμε ν' ἀντιμετωπίζουμε κι ἐκεῖνες τίς δοκιμασίες πού κρίνει ὁ Θεός ὅτι πρέπει νά ὑποφέρουμε.

ΟΙ ΛΟΓΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Πολλοί χριστιανοί εκφράζουν τήν πικρία τους στους πνευματικούς, γιατί κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς οἱ πονηροί λογισμοί τούς ἐμποδίζουν καί τούς ἀφαιροῦν τήν κατανύξη. Μερικοί μάλιστα ἔχουν φοβερό πόλεμο καί ἔρχονται σέ μεγάλη σύγχυση καί ἀγωνία. Εἶναι χρήσιμο, ἀδελφέ, νά σημειώσω μερικές σκέψεις γιά τίς ἐνθυμήσεις καί τούς λογισμούς πού ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς. Γνωρίζω ὅτι εἶσαι κι ἐσύ εὐαίσθητη ψυχή καί χρειάζεσαι πνευματική τόνωση.

Ἡ διόρθωση τῆς διάνοιας

Ἡ ἀββάς Μωυσῆς λέγει ὅτι εἶναι ἀδύνατο ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου νά μείνει ἀργή ἀπό λογισμούς. Ἄεικίνητη καθῶς εἶναι, συνεχῶς παράγει λογισμούς. Αὐτό δέν μπορούμε νά τό ἐλέγξουμε. Τό πνευματικό μας ἐνδιαφέρον πρέπει νά στραφεῖ «στή διόρθωση τῆς διάνοιάς μας πού ἐξαρτᾶται ἀπό τήν προαίρεση καί τήν ἐπιμέλειά μας». Εἶναι χαρακτηριστικό τό παράδειγμα τοῦ νερόμυλου, πού ὅσο τρέχει τό νερό, εἶναι ἀδύνατο νά σταματήσῃ. Στήν ἐξουσία ὅμως τοῦ μυλωνᾶ εἶναι ν' ἀλέσει σιτάρι ἢ ζιζάνια. Ἐτσι καί ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου. Ἐργάζεται ἀκατάπαυστα καί στήν ἐξουσίαν του εἶναι νά τῆς δίνει ἡ πνευματική μελέτη ἢ σαρκική ἐργασία. Ἀναλυτικότερα: Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀσχολεῖται μέ κοσμικά καί σαρκικά πράγματα καί παραδίδει τόν ἑαυτό του σέ μάταιες καί ἀνωφελεῖς συναναστρο-

φές, τότε πληθαίνουν οί πονηροί λογισμοί. Ἐάν παραδώσει τόν ἑαυτό του σέ συναντήσεις μέ κοσμικούς ἀνθρώπους, πού τό ἐνδιαφέρον τους περιορίζεται στήν ἀπόκτηση πλούτου καί μόνο, θά διαπιστώσει ὅτι ἀφοῦ ὑπεχώρησε στήν ἀρχή στίς ποικίλες συζητήσεις τους, ἀρχίζει σιγά-σιγά νά δέχεται τά διάφορα ἐπιχειρήματά τους ὡς λογικά καί σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ἀρχίζουν οί λογισμοί νά πληθαίνουν καί νά τόν παροτρύνουν νά μιμηθεῖ τούς πλούσιους κ.τ.λ. Ἐνῶ θά ἔπρεπε νά μείνει ἀδιάφορος, ἄν δέν μπορούσε νά τίς ἀποφύγει.

Τό ἴδιο συμβαίνει, ὅταν ἐπιτρέπουμε στόν ἑαυτό μας νά λάβει ἐνεργά μέρος σέ μιά π.χ. συνδικαλιστική συγκέντρωση. Τά ἀποτελέσματα τά βλέπουμε στο τέλος. Ἐνῶ πηγαίνουμε μέ ἡρεμία καί διάθεση νά μή ταραχθοῦμε, σέ κάποια στιγμή μᾶς προκαλεῖ ἕνας συνάδελφος καί ἀρχίζει ἡ συζήτηση, πού πάντα καταλήγει σέ ἀδιέξοδο, ἀφοῦ ὅλοι ὅσοι μιλοῦν ὑπηρετοῦν σκοπιμότητες καί ὑποκρίνονται. Οἱ θρασύτατοι παραβάτες τῶν νόμων ἐμφανίζονται σάν εὐαίσθητοι τηρητές τους. Ἀπό τή συζήτηση αὐτή τροφοδοτεῖται ἡ διάνοια, πού σέ ὥρες ἡσυχίας ἐπεξεργάζεται τό περιεχόμενό της καί γεννιοῦνται ἔτσι οί λογισμοί, οἱ ὁποῖοι γιά πολλές ἡμέρες θά μᾶς ἐμποδίζουν κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς.

Πνευματική τροφοδοσία

Οἱ νηπτικοί Πατέρες λένε ὅτι στήν ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά διώξει τούς πονηρούς λογισμούς καί νά διορθώσει τή διάνοιά του, ἀρκεῖ νά τό θέλει καί νά προσπαθήσει. «Ὅταν μέ σύνεση καί συνεχῶς μελετοῦμε τό νόμο τοῦ Θεοῦ καί καταγινόμαστε σέ ψαλμούς καί ὕμνους, νηστεῖες καί ἀγρυπνίες καί θυμόμαστε συνεχῶς τά μέλλοντα, τήν βασιλεία τῶν οὐρανῶν καί τήν κόλαση τοῦ πυρός, καί ὅλα τά ἔργα τοῦ Θεοῦ, οἱ πονηροί λογισμοί λιγοστεύουν καί δέν βρίσκουν τόπο» (ἄββάς Μωυσῆς). Ἀντίθετα μάλιστα δημιουργεῖται

στόν ἄνθρωπο τό κατάλληλο κλίμα, γιατί ἡ διάνοιά του ἔχει πνευματική ἐργασία.

Ὅταν μελετάει κανείς τήν Ἁγία Γραφή ἢ τά πατερικά κείμενα, παίρνει τροφή γιά τή διάνοιά του καί ἀποδιώχνει τούς πονηρούς λογισμούς. Ἀκούγοντας π.χ. τό λόγο τοῦ Χριστοῦ «*Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τόν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶος εἰμι καί ταπεινός τῆ καρδία, καί εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν*», παρηγορεῖται, γιατί ὁ Χριστός τόν προσκαλεῖ γιά νά τόν ἀναπαύσει. Ἡ μελέτη αὐτῆς τῆς πρόσκλησης γεννάει ἀγαθούς λογισμούς καί δίνει πνευματική ἐργασία στό νοῦ, ἀποδιώχνοντας συγχρόνως τούς πονηρούς λογισμούς πού καταδυναστεύουν τό νοῦ. Ὅταν πάλι διαβάζει στό Γεροντικό ὅτι ὁ ἀββάς Ἀρσένιος τό βράδυ τοῦ Σαββάτου, παραμονή τῆς Κυριακῆς, ἄφηνε τόν ἥλιο πίσω του καί ἄπλωνε τά χέρια του κατά τόν οὐρανό, προσευχόμενος, ὥσότου πάλι ἔλαμπε ὁ ἥλιος στό πρόσωπό του καί ὕστερα καθόταν, βλέπει τή φλεγόμενη ἀπό τήν προσευχή καρδιά τοῦ Ἁγίου. Θαυμάζει τή θερμή ὀλονύκτια προσευχή, αὐτό τό πνευματικό ἀναστάσιμο πανηγύρι τῆς ψυχῆς τοῦ Ἁγίου καί παίρνει τήν ἀπόφαση νά προσεύχεται καί ὁ ἴδιος.

Ἀλλά καί οἱ πνευματικές συνομιλίες βοηθοῦν πολύ στή διόρθωση τοῦ νοῦ. Τυχαίνει δυό ἄνθρωποι νά συνομιλοῦν σ' ἓνα θορυβώδη τόπο, πού κυριαρχοῦν κοσμικοί καί ἐν πολλοῖς ἀμαρτωλοί ἄνθρωποι, καί νά μεταρσιώνονται πνευματικά, χωρίς νά τούς ἐπηρεάζει ἡ ταραχή καί ἡ ἀδιάκοπη κίνηση. Αὐτό σημαίνει ὅτι εἶναι ἀπορροφημένοι ἀπό τά πνευματικά, ζοῦν μέ τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί στή διάνοιά τους οἱ πονηροί λογισμοί δέν βρίσκουν τόπο.

Ἀγώνας καί ὑπομονή χρειάζεται, ἀδελφέ, γιά νά περιοριστοῦν οἱ λογισμοί. Δέν λέω νά ἐξαλειφθοῦν, γιατί κάτι τέτοιο εἶναι ἀδύνατο.

Επίσημη Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

φτασες στό τέλος, ἀδελφέ, τούτου τοῦ βιβλίου. Τό πῶς, εἶναι ἄγνωστο σέ μένα, παρόλο πού θά ἤθελα νά τό μάθω. Ἐάν σου ἔδωσε κάποια τόνωση, ἔχει καλῶς. Ἐάν σου προκάλεσε τήν «καλήν ἀνησυχίαν», δόξα-σε τό Θεό. Ἐάν ὁμως δέν σε ἱκανοποίησε, σημαίνει δύο πράγματα: Ἡ δέν εἶχες ὄρεξη ν' ἀποφασίσεις γιά τή ζωή σου τό ἀναίμακτο μαρτύριο πού σου ἀνέλυσα ἢ εἶσαι ἀνεβασμένος πνευματικά ψηλότερα ἀπό τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου. Πάντως πιστεύω νά μου ἀναγνωρίσεις τήν ἀγνή πρόθεση νά σε βοηθήσω δίνοντάς σου μερικές ἐμπειρίες τοῦ ἀναίμακτου μαρτυρίου, στό ὅποιο κι ἐγώ κι ἐσύ καλούμαστε καί πρέπει νά μείνουμε ἀταλάντευτοι, ἀφοῦ εἶμαστε συνειδητοί χριστιανοί. Ἐπίτρεπέ μου νά κλείσω τοῦτο τόν ἐπίλογο, ὅπως κλείνουμε τίς ἐπιστολές.

Μέ φίλημα ἅγιο καί εὐχές
πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος</i>		5
Κεφ. Α΄.	Ἀγάπη: Ἡ ἱερὴ μέθη τῆς ψυχῆς	7
Κεφ. Β΄.	«Τό θέαμα παιδεύμα γίνεται»	10
Κεφ. Γ΄.	Ἡ τήρηση τοῦ νοῦ	14
Κεφ. Δ΄.	Ἡ πολυπραγμοσύνη τοῦ νοῦ	17
Κεφ. Ε΄.	Ἡ ὁδὸς τῶν θλίψεων	21
Κεφ. ΣΤ΄.	Γιὰ τὴν μνησικακία	24
Κεφ. Ζ΄.	Γιὰ τὴν ἀκηδία	28
Κεφ. Η΄.	Γιὰ τὴν ἀναισθησία τῆς ψυχῆς	32
Κεφ. Θ΄.	Γιὰ τὴν κατάκριση καὶ τὴν καταλαλιά (Α΄)	35
Κεφ. Ι΄.	Γιὰ τὴν κατάκριση καὶ τὴν καταλαλιά (Β΄)	38
Κεφ. ΙΑ΄.	Γιὰ τὴν οἴηση	41
Κεφ. ΙΒ΄.	Γιὰ τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ὑπερηφάνεια	44
Κεφ. ΙΓ΄.	Ἡ πρόγευση τοῦ Παραδείσου	47
Κεφ. ΙΔ΄.	Ἐγκράτεια: Ὁ τρόπος ζωῆς	50
Κεφ. ΙΕ΄.	Ἡ δύναμη τῆς συνήθειας	53
Κεφ. ΙΣΤ΄.	Φυσικὴ καὶ πνευματικὴ γνώση	56
Κεφ. ΙΖ΄.	Οἱ δύο θελήσεις	60
Κεφ. ΙΗ΄.	Γιὰ τὴ διάκριση	63
Κεφ. ΙΘ΄.	Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ	66
Κεφ. Κ΄.	Ἡ πνευματικὴ κατανόηση	69
Κεφ. ΚΑ΄.	Ἡ ζωὴ σὲ μοναστήρι τοῦ Πόντου	72

Κεφ. ΚΒ΄.	Ἀνθρώπινες ὥρες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου	78
Κεφ. ΚΓ΄.	«Τόν τόπον σεμνύνοντες»	81
Κεφ. ΚΔ΄.	Ἡ ἔξωθεν καλή μαρτυρία	85
Κεφ. ΚΕ΄.	Δημόσιοι ἔπαινοι: Φαντασία μεγέθους	88
Κεφ. ΚΣΤ΄.	Ἐπιθυμία τοῦ Θεοῦ: «Τό κοινωφελῶς ζῆν»	91
Κεφ. ΚΖ΄.	Γιά μιά σωστή ἐπιλογή βιβλίων	94
Κεφ. ΚΗ΄.	Ἕνας τρόπος προσευχῆς	99
Κεφ. ΚΘ΄.	Γιατί δέν εἰσακούονται οἱ προσευχές μας;	102
Κεφ. Λ΄.	Οἱ λογισμοί στήν προσευχή	105
Ἐπίλογος	108

Παπική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κωνσταντινῶν

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΜΕΛΙΣΣΑ»
ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ (0397) 23 313, FAX 24 415

ΑΛΛΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΡΑΦΕΑ

1. Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΕΚ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ,
1979, σελ. 48.
2. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ
ΣΤΟΜΙΟΥ ΚΟΝΙΤΣΗΣ,
1980, σελ. 48.
3. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ
ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ,
1983, σελ. 8.
4. ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ
ΠΩΓΩΝΙΟΥ,
1983, σελ. 52.
5. ΤΟ ΛΙΣΚΑΤΕΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ,
1985, σελ. 114.
6. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ,
1987, σελ. 96.
7. ΑΘΩΝΙΚΟΝ
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ,
τρίτη έκδοση
1989, σελ. 112.
8. ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΣΕ
ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ,
1990 σελ. 128.
9. ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ
ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ
ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ,
δεύτερη έκδοση
συμπληρωμένη
1990, σελ. 72.
10. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ,
1991, σελ. 112.
11. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ
ΤΗ ΒΟΡΕΙΟ ΗΠΕΙΡΟ,
1993, σελ. 62.
12. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ
ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ,
1993, σελ. 240.
13. ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ,
τρίτη έκδοση 1994, σελ. 76.

